

Редакційна колегія:

СЕНИЦ П.М. (голова)

ВОРОНОВА Л.В.

ГАЙДАР Є.Т.

ГАЛЬ В.М.

ГЕЄЦЬ В.М.

ГРЕБЕНІК Н.І.

ГРУШКО В.І.

ДОМБРОВСЬКИЙ Марек

ІЛАРІОНОВ А.М.

КАНДИБКА О.М.

КІРСЕВ О.І.

КРАВЕЦЬ В.М.

КРОТЮК В.Л.

ЛИСИЦЬКИЙ В.І.

МАТВІЄНКО В.П.

МОРОЗ А.М.

ОСАДЕЦЬ С.С.

ПАСІЧНИК В.В.

ПАТРИКАЦ Л.М.

РАЄВСЬКИЙ К.Є.

САВЛУК М.І.

САВЧЕНКО А.С.

СМОВЖЕНКО Т.С.

СМОЛІЙ Я.В.

СОЛТИС Я.Ф.

СОРОКІН О.М.

СТЕПАНЕНКО А.І.

ФЕДОСОВ В.М.

ЧЕРНИК І.П.

ШАПОВАЛОВ А.В.

ШАРОВ О.М.

ЮЩЕНКО В.А.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУГоловний редактор
ПАТРИКАЦ Л.М.Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.Відділ монетарної політики
та банківського наглядуРедактор відділу **ПАПУША А.В.**Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпеченняРедактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**Відділ валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язківРедактор відділу **БАКУН О.В.**Відділ економіки, законодавчого
забезпечення та комерційних банківРедактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**Дизайнер **ПЛАТОНОВА Н.Г.**Коректори **СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.**Оператор **ЛІТВІНОВА Н.В.**

Реклама і розповсюдження:

ГРЕБІШКОВ В.І., ФЕСЕНКО Н.М.Фото **ГОЛЯК Т.І., НЕГРЕБЕЦЬКОГО В.С.,**
ХМАРИ В.П.

Черговий редактор

В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.Четверта сторінка обкладинки:
фото **ХМАРИ В.П.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25

тел.: (044) 267-39-44

E-mail: litvinova@bank.gov.uaЖурнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691Журнал рекомендовано до друку
Вченом радіо Кіївського національного
економічного університетуПублікації в журналі Вищою атестаційною
комісією України визнано фаховими
Передплатний індекс "Вісник НБУ"
та додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльністю" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета
департаментом організації виробництва і
господарської діяльності НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк. офсетний.

Фіз. друк. арк. 9.0

Умовн. друк. арк. 9.0. Обл.-вид. арк. 10.9
При передрукі матеріалів, опублікованих ужурналі, посилання на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове. Редакція може
публікувати матеріали в порядку обговорення,
не поділяючи думки автора. Відповідальність
за точність викладених фактів несе автор,
а за зміст реклами materialів —
рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2003

Вісник

8 / 2003

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України

Видається з березня 1995 року

№ 8 (90) ◆ Серпень 2003

Зміст

Номер підписано до друку 01.08.2003 р.

Час оновлення 2

БАНКИ УКРАЇНИ

С.Компанієць АУБ: консолідація заради розвитку 4

М.Савлук Довіра населення як чинник ефективної банківської діяльності 8

Т.Зарембо Одеський "Хрестатик" 10

О.Васюренко, Г.АЗARENKO Математичні методи і моделі у сфері аналізу
та управління банківською діяльністю 11Т.Богдановська Оподаткування депозитів: джерело наповнення держбюджету
чи гальмо на шляху внутрішнього інвестування? 14

К.Раєвський, М.Зубок Ліквідація банків. Повернення дебіторської заборгованості 16

Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2003 року 20

Офіційний список банків України, включених до Державного реєстру банків, та перелік
операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл
Національного банку України на здійснення операцій 22Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську
ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій 34

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. — 01.07.2003 р.) 35

ЦЕНТРАЛЬНИЙ БАНК

Робоча поїздка С.Л.Тігіпка на Миколаївщину 37

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ

А.Савченко, Є.Бургіна Виконання Базових принципів для системно важливих
платіжних систем у Системі електронних міжбанківських переказів НБУ 38

ФІНАНСОВИЙ РИНOK

Д.Гладких, І.Корнійчук Казначейство як інструмент оперативного управління
активами і пасивами банку 41

І.Свиноус Проблеми кредитного кооперування особистих селянських господарств 46

В.Волохов Методика оцінки ефективності кредитної діяльності банків
за витратним підходом 49

О.Васильчишин Лізинг у діяльності банків 55

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2003 року 58

ВАЛЮТНИЙ РИНOK

А.Папуша Валютна політика НБУ не змінюватиметься 59

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним
банком України один раз на місяць (за червень 2003 року) 59Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним
банком України щоденно (за червень 2003 року) 60

ФОНДОВИЙ РИНOK

В.Шапран Участь банків у формуванні моделі ринку корпоративних цінних паперів 62

Ринок державних цінних паперів України у червні 2003 року 67

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

П.Пастер За партами — інкасатори та водії банківського спецтранспорту 68

М.В'юнковський Семінар із питань продажу активів 68

НОВІ КНИГИ

І.Грабинський Від моделей до практичних рішень 69

НУМІЗМАТИКА І БОНИСТИКА

Про введення в обіг ювілейної монети "Борис Гміря" 70

Про введення в обіг ювілейної монети "2500 років Євпаторії" 71

Про введення в обіг пам'ятних монет "Морський коник" 71

АНОТАЦІЇ

72

• Час оновлення •

Україна відзначає XII річницю від дня схвалення Верховною Радою України Акта проголошення незалежності України. За час, що минув після пам'ятного серпня 1991 року, громадянам нашої країни довелося пережити чимало приємних і тривожних подій, стати свідками і співучасниками складного, захоплюючого, а часом і болісного процесу становлення самостійної держави.

Банківська система — її ровесниця. Національний банк — один із перших інститутів, створених після проголошення незалежності. І це природно, адже належне функціонування грошово-кредитної сфери країни — неодмінна умова її життєдіяльності загалом.

Внесок українських банків, передусім Національного, у становлення й утвердження державної незалежності — вагомий. Створено сучасну дворівневу, ринково зорієнтовану банківську систему, принципи діяльності якої в основному відповідають міжнародним вимогам. Проведено грошову реформу. Налагоджено замкнутий цикл із виготовлення національних грошових знаків. Та головне — центральний банк країни оволодів засадами регулювання грошово-кредитної сфери, що дає йому змогу належно виконувати свій конституційний обов'язок — забезпечувати стабільність вітчизняної грошової одиниці.

Період становлення як Української держави, так і її банківської системи минув. Подальший розвиток потребує нових ідей, нових підходів до їх практичного втілення у життя.

Останній рік нашої новітньої історії для банківської системи країни був особливим. Його можна вважати роком оновлення, обнадійливих змін у багатьох сферах банківської діяльності. Надійним підґрунтам для позитивних зрушень стала розроблена й затверджена Національним банком Комплексна програма розвитку банківської системи України на 2003—2005 роки, в якій визначено основні цілі, пріоритети і магістральні шляхи подальшої розбудови банківської системи. Йдеться насамперед про її зміцнення, підвищення стійкості до криз; посилення довіри до вітчизняних банків з боку населення; активізацію діяльності щодо залучення коштів з метою їх трансформації у кредити для реального сектору економіки; поглиблення інтеграції банківської системи України у світовий фінансовий простір.

Комплексна програма стала для працівників Національного банку керівництвом до конкретних дій. Нині вживається низка виважених, економічно обґрунтованих заходів щодо підвищен-

ня рівня капіталізації банків, поліпшення якості корпоративного керівництва ними, вдосконалення системи управління ризиками, методів регулювання та нагляду за банківською діяльністю загалом.

Новий імпульс законодавчому забезпеченням захисту прав кредиторів, вкладників та позичальників дали парламентські слухання “Фінанси і банківська діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку”, які відбулися навесні цього року. До речі, такий захід було проведено вперше за роки державної незалежності України. Парламентські слухання ознаменували новий етап у співпраці Національного банку з іншими центральними органами державної влади.

Прозорість діяльності стає характерною рисою вітчизняної банківської системи. Курс на відкритість підтверджують регулярні зустрічі керівництва Національного банку з громадськістю, представниками засобів масової інформації, на розширеніх засіданнях за круглим столом, присвячених найактуальнішим проблемам подальшого розвитку банківської системи країни.

На одній з липневих прес-конференцій Голова Національного банку України С.Л.Тігіпко ознайомив вітчизняних і зарубіжних журналістів із підсумками роботи банків України за шість місяців 2003 року. Проаналізовані ним тенденції свідчать про перші позитивні результати практичної реалізації положень Комплексної програми. Вважатимемо ці здобутки святковим дарунком працівників банківської сфери на честь XII річниці незалежності України.

Сергій Тігіпко: “Нині гривня і стабільна, і сильна”

Основні тези виступу Голови Національного банку України С.Л.Тігіпка на прес-конференції 11 липня 2003 року, присвяченій підсумкам діяльності банківської системи України у першому півріччі 2003 року

Характерною рисою грошово-кредитного ринку у першому півріччі 2003 року був динамічний розвиток реального сектору економіки. Валовий внутрішній продукт зріс на 7.5% (прогнозувалося, що за півроку він збільшився на 6–7%).

Помітне зростання продемонстрували:

- ◆ промисловість – 12.4% (прогноз – 8.2%);
- ◆ експорт – 23% (за 5 місяців);
- ◆ інвестиції – 23% (прогноз – 11.5%).

Обсяги прямих іноземних інвестицій за півріччя збільшилися вдвічі.

Підвищення за січень – червень 2003 року на 4.6% споживчих цін обумовлено не монетарними чинниками, а тимчасовим продовольчим шоком.

Зростання монетарної бази на 4.4 млрд. грн. (або на 14.2%), грошової маси – на 14.5 млрд. грн. (або на 22.4%) стало наслідком підвищеного попиту на гроші в період піднесення економіки, а також продовженням процесу її ремонетизації. Лише за перше півріччя 2003 року рівень монетизації зріс на 20%, сягнувши рівня майже 30%.

Обсяги інтервенцій НБУ на валютному ринку перевищили прогнозований рівень і були основним каналом зростання грошової пропозиції. Фактично вони становили 1 359 млн. доларів США (прогнозувалося, що цей показник дорівнюватиме 744 млн. доларів).

Загальний обсяг рефінансування банків досяг за півроку 6.5 млрд. грн., що дало змогу задовілити досягнені потреби економіки в платіжних засобах.

Відбулися позитивні зміни у структурі грошової маси. Обсяги строкових депозитів зросли динамічніше (на 32.4%), підприємства (на 11.1%) та вклади до запитання (на 29.2%). Частка готівки у структурі грошової маси зменшилася із 41 до 37.2%. Це найнижчий за останні чотири роки показник.

Нині гривня і стабільна, і сильна.

Суттєво поліпшилося кредитування економіки. За півроку його обсяги збільшилися на 22.2%. Зокрема, обсяги довгострокових кредитів зросли на 63.3%. На 56.4% збільшилися й обсяги кредитування фізичних осіб (за минулій рік – на 41.6%).

Приває тенденція до зростання капіталу, активів та обсягів кредитного портфеля банків. Так, балансовий капітал за півроку збільшився на 9.3% і на 1 липня 2003 р. становив 10 908.5 млн. грн. Приріст відбувся в основному за рахунок статутного капіталу.

Переважна більшість українських банків (96%) – прибуткові.

Міжнародні резерви Національного банку України за півроку збільшилися на 1 751.3 млн. доларів США і досягли рівня 6 168.3 млн. доларів.

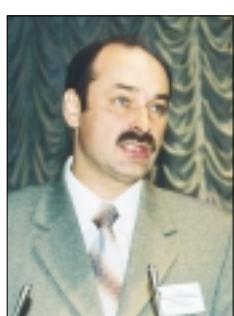
АУБ: консолідація зради розвитку

На XI звітно-виборному з'їзді Асоціації українських банків, який наприкінці червня нинішнього року відбувся в Українському домі, підбито підсумки діяльності за звітний період та обговорено подальший розвиток банківської системи. Головою ради АУБ обрано Федора Шпига, президентом — Олександра Сугоняка.

Заснована у грудні 1989 року як професійне об'єднання невеликої групи всього з одинадцяти комерційних банків, за тринадцять років свого існування Асоціація українських банків набула високого професіоналізму і стала відомою не лише серед банкірів. Активно й успішно працюючи над удосконаленням національної банківської системи, прагнучи зробити її якомога прозорішою для суспільства, ця незалежна громадсько-професійна інституція набула високого авторитету в Україні.

Подальший розвиток банківської системи, подолання проблем і перешкод, захист системних інтересів та прав банкірів у відносинах із державними органами на рівні державної політики — все це стало можливим лише завдяки об'єднанню зусиль українських банків.

Від імені уряду України з'їзд привітав перший віце-прем'єр-міністр, міністр фінансів Микола Азаров.

Зі звітом виступив голова правління АБ “Ажіо” **Станіслав Аржевітін**, який незмінно упродовж багатьох років очолював раду АУБ, а нині за власною ініціативою подав у відставку. Він зазначив, що, виконуючи своє основне призначення, у звітному періоді рада передмалаця цілою низкою проблем, серед яких: поновлення довіри до банківської системи після інфляційних процесів та економічних криз; удосконалення застосування конодавчої бази, якою регулюється банківська діяльність, особливо стосовно захисту прав кредитора; посилення консолідації банківської системи й попередження системних ризиків; збереження асоціації як незалежної і позаполітичної організації; зменшення навантажень на банківські продукти і їх здешевлення для клієнтів (зменшення норм обов'язкових резервів, пенсійних зборів від продажу валют, резерви під активні операції, проблеми, пов'язані з Державною службою охорони, FATF і тому подібні); контроль за діяльністю виконавчої дирекції асоціації, взаємодія з Національним банком та іншими державними органами. Особлива увага і зусилля ради попереднього обрання, як і багатьох банкірів, були спрямовані на участь у підготовці Комплексної програми розвитку банківської системи України на 2003—2005

У президії XI з'їзду Асоціації українських банків.

роки. Реалізація цієї програми повинна стати стратегічним завданням на наступний термін.

Олександр Сугоняко

Доповідач на з'їзді президент АУБ **Олександр Сугоняко** охарактеризував звітний період як час відновлення після кризи 1998 року. Задане ним запитання залові: що потрібно зробити, аби наступні чотири роки ознаменувалися динамічним розвитком банків, не прозвучало риторично. Кожен виступаючий розвивав і доповнював цю тему.

Олександр Сугоняко загострив увагу на вузлових моментах життя і діяльності АУБ. Почав він із найголовнішого — законотворчої роботи.

У звітний період принциповий характер мала спільна робота профільного парламентського комітету, НБУ та АУБ із залученням фахівців банків до роботи над проектом Закону України “Про банки і банківську діяльність”. Дискусії, наради, семінари зі спірних питань проекту допомогли добитися включення до закону норм, що сприяють банківській діяльності. Зокрема, стосовно визначення в законі мінімальних вимог до капіталу банків у євро та в частині надання банкам права на створення власної збройної охорони.

Щодо оподаткування, то тут банкіри відстоюють не лише власні корпоративні інтереси, а й захищають своїх вкладників. Так, Законом “Про оподаткування фізичних осіб”, який набуває чинності з 1 січня 2004 року, встановлюється збір на відсоткові доходи населення від їхніх депозитів у банках. Перший віце-прем'єр-міністр, міністр фінансів Микола Азаров вважає податок на депозити своєчасним. Асоціація, заручившись підтримкою НБУ, виступила проти цього. Відтак запровадження зазначеного податку відкладено до 2005 року.

Асоціація тримає в полі зору питання оподаткування банківської діяльності. Основною проблемою, занепокоєння щодо якої банки висловлювали на минулому з'їзді, було внесення змін до Закону України “Про оподаткування прибутку підприємств” у частині створення банками страхових резервів за операціями із цінними паперами. І це питання в законодавчому порядку сьогодні вирішено. НБУ та АУБ розробляють пакет змін до цього ж закону в частині вдосконалення оподаткування операцій банків з іноземною валютою, цінними паперами, врегулювання сумнівної та безнадійної заборгованості, створення банками страхових ре-

зервів за рахунок валових витрат, проект цих змін буде подано на розгляд Верховної Ради України.

Спільно з НБУ триває робота щодо запровадження вимог законодавства з боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, нормативного забезпечення, розробки законодавчих актів, які регулюють діяльність банків на фондовому ринку, тощо.

Одне з головних завдань, яке бачить Олександр Сугоняко перед АУБ, — досягнення єдності першого і другого рівнів банківської системи, усунення чинників, які цієму перешкоджають, зокрема — зміна правового середовища діяльності банків. Час ставить завдання виходу на якісно вищий рівень співпраці між НБУ та АУБ як представником системи комерційних банків.

Із виступу Олександра Сугоняка: “Робота АУБ була також спрямована на пом’якшення та скасування санкцій FATF щодо України. Ми звернулися за підтримкою до банківських асоціацій США, Німеччини, Англії, Франції. За участю представників банків під керівництвом асоціації провели зустрічі з послами Канади, Німеччини, Франції, представниками Євросоюзу, звертаючи їхню увагу на високий рівень прозорості українських банків і професіоналізм банкірів. Санкції відмінено (в тому числі і завдяки нашому впливу), проте Україна продовжує залишатися у так званому “чорному списку” FATF, і вихід із нього — першорядне завдання. Треба самокритично заявити, що досі розвиток контактів із зарубіжними партнерами не був сильною стороною нашої діяльності”.

У галузі валютного регулювання АУБ виступає проти надмірного перекладання функцій валутного контролю на банківські установи. Принципи АУБ щодо валутного регулювання підтримані і враховані міжвідомчою робочою групою, створеною для розробки проекту Закону “Про систему валутного регулювання і валутного контролю”.

Законом України “Про Державний бюджет на 2003 рік” призупинено сплату 1% збору на обов’язкове державне пенсійне страхування від обмінних операцій. Історія його відміні є показовим прикладом застосування механізмів реалізації захисту інтересів банківської системи. Це перемога прозорої економіки над тіньовою. Завдяки скасуванню 1% нарахувань на куплену іноземну валюту комерційні банки у 2003 році додатково отримують від готівкових обмінних операцій приблизно 40 мільйонів гривень доходів.

Тему захисту прав кредитора АУБ підняла на рівень вищих керівників усіх гілок влади. Відбулися науково-практична конференція і засідання за “круглим столом”. Розроблено законопроект, яким передбачається внесення змін до 11 законів України. Це була одна з основних тем парламентських слухань.

Сергій Буряк

Із виступу голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності **Сергія Буряка**: “Ми повинні законодавчо зміцнювати банківську систему, сприяючи банкам у роботі з індивідуальними вкладниками. Треба активно розвивати фондовий ринок та інвестиційні фонди. Слід забезпечити високу конкурентоспроможність банків не лише між собою, а й з іншими інституціями. У зв’язку зі вступом України до СОТ банки повинні бути готовими до зростання обсягів транскордонних послуг. Розвиток усіх сфер економічного життя дедалі більше визначатиметься впливом загальносвітових факторів, ніж національних чи регіональних”.

Степан Кубів

Виступом голови правління Кредит-банку (Україна) **Степана Кубіва** почалося обговорення звітних доповідей і тих проблемних питань, які банкіри внесли на свій з’їзд. Виступаючий зосередився на трьох важливих питаннях: залученні інвестицій, функціонуванні банків у зв’язку з початком фінансового моніторингу та мінімізації фінансових ризиків і вдосконаленні системи їх оцінки. Також Степан Кубів зупинився на проблемах капіталізації банків, залучення іноземних інвестицій, глобалізації фінансових установ.

Голова правління Укрсоцбанку

Борис Тімонькін найбільшою назвав проблему відсоткових ставок. Відповідаючи на зауваження М.Азарова, звернене до всіх банкірів, він, оперуючи цифрами й фактами, довів, що відсоткову ставку банки знижують, стрімко йдучи (і це видно по звітності, з якою працює уряд) до зменшення своєї відсоткової маржі. Порушуючи питання капіталізації, сказав він, не слід забувати, що сьогодні в Україні основне її реальне

джерело — це наш прибуток. До псевдопроблем виступаючий відніс питання, яке нині часто дебатується, щодо оподаткування депозитів фізичних осіб. Б.Тімонькін вважає рік роботи АУБ від часу минулого з’їзду одним із кращих.

Микола Скорик

Микола Скорик, голова правління АКБ “Імексбанк,” багато уваги приділив темі, яка в усі часи практично не сходила з вуст українських банкірів, — розвитку безготівкового грошового обігу в Україні. Ці завдання можуть бути вирішенні і вже вирішуються у Національній системі масових електронних платежів. На прикладі досягнень очолюваного ним банку, здобутих у результаті співпраці з Управлінням НБУ в Одеській області, банкір довів своє твердження про те, що НСМЕП є реальною платіжною системою і може конкурувати на ринку з міжнародними платіжними системами. На 1 червня 2003 року розповсюджено і поширене серед населення більше 90 тисяч карток. У місті Котовську на Одещині нині розробляється нова комунальна платіжна система, також заснована на використанні картки як ідентифікатора платника комунальних послуг. Шляхом участі в подібних проектах із використанням

національної платіжної картки кошти населення реально зачучаються до банківської системи.

Голова правління банку “Креді Ліоне Україна” **Жак Мунье** порушив у своєму виступі тему важливої ролі АУБ як послідовного борця за інтереси кожного банку; повідомив, що очолюваний ним банк відіграв помітну роль у налагодженні діалогу з представниками FATF, і нагадав, що завдання банкірів — виконувати нові правила й допомогти Україні

стати прозорішою для світу.

Із виступу віце-президента Асоціації українських банків **Антоніни Паламарчук**: “Одним із громадських проектів, над якими працює Асоціація українських банків, є створення в Україні бюро кредитних історій. Це проект національного масштабу, але без участі банківської системи його не можна впровадити. Кредитні вкладення вітчизняної банківської системи мають стійку тенденцію до зростання. Сьогодні ми нарощуємо кредитування малого бізнесу, фізичних осіб, ведемо іпотечне кредитування. Слід поцікавитися досвідом західних колег, де виділенню кредитів фізичним особам надають дуже велике значення. Клієнт спочатку позичає гроші на навчання, потім на житло, і так за допомогою кредиту планує своє життя. І нам варто перетворити кредитування фізичних осіб із суспітнього в один зі стратегічних напрямів роботи. А банківська система повинна сприяти розвитку різноманітних послуг, банки мають конкурувати за ціною надання послуг, швидкістю оформлення документів, відсотковою ставкою. У багатьох країнах світу працюють кредитні бюро, які збирають інформацію про позичальників, опрацьовують її і в стандартизованому вигляді передають кредитним організаціям. НБУ та АУБ розробляють проект такого документа про створення бюро кредитних історій”.

Антоніна Паламарчук

Коли на трибуну з’їзу запросили Голову Національного банку України Сергія Тігіпка, пригадалося, як кілька годин тому, виступаючи зі звітною доповіддю, Олександр Сугоняко нагадав, що на VIII і X з’їздах АУБ представники банків порушували цілу низку проблем, пов’язаних із подальшим розвитком банківської системи, зі створенням сприятливих умов для діяльності комерційних банків, із удосконаленням процедур їх реорганізації чи ліквідації. Нині Національний банк активно працює над вирішенням цих проблем. Вперше банківське співтовариство отримало можливість загальносистемного планування своєї діяльності як інструменту досягнення визначених системних цілей. А отже, узгодження і координації роботи.

Голова Національного банку України **Сергій Тігіпко** зауважив у своєму виступі, що Національний банк швидко й конструктивно реагує на зауваження та пропозиції асоціації. Проекти законів відпрацьовуються практично лише разом, робочими групами. Високо оцінивши прогресивну роль АУБ у розвитку банківської системи, він запевнив, що й надалі важливі рішення стосовно регулювання банківської діяльності прийматимуться після спільних консультацій. Голова НБУ висловив свою думку з приводу порушених виступаючими злобденних проблем.

Із виступу Голови Національного банку України Сергія Тігіпка:

“Банківська система знову на вістрі змін. В Україні сформувалися принципово нові економічні умови: зростання економіки відбувається прискореними темпами. Про збереження відчутного потенціалу для подальшого піднесення свідчить зокрема більш як триразове перевищення темпів зростання обсягів капітальних вкладень над темпами зростання ВВП. Зміцнилася і банківська

система.

Будемо відвертими: інвестиційний та інноваційний складники цього економічного зростання ще дуже слабкі і навряд чи дадуть віддачу у найближчі роки.

Вітчизняна банківська система може забезпечити економіку базисними елементами економічних відносин — грошима і кредитами.

Найважливіше нині — зберегти непорушною макроекономічну стабільність, зберегти стабільність гривні. Це вдається: девальвація з початку року становить лише 0.01%; реальний ефективний обмінний курс за 6 місяців поліпшився на 5.8%. Міжнародні валютні резерви на 20 червня становили понад 6.1 млрд. доларів США, платіжний баланс позитивний — 1.5 млрд. доларів. Істотно зменшено відлив капіталу.

До девальвації гривні нас може змусити єдиний фактор — скорочення валютних резервів. Наша увага зосереджена на контролі інфляційних процесів, утриманні стабільності цін.

Інфляція спровокована не монетарним чинником (найважливіший фактор — продовольчий кошик, зерно і продукти його переробки сформували третину індексу споживчих цін). На жаль, суто монетарними механізмами її не зупинити. Які наші дії щодо збереження стабільності цін? Назву такі головні кроки, які ми зробили: утримали стабільним курс, причому не завдаючи шкоди експортерам; запровадили механізм контролю за монетарними параметрами, в тому числі механізм довгого рефінансування; намагаємося створити погоджену з урядом систему використання бюджетних коштів.

Друге важливе завдання — забезпечити економіку необхідним фінансовим ресурсом. Будемо нарощувати обсяги кредитування реального сектору економіки і населення з одночасним зниженням кредитних ставок та збільшенням термінів надання кредитів. Необхідно знизити ризики, пов’язані з кредитуванням та інвестуванням. Насамперед це стосується надійного захисту прав кредитора та реєстрації прав нерухомості.

Удосконалення принципів регулювання діяльності банків — це третє завдання.

І четверте, найважливіше завдання реформи, — посилення прозорості і надійності банківської системи.

У роботі з’їзу взяли участь делегати — керівники правлінь банків-членів АУБ, делегати банків за довіреністю, представники банків — не членів АУБ. Крім названих у цьому звіті, були присутніми і виступили почесні гости: народний депутат України Ф.Шпиг, голова Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України В.Суслов, заступник голови Державної податкової адміністрації України М.Степанов, перший заступник голови державного департаменту фінансового моніторингу Мінфіну України В.Дієсперов.

У залі з’їзу.

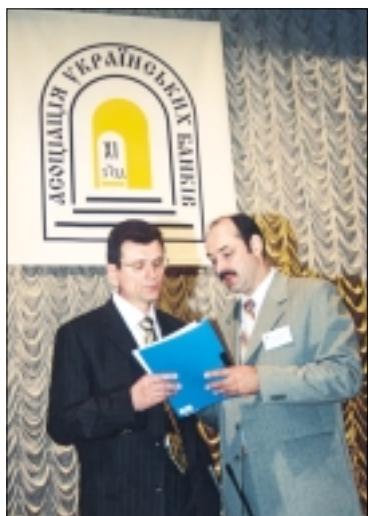

Сергій Буряк, Федір Шпиг та Олександр Шлатак (зліва направо): захист прав та інтересів банкірів на рівні державної політики можливий лише за умови об'єднання усіх зусиль.

Участь в обговоренні доповідей взяли представники чотирьох банківських союзів: Харківського — Анатолій Волок, Дніпропетровського — Сергій Згоник, Кримського — В'ячеслав Аксюонов, Київського — Артур Криклій.

На з'їзді були присутні народні депутати України, керівні працівники центрального апарату та регіональних управлінь НБУ, працівники Міжбанківської валютної біржі, аудиторської фірми АПІК, Міжнародного інституту фінансів, Української міжбанківської валютної біржі, Української фінансово-банківської школи КНЕУ, Ліги незалежних аудиторів банків, представники державних і громадських організацій, об'єднань професійних учасників ринку, представники засобів масової інформації, інші гості.

Делегати, які брали участь в XI з'їзді Асоціації українських банків, обрали нового голову ради АУБ. Ним став народний депутат України Федір Шпиг, який замінив на цій посаді голову правління банку "Ажіо" Станіслава Аржевітіна.

Багато років злагоджено працюють лідери асоціації. Сумлінна робота С.Аржевітіна на посаді голови ради АУБ отримала високу оцінку: НБУ нагородив його "Срібним знаком НБУ", а очолюваній ним банк за здобутки отримав почесну грамоту АУБ.

расовець (Полікомбанк), Борис Тімонькін (Укрсоцбанк), Євгенія Чемерис ("Креді Ліоне Україна"), Юрій Шрамко (Реал-банк) та Юрій Яременко ("Старокиївський").

На з'їзді банкіри також обирали президента АУБ. В

З'їзд — добра нагода зустрітися давнім знайомим: (зліва направо) Олександр Кірєєв, Віктор Зінченко, Володимир Качук, Степан Кубів.

результаті одностайного голосування на наступні чотири роки її керівником обрано Олександра Сугоняка, який обіймає цю посаду з 1993 року.

З'їзд також прийняв рішення включити банки "Капітал", Донгорбанк (обидва — Донецьк), Актив-банк (Київ) і Рада-банк (Дніпропетровськ) до складу Асоціації українських банків. За рішенням з'їзду зі складу АУБ виключено Національний банк (у зв'язку з приєднанням його до Укрзабанку) і Правекс-банк (на підставі поданої ним заяви).

З'їздом затверджено Основні напрями діяльності Асоціації українських банків на 2003—2007 роки, внесено зміни до статуту АУБ.

Відзнаки НБУ за активну роботу вручено членам ради

За активну участь у підготовці законодавства з питань боротьби з легалізацією коштів, одержаних злочинним шляхом, та з питань оподаткування операцій банків почесною грамотою АУБ нагороджено ВАБанк.

Нагороду приймав голова правління банку Юрій Блащук.

АУБ — С.Аржевітіну, С.Згонику, Л.Клімову. Низку банків нагороджено почесними грамотами АУБ за активну участь в удосконаленні законодавства з питань банківської діяльності та нормативних актів НБУ.

Світлана Компанієць,
"Вісник НБУ".

Фото Владислава Негребецького.

Михайло Савлук

Доктор економічних наук,
директор Української фінансово-банківської
школи при Київському національному
економічному університеті

Серед багатьох факторів, які визнають ефективність банківської діяльності (економічних, правових, організаційних, кадрових тощо) важливе місце посідає психологічний чинник довіри населення. Він має дві складові: довіра населення до національних грошей — гривні та довіра до банків.

Довіра до національних грошей формується насамперед на підставі макроекономічної політики вищих органів державного управління, зокрема уряду та Національного банку. Якщо рівень довіри високий, загальнівуються процеси доларизації заощаджень, пожвавлюється капіталізація доходів населення, зростає попит на гроші та пропозиція грошей і капіталів на фінансовому ринку, розширяється ресурсна база банків. Тільки за належної довіри до гривні можна прискорити вирішення такої складної і надзвичайно актуальної проблеми, як демонетизація економіки країни. А це в свою чергу уможливить прискорення капіталізації банків, нарощування їх фінансового потенціалу, зниження вартості послуг для клієнтів.

Саме внаслідок низької довіри до гривні, спричиненої високою і тривалою інфляцією 1991—1996 рр., населення України переводило свої заощадження здебільшого в долари США і зберігало їх переважно поза банками — готівкою чи в тіньовому обороті. За експертними оцінками, доларові заощадження в той період значно перевищували гривневі. Якби наші державі вдалося своєчасно опанувати ці процеси, сьогодні рівень монетизації економіки був би значно вищим, фінансовий ринок — розвинутішим, а банківська система — могутнішою.

Довіра населення як чинник ефективної банківської діяльності

Підвищення довіри до банків — завдання загальнодержавної важості. Зволікання з його вирішенням, вважає автор статті — відомий український учений, — може істотно загальмувати розвиток економіки країни вже найближчим часом.

За останні роки, починаючи з 2000-го, довіра до гривні помітно зросла і нині є цілком задовільною. Це результат тривалого стримування інфляційних та девальваційних процесів, поліпшення стану державних фінансів, доволі високих темпів економічного зростання. Закономірним є послаблення інтересу до долара і збільшення гривневих заощаджень, про що свідчить перевищення (з 2000 р.) обсягів продажу населенням іноземної валюти над обсягами її купівлі, прискорення темпів зростання вкладів населення у банках. Якщо за три по-передніх роки (1997—1999), вклади населення в банки збільшилися у 2.3 раза, то за три наступних (2000—2002) — у 5.3 раза.

Довіра до банків, хоч і пов'язана тісно з довірою до національних грошей, є, однак, самостійним чинником впливу на ефективність банківської діяльності. Якщо сімейне господарство вирішило зберігати заощадження в гривнях, а не в доларах, це зовсім не означає, що воно обов'язково розмістить їх у банківські депозити.

Населення України через слабкий розвиток фінансового ринку має обмежений вибір інструментів для капіталізації своїх гривневих заощаджень. Банківські депозити є поки що найдоступнішим із них. Але й цим інструментом населення користуватиметься лише за достатньої довіри до банків. За її відсутності гривневі заощадження зберігатимуться в готівковій формі або спрямовуватимуться в тіньовий оборот, або ж будуть дробитися на декілька депозитів для зменшення ризику втрат від банкрутства банків.

Довіра населення до останніх теж поступово міцніє. Про це свідчить прискорення темпів зростання вкладів населення в банки, про що йшлося вище, підвищення питомої ваги вкладів громадян у загальному обсязі їхніх грошових доходів (із 6.9% у 1999 р.

до 9.9% в 2002 р.), збільшення обсягів вкладів відносно обсягів ВВП (із 3.35 у 1999 р. до 8.6% у 2002 р.). Утім, рівень довіри населення до банків в Україні все ще значно нижчий, ніж у західних країнах із високорозвинутими ринковими економіками і банківськими системами. Про це свідчать такі дані. На початку 2003 р. вклади населення в банках України становили приблизно 30% від їх сумарних зобов'язань, що в 1.5—2 рази менше, ніж у банках західних держав, де ця частка коливається на рівні 60—80%. Щоб наздогнати банківські системи економічно розвинутих країн за цим показником, українським банкам потрібно приблизно 10 років при збереженні темпів зростання вкладів населення, які склалися в останні три роки. А для цього всім органам економічного та монетарного управління слід враховувати чинник довіри до банків при прийнятті будь-якого рішення, пов'язаного з діяльністю банківської системи. На жаль, Верховна Рада, обстоюючи податок на доходи населення від банківських депозитів, цієї обставини не врахувала і завдала шкоди довірі до банків.

У цьому зв'язку привертає увагу аргумент на захист запровадження податку з депозитних доходів, наведений народним депутатом Сергієм Терським: “Сьогодні люди несуть свої гроші в банки не для того, щоб заробити, а для того, щоб вони там нормальню зберігались. Одержанючи свій процент, вони навіть не знатимуть, що з нього взяли ще й 5% податку”¹. Якщо під “нормальним” розуміти надійне зберігання грошей, то ситуація, описана Сергієм Терським, далека від реальності. Вклади населення в банках загалом дуже малі — до 1500 грн.², і такі

¹ “Бізнес”. — 2003. — 31 березня.

² За даними Національного банку України, 87% вкладів населення в банках України — це суми обсягом до 1.5 тис. грн. (“Вісник НБУ” № 4 за 2003 р., с. 6).

гроші можна цілком “нормально”, тобто надійно, зберігати вдома. І якщо люди несуть їх у банки, то лише завдяки тим неоподатковуваним 20—25% доходу, до останнього часу виплачуваних банками. Ситуація може докорінно змінитися, якщо депозитний процент знизиться до 10—15% та ще й буде запроваджений п’ятипроцентний податок. Мало того, за експертними оцінками, нині на руках у населення зберігаються довгострокові заощадження, включаючи валютні, обсягом 25—35 млрд. грн. По суті, вони виключені з економічного обороту, але не тому, що їх власники не зацікавлені в додаткових доходах, чи через низькі процентні ставки. Вірогідно, причина в низькій довірі до банків, у високій ризиковості банківських депозитів, яка ще більше зросте після запровадження оподаткування депозитних доходів. Отож слід очікувати подальшого зростання готівкових заощаджень, їх відливу в тіньовий сектор і за кордон. Ситуація ж, яку змалював Сергій Терсьохін, можлива в нас років через 10 — тоді й можна буде б запровадити цей податок.

Другим аспектом даної проблеми є економічні наслідки підвищення довіри до банків. Часто ефект від її зростання зводять до збільшення прибутків банків, а саму задачу розглядають переважно як сухо внутрібанківську. Це помилкова думка. Збільшення прибутків — лише один із наслідків зростання довіри населення до банків. Основну частину цього ефекту одержує економіка в цілому і передусім її реальний сектор. Отже, проблему підвищення довіри до банків слід розглядати як загальноекономічну (див. схему).

Загальноекономічний ефект від зростання довіри населення до банків реалізується за трьома напрямами:

1) шляхом збільшення ресурсної бази банків завдяки інтенсивнішому припливу вкладів і нарощуванню кредитних та інвестиційних вкладень в економіку, внаслідок чого поліпшується забезпечення фінансовими ресурсами суб’єктів господарювання;

2) шляхом здешевлення банківських ресурсів, а отже, і кредитів, оскільки, довіряючи банкам, населення нарощуватиме вклади навіть у разі зниження процентних виплат за ними;

3) шляхом посилення стимулюючої ролі оплати праці у підвищенні її продуктивності як одного з основних чинників економічного зростання.

Перший і другий напрями є очевидними і не потребують додаткових роз’яснень. Зауважу лише таке: коли сьогодні банки критикують за недостатнє і дороге кредитування економіки, слід пам’ятати, що однією з основних причин такого стану речей є низька довіра населення до банків, спричинена факторами, які діють переважно поза межами банківської системи.

Третій напрям заслуговує докладнішого розгляду. Висока ефективність ринкової економіки значною мірою забезпечується серйозною стимулюючою потугою оплати праці, яка в свою чергу базується на таких чотирьох чинниках:

- відсутність адміністративних обмежень заробітків;
- вільне використання працівниками одержаних доходів на задоволення своїх потреб;
- помірне оподаткування зароблених доходів;
- надійне, вигідне і легітимне збереження зароблених грошей.

Перший і другий чинники діють у нас досить успішно, і це велике завоювання ринково трансформованої

економіки. Третій чинник — рівень оподаткування — діє виключно дестимулююче на оплату і продуктивність праці, оскільки є надмірним. Але ситуація змінюється. Після тривалого обговорення Верховна Рада у травні минулого року прийняла закон про зниження оподаткування доходів населення до 13%, отже, і цей чинник перестав стримувати стимулюючу силу оплати праці. Що ж до четвертого фактора — надійного, вигідного і легітимного збереження зароблених грошей, — то ми ніби забули про нього: ніде не згадуємо, не обговорюємо, хоча він діє давно і переважно негативно, майже так, як і надмірне оподаткування доходів. Поки долар США був стабільним чи зростав, населення в умовах слабкої довіри до банків мало в ньому альтернативний банкам механізм захисту своїх заощаджень (що й призвело до високої їх доларизації). Це пом’якшило негативні для населення наслідки низької довіри до банків, але дуже зашкодило інвестиційним процесам, розвитку фінансового ринку та економіки в цілому, тому що значна частина доларових заощаджень вийшла з економічного обороту, а держава, по суті, нічого не зробила, аби їх туди повернути.

Коли ж долар захитався на світових ринках і його курс щодо гривні став знижуватися, населення втратило й таку можливість надійно зберігати свої заощадження. Банки ж, на жаль, усе ще не в змозі повністю перебрати на себе цю місію — забезпечити людям надійне збереження заощаджень. Навіть продаж дорогоцінних металів не рятує ситуацію. А вона може привести до низки негативних наслідків:

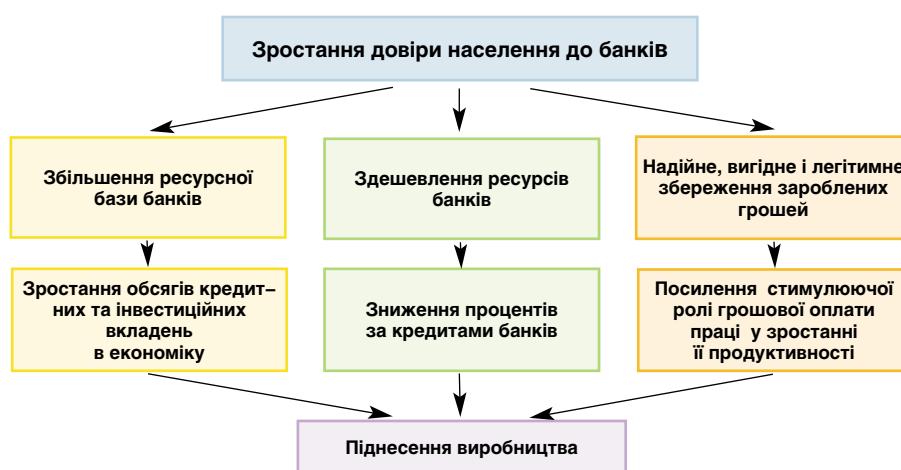
— зниження трудової активності передусім найкваліфікованіших працівників, високих професіоналів — великі заробітки втрачатимуть для них сенс, бо заощадження неможливо зберегти, і це може бути додатковим мотивом виїзду на роботу за кордон;

— посилення відливу грошових заощаджень у тіньовий сектор економіки та за кордон;

— зниження інтересу до заощаджень, виникнення ажотажного попиту на окремих товарних ринках, що може посилити інфляційні процеси в економіці, як це, наприклад, сталося останнім часом на ринку житла, де ціни зростають надто високими темпами.

На підставі сказаного доходимо однозначного висновку, що підвищення довіри до банків — це актуальне завдання загальнодержавної важі. Зволікання з її вирішенням може найближчим часом відчутно загальмувати

Вплив довіри до банків на розвиток економіки

розвиток економіки країни. Тому необхідно невідкладно вживати заходів.

Насамперед повинні діяти самі банки. В умовах швидкого загострення конкурентної боротьби вистоять ті з них, які завоюють найвищу довіру населення. На цьому сегменті ринку працюють досить кваліфіковані менеджери, які знають свої можливості й володіють ситуацією.

Інша справа — чинники зовнішньої дії, які сьогодні найбільше послаблюють довіру до банків, а останні не можуть їх побороти власними силами. Основний такий чинник — недостатній рівень нагляду, контролю та аудиту діяльності банків. Про це свідчать хоча б такі факти, як наявність позитивних аудиторських висновків щодо 90% збанкрутілих банків; штучне затягування процесу банкрутства банків (на роки), що дає змогу “розтягнути” банк раніше, ніж будуть задоволені вимоги його вкладників і кредиторів; недоступність для клієнтів відповідної інформації тощо. Все це знижує надійність банків у очах широких верств населення. Наведення у цій сфері належного порядку — реальний шлях підвищення довіри до банківських установ.

Другим чинником низької довіри до банків є слабкий законодавчий і судовий захист прав та інтересів банків, що, по суті, свідчить про недооцінку ролі банків і навіть певну неповагу до них з боку органів державної влади. Тому проблему правового захисту прав та інтересів банків потрібно вирішувати якнайшвидше.

Третій зовнішній чинник низької довіри до банків — неефективна система гарантування вкладів населення, створена відповідно до Закону “Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб”, прийнятого в 2001 році. Головні

недоліки цієї системи:

— український розмір відшкодування втрат вкладників (1.5 тисячі гривень);

— непристосованість системи гарантування вкладів населення до ринкових умов функціонування банків, унаслідок чого всі вони незалежно від фінансового стану сплачують однакові внески до Фонду гарантування; стабільні банки позбавлені можливості відраховувати до нього додаткові внески, щоб гарантувати своїм вкладникам додаткові виплати за вкладами, використовуючи цей факт для власної реклами тощо;

— обмеженість прав і можливостей фонду контролювати діяльність банків — членів, щоб захистити себе від надто ризикової діяльності окремих банків.

Унаслідок цих недоліків система гарантування майже не рекламується, а отже, не впливає на поведінку вкладників. І це не випадково: спробуйте сказати солідному вкладнику, що банк гарантує йому повернення вкладу лише в розмірі 1.5 тисячі гривень, і він може передумати вкладати гроші. Тому негайне вдосконалення системи гарантування вкладів населення теж є важливим кроком до підвищення довіри населення до банків. Сьогодні, на наш погляд, є підстави підвищити розмір гарантованих виплат вкладникам до 5 тисяч гривень³.

Ефективним чинником зростання довіри до банків може бути створення

суспільно позитивного іміджу навколо банків. Нині, на жаль, ніхто про такий імідж не дбає, навіть самі банкіри. У виступах державних посадовців, науковців і навіть політиків можна почути негативні оцінки банків. Ганити їх стало вже модою. Але ж так ми тільки посилюємо недовіру до банків у очах широкого загалу. Тому лікувати “хвороби” наших банків (а вони, безумовно, є) потрібно дієвими справами, а не гучними фразами, як це у нас прийнято.

І останнє. Для зміцнення довіри до банків з боку найкомpetentнішої частини населення важливе значення має послаблення політичних ризиків у їх діяльності. Річ у тім, що політичні ризики є найочевиднішими для клієнтів банків і чи не першими застерігають їх від вкладення грошей у банки. Мовиться про надмірно затягнутий процес приватизації, часті зміни власників приватизованих підприємств, постійні розмови стосовно деприватизації тощо. Іноземні експерти вважають, що подібні пертурбації створюють для банків України неймовірні політичні ризики, яких немає в інших країнах світу. Це неминуче послаблює довіру до банків, які беруться обслуговувати такі підприємства. Тому якнайшвидша стабілізація політичної ситуації навколо великого і середнього бізнесу дасть банкам можливість нормально працювати з ним і нарощувати таку необхідну їм довіру з боку населення.

У світлі викладеного вважаємо за необхідне прийняття спеціального Закону “Про ощадну справу в Україні”, а також не менш як на 5 років відкласти реалізацію законодавчої норми про оподаткування доходів населення від банківських вкладів.

Хроніка /

Одеський “Хрещатик”

Свою появу на банківському небосхилі у сонячній Одесі столичний комерційний банк “Хрещатик” ознаменував добродинними справами. Дмитрик Білецький, який народився рано-вранці 12 червня, став наймолодшим вкладником Одеської філії банку, відкритої того самого літнього дня. Тепер на депозиті хрецника “Хрещатика” до 18 років накопичиться вагома сума.

Запам'ятають відкриття Одеської філії і молодята Юрій та Наталка Шабатури. Як і до Дмитрика, до них у цей день завітала керуюча Одеською філією банку Любов Молчанова, котра вручила новій одеській родині свідоцтво на відкриття кредитних карток банку “Хрещатик”.

А починалося чудове свято на знаменитій Дерибасівській, яка забуяла не лише пишним червневим листям, а зеленими кульками

з логотипом київського банку. Він прийшов на фінансовий ринок південної бізнесової столиці України не на один рік. Це серйозно і надовго. На урочистій презентації філії голова правління банку Дмитро Гриджук підкреслив, що головним завданням банку є забезпечення всіх категорій клієнтів повним спектром сучасних банківських продуктів і послуг. Досвід такий у “Хрещатику” є, як і досвід роботи з міською владою і регіональною промисловістю. У найближчих планах — відкриття філій в обласних центрах України та налагодження ділових взаємовідносин із місцевою інфраструктурою.

Тож, гадаємо, надзвичайно гарна споруда банку по вулиці Малій Арнаутській, 71, яка органічно вписалася в одеську архітектуру, стане дійсно центром тяжіння для підприємств, бізнесменів, партнерів і вкладників, котрі бажають не тільки зберегти свій бізнес і заощадження, а й накопичити їх за досить привабливими відсотками і за допомогою найсучасніших банківських послуг.

 Тетяна Зарембо,
журналіст.

Олег Васюренко

Проректор Української академії банківської справи НБУ — директор Харківської філії. Академік АЕН України.
Доктор економічних наук, професор

Галина Азаренкова

Заступник директора з наукової роботи і міжнародних зв'язків Харківської філії Української академії банківської справи НБУ.
Кандидат економічних наук, доцент

Процес управління банківською діяльністю потребує застосування різноманітних аналітичних процедур, що пов'язано як із поточною діяльністю банку, так і з вирішенням завдань стратегічного й тактичного менеджменту. Серед них, зокрема, такі:

- визначення показників поточного і майбутнього фінансового стану банку;
- прогноз виконання окремих фінансових угод і стану балансу банку в цілому;
- оцінка привабливості окремих фінансових угод;
- синтез певних управлінських рішень;
- оцінка ефективності прийнятого управлінського рішення;
- оцінка повноти й оптимальності наборів показників фінансового стану банку тощо.

Виконання кожного із цих завдань зумовлює (крім застосування певних аналітичних процедур) і потребує мо-

Математичні методи і моделі у сфері аналізу та управління банківською діяльністю

У статті йдеться про роль і значення математичних методів і моделей у сфері аналізу та управління банківською діяльністю. Розглядаються основні їх різновиди. Обґрунтовується доцільність використання у процесі побудови моделей аналізу та управління діяльністю банку положень теорії нечіткої множини або нейронних мереж. Запропоновано графоаналітичний підхід до побудови загальної моделі банку.

делювання фінансової діяльності банку. Адже воно може допомогти визначити ступінь впливу різних норм прийняття рішень на окремі фактори банківського менеджменту та вибрати з усіх заздалегідь розроблених варіантів прийняття рішення той, що забезпечить найкращий результат.

Зрозуміло, для розв'язання багатьох управлінських задач необхідний певний математичний апарат. Це актуальні й доволі складна проблема, адже достатність зазначеного апарату зумовлюється не лише колом розв'язуваних задач, а й обставинами, що спонукають до їх вирішення.

Складність моделювання фінансової діяльності банку пов'язана з тим, що він є системою, в якій водночас проходять і детерміновані, і випадкові процеси, тісно пов'язані між собою. До того ж істотну роль у діяльності банку відіграють суб'єктивні управлінські рішення. Через це на практиці іноді дуже складно застосувати математичну модель аналізу фінансової діяльності банківської установи. Та все ж — можливо, адже й арсенал відповідних математичних методів теж доволі різноманітний. Лише серед тих, що застосовуються для дослідження різних аспектів банківського менеджменту, можна виділити балансові, оптимізаційні, імітаційні, імовірнісні, статистичні, рівновісні, із застосуванням підходів теорії ігор та інші¹.

Найпоширеніші в банківській сфері — балансові та рівновісні методи, оскільки підтримка збалансованості, платоспроможності і ліквідності є од-

ним із найважливіших завдань кожного банку.

Скажімо, необхідно проаналізувати рух грошей за ланцюжком одного банку в інші. Його можна описати за допомогою моделі, яка в макроекономіці одержала назву мультиплікатура Кейнса. У банківській справі цю модель називають мультиплікацією депозиту, або експансією кредиту². З її допомогою описують процес кредитування, що охоплює всю банківську систему. Зазначимо: цей процес має згасаючий характер, і швидкість згасання залежить від норми банківського резерву ліквідності (аналога коефіцієнта схильності до заощадження в мультиплікаторі Кейнса). Звичайно, застосовувати дану модель у чистому вигляді в умовах перехідної економіки доволі складно, оскільки параметри описаних нею процесів не є постійними. Тобто використання зазначеної моделі для прогнозування в умовах перехідної економіки викликає певні сумніви. До того ж однією з передумов дії сталого механізму мультиплікації є наявність розвинутого ринку безготівкового обертання грошей та фондового ринку³, які в Україні поки що перебувають у стадії становлення.

Застосування ж методів оптимізації — один із найважливіших напрямів банківського менеджменту. Прикладом може слугувати широко використовува-

² Энциклопедия банковского дела и финансов / Пер. с англ.; Под ред. Чарльз Дж. Вулфел: Издание 10-е. — 2000.

³ Аверченко В.А., Сильвестров С.Н., Пузановский А.Г. и др. К вопросу о безналичном денежном обращении в России // Банковское дело. — 2002. — № 4. — С. 2—9.

на модель оптимального управління активами. Щоправда, вона, як і оптимізаційні моделі загалом, має суттєвий недолік, пов'язаний із надмірним спрощенням, схематизацією реальної дійсності. Тому отримані за допомогою цієї моделі рекомендації часом не мають практичної цінності. На нашу думку, аналітикам варто було б поєднувати принципи оптимізаційних та імітаційних моделей. Адже останні дають змогу розглядати як єдине ціле діяльність усіх підрозділів банку, що є підґрунтам ефективної організації всієї системи оперативного і стратегічного планування банківської діяльності. Отже, цей напрям розвитку моделювання в грошово-кредитній сфері можна вважати доволі перспективним.

Моделі аналізу діяльності банку можна ранжувати як часткові та повні. Найпоширенішими є часткові, які описують окрему сферу діяльності банку й засновані на певних гіпотезах щодо його поведінки в навколошньому середовищі.

Так, моделі аналізу та управління банку на основі АСФ-технології⁴ застосовуються переважно для порівняльної оцінки функціонування банківської установи; підходи із застосуванням теорії ігор використовуються здебільшого для аналізу впливу на її діяльність різноманітних факторів та для побудови відповідної стратегії поведінки.

Низка часткових моделей ґрунтуються на гіпотезі про слабку керованість ринку депозитів⁵. Вони здебільшого застосовуються в процесі дослідження поведінки банку на ринку кредитів та для аналізу його взаємозв'язку з відповідними ринками. Ці поведінка та взаємодія відзеркалюють процес формування структури активів з урахуванням або без урахування власних і залучених коштів, необхідності дотримання певних вимог та резервів, розподілу активів за окремими напрямами.

Ще один різновид часткових моделей базується на тезі про залежність від банківської діяльності ринку кредитів. У цьому випадку аналітики основну увагу зосережують на ринку депозитів. При цьому як випадкова величина розглядається пропозиція депозитів або ж як аргумент функції пропозиції досліджується залежність процентної ставки.

Серед інших часткових моделей —

⁴ Уткин О.Б. Применение высоких технологий для анализа эффективности банков // Деньги и кредит. — 2001. — №8. — С. 26 — 30.

⁵ Синки Дж. Ф. Управление финансами в коммерческих банках / Пер. с англ. — М.: Catallaxy, 1994. — 820 с.

сукупність підходів до аналізу фінансових інструментів кредитної політики банку, різноманітні методи управління ризиками, зокрема кредитним, процентним, ризиком ліквідності тощо.

Повні моделі діяльності банку (більшість із них — агреговані), як правило, відображають його функціонування загалом. Серед них, наприклад, модель Балтенспергера⁶, яка дає змогу визначати співвідношення активів і пасивів, що забезпечує максимальний прибуток банку; квазі-повна модель Сілі⁷, яка поєднує в собі основні принципи кількох часткових моделей діяльності банківської установи.

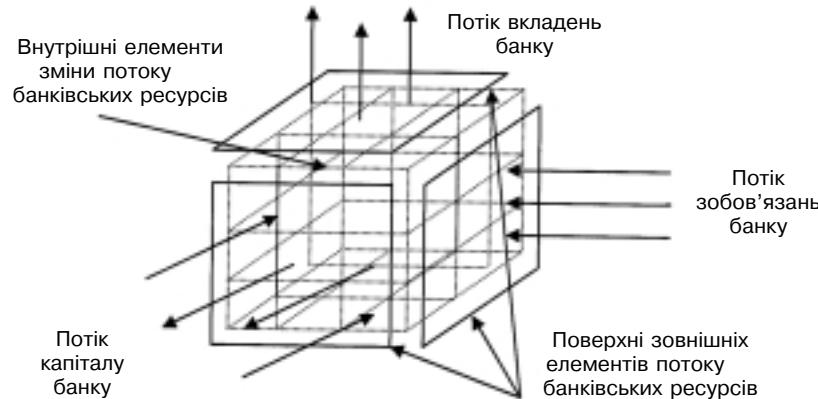
Дещо відрізняється від усіх розглянутих вище загальна модель банку відкритої складної динамічної системи, яка має вигляд такої залежності:

$$\Xi = \{T, X, U, \Omega, Y, \Gamma, Z, G\},$$

де T — часовий інтервал, X — множина можливих за відповідних умов внутрішніх станів, U — входи системи, Ω — клас функціональних перетворень, які діють на заданому інтервалі часу, Y — виходи системи, Γ — множина припустимих вихідних значень (або обмежень на виходи), зумовлені функціональними зв'язками Z екзогенних факторів у фіксований момент часу зі вхідними параметрами, G — функціональні перетворення, що зв'язують внутрішні стани системи у два моменти часу зі входами системи в перший із них⁸.

Базисом описаної вище системи моделювання є компоненти, які зумовлюють особливості кредитної діяльності. Тобто загальна модель банку відкритої складної динамічної системи теж по суті зорієнтована на ок-

Схема 1. Загальна тензорна модель руху фінансових потоків банку

⁶ Там же.

⁷ Sealey C.W. Deposit Rate-Setting, Risk Aversion, and the Theory of Depository Financial Intermediaries // Journal of Finance. — 1980. — December. — P. 1139—1154.

⁸ Васюренко О.В. Банківський менеджмент. — К.: Видавничий центр "Академія", 2001. — 320 с.

ремі види банківської діяльності.

Отже, недоліком усіх перелічених вище моделей є їх обмеженість — воно придают для аналізу лише окремих напрямів банківського менеджменту. Як бачимо, навіть повні моделі не охоплюють усіх сторін діяльності банку, хоча вони все ж точніше відображають основні складові його менеджменту і дають змогу конкретніше описати часткові напрями у моделюванні банківської діяльності.

Більшість моделей, про які йдеться, спирається на класичні математичні методи: математичне програмування, дослідження операцій, теорію ігор, теорію оптимізації тощо. Але значна кількість економічних явищ і процесів через активний вплив на них суб'єктивних факторів недостатньо формалізована. Тому в процесі розробки повної моделі банку, на нашу думку, доцільно застосовувати підходи, які базуються на теорії нечіткої множини або нейронних мереж, і так званий потоковий підхід. Тобто роботу банку слід відобразити як процес управління різними потоками. Через призму структури балансу серед них слід виділити такі:

- потік зобов'язань банку, який є вхідним потоком банківських ресурсів;
- потік активів банківської установи, який є вихідним потоком ресурсів банку;
- потік банківського капіталу, який можна вважати комбінованим, тобто вхідним та вихідним потоками банківських ресурсів.

Застосування такого підходу виправдане ще й тим, що інформація про діяльність банківської установи

набуває стислої форми й легко сприймається. Це сприяє і вдосконаленню, і спрощенню процесу оперативного управління та перспективного планування.

Графічно потокову модель доцільно зобразити як тривимірний рух ре-

сурсів банку (див. схему 1). У ній він матиме вигляд певної структурованої тривимірної фігури із зовнішніми та внутрішніми поверхнями. Зовнішні утворюватимуться рухом ресурсів між банком і зовнішнім середовищем. Зазначимо, що зовнішні множини різних поверхонь будуть відповідною структурою активів, зобов'язань та капіталу банку, яка використовується для класичного аналізу банківської діяльності.

На нашу думку, запропонована модель може стати засобом узагальнення результатів, одержуваних традиційними методами аналізу банківської діяльності.

Внутрішні поверхні моделі відображають відповідні трансформації ресурсів, що перебувають під впливом як зовнішніх поверхонь, так і певної системи нормативів, законодавчих обмежень та власних вимог банківської установи стосовно свого розвитку.

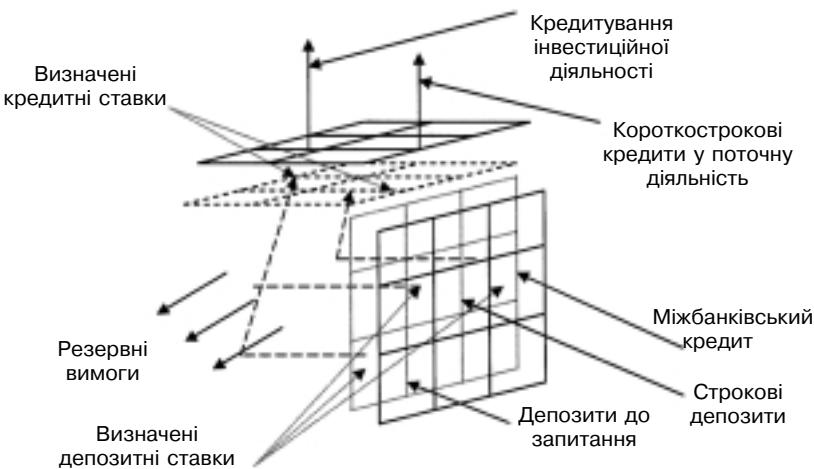
Взаємодію між окремими елементами різних поверхонь можна зобразити:

- або у вигляді багатошарової нейронної мережі, зважена сума виходів якої розраховується на підставі відповідних вхідних потоків та крайових обмежень, що ототожнюються з певними вимогами щодо формування резервів, дотримання нормативів тощо;

- або у вигляді нечіткої множини, в якій окрім трансформації ресурсів зумовлюють деякі рівні відображення та узагальнюють певні операції над нечіткими множинами⁹. Інакше кажучи, взаємозв'язок між окремими елементами різних поверхонь (відповідне узгодження окремих завдань управління банківською діяльністю) може розглядатися як відображення однієї нечіткої множини на іншу. Наприклад, трансформація ресурсів методом послідовних заміщень (у процесі якої короткострокові депозити або позики, терміни яких закінчуються, заміщаються іншими) може означати відображення однієї нечіткої множини на іншу. При цьому перший внутрішній шар поверхонь моделі доцільно розглядати як певний фільтр, який забезпечує дотримання відповідних нормативів та виконання вимог стосовно формування встановлених законодавством резервів. Серед елементів поверхонь можуть бути й окремі вимоги банку щодо його діяльності за певними напрямами (див. схему 2).

Потоковий підхід і відповідна модель дають змогу з'ясувати характер діяльності банку як загалом, так і за

Схема 2. Взаємодія зовнішньої поверхні потокової моделі банку із поверхнею фільтрів при трансформації ресурсів відповідно до методу послідовних заміщень

окремими аспектами. Це певною мірою наближає її до АСФ-технології. Однак, на відміну від зазначеної технології, зорієнтованої на порівняльну характеристику банківської діяльності, перетини та профілі, викремлені за допомогою потокової моделі, відзеркалюють ефективність роботи лише досліджуваного банку. Серед профілів, про які йдеться, наприклад, залежність потоку зобов'язань банку від рівня депозитних ставок, співвідношення кредитних і депозитних ставок, залежність потоку кредитних вкладень від наявної структури зобов'язань банківської установи тощо.

Зазначимо, що більшість існуючих лінійних моделей визначення ефективності діяльності банку не дають однакових результатів за різними напрямами оцінки. Це пояснюється тим, що за умови різних вимірів отримуються й різні результати. Запропонована у цій статті модель (яка, зауважимо, є тензорною) дає змогу побудувати процедуру саме узагальненої оцінки діяльності банку. Тобто за цією

моделлю банк можна охарактеризувати за допомогою набору різноманітних даних, що дає змогу оцінити його діяльність у, так би мовити, різних системах координат. Просте порівняння досліджуваної банківської установи з іншими банками може ґрунтуватися, наприклад, на порівнянні профілів відповідних фільтрів, які доволі суттєво впливають на ефективність банківської діяльності.

Розглянутий у статті підхід до побудови графоаналітичної моделі банківської діяльності на підставі аналізу руху його фінансових потоків, на думку авторів, найповніше, причому — адекватно описує банк. До того ж розмежування структурованої тривимірної моделі на низку різних поверхонь відкриває можливість для проведення комплексного дослідження його діяльності, побудови процедур порівняльного аналізу з іншими банками, що є предметом для подальших наукових досліджень.

Аудиторська фірма
“ЗОВНІШІНФОРМАУДИТ С”

український кореспондент міжнародної аудиторської компанії GRANT THORNTON INTERNATIONAL

- ◆ Аудит фінансової звітності банків відповідно до міжнародних стандартів аудиту.
- ◆ Компіляція фінансової звітності банків відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності.
- ◆ Огляд податкової звітності банків.

Тел. 238-6621, факс. 238-6622,
 вул. Фролівська 3/34, Київ, Україна, 04070.
 E-mail: info@auditc.com.ua

⁹ Там же.

Оподаткування депозитів: джерело наповнення держбюджету чи гальмо на шляху внутрішнього інвестування?

22 травня 2003 року Верховна Рада України прийняла Закон "Про податок з доходів фізичних осіб", яким зокрема передбачено 5-відсоткове оподаткування доходів від їх депозитних вкладів. Саме це положення закону не знайшло ні підтримки, ні розуміння в банківській сфері. І це природно: банківська система України лише спинається на ноги. Її подальший розвиток значною мірою залежить від зміцнення довіри з боку населення. А оподаткування доходів фізичних осіб від їхніх депозитних вкладів, звісно, не сприяє цьому. Навпаки, зазначений податок може стати перешкодою для багатьох потенційних клієнтів у заощадженні грошей за посередництва банків.

Своє ставлення до положень законопроекту "Про податок з доходів фізичних осіб" ще до його прийняття парламентом обговорили учасники організованого Національним банком України круглого столу (див. статтю "Оподаткування доходів фізичних осіб від їх депозитних вкладів" у № 5 "Вісника НБУ" за 2003 р.). Триває ця дискусія і нині, коли закон уже прийнято, що свідчить про значущість створеної ним проблеми. У цьому номері "Вісника НБУ" своїми міркуваннями щодо оподаткування доходів фізичних осіб від їх депозитних вкладів діляться представники банківської системи Донеччини.

Юрій Чифільов, начальник Управління НБУ в Донецькій області:

— Проблема, яку обговорюємо, справді дуже актуальна й зачіпає інтереси широкого кола українських громадян — від вкладників-підприємців до пенсіонерів і студентів.

Давайте спробуємо розібратися по суті. Вітчизняні політики доволі часто пов'язують майбутнє України зі вступом до Європейського Союзу. Але не слід забувати, що міністри фінансів країн ЄС десять років вели палкі дискусії, перш ніж дійшли згоди щодо оподаткування вкладів своїх громадян у зарубіжних банках. Тепер вкладники країн Євросоюзу платять відповідний податок на прибуток, отриманий за вкладами, розміщеними лише у зарубіжних банках. У нас же мають оподатковувати доходи з вкладів українських громадян у вітчизняних банках.

Як відомо, серед найпоширеніших у нас видів вкладів — строковий і до запитання. Розмір відсотка за строковим залежить передусім від терміну вкладу. Чим він більший — тим вищий відсоток. Про що ж свідчать статистичні дані? Так, за станом на 01.06.2003 р. депозити фізичних осіб на термін до 365 днів становили 68.8% від їх загального обсягу, понад 365 днів — 31.2%. Тобто довгострокових

вкладень фізичних осіб менше, ніж хотілося б. Усього ж у банках Донецької області обсяг депозитних вкладів населення становить близько 2.3 млрд. грн. Їх структура по банках на 1 червня нинішнього року була такою: в регіональних установах Ощадбанку було зосереджено 500.8 млн. грн.; Промінвестбанку — 462.2; Першого українського міжнародного банку — 240.3; Приватбанку — 181.3; банку "Аval" — 172.6; Укрсоцбанку — 116.5; Донгорбанку — 82.6; Ікар-банку — 58.2 млн. грн.

Не відкрию державної чи банківської таємниці, якщо скажу, що найактивніші наші вкладники — це пенсіонери. Їхні внески не такі вже й значні, але ті гроші, які вони отримують у вигляді відсотків за вкладом, допомагають цим людям якось зводити кінці з кінцями. Отже, як не парадоксально, але вкладниками банків наші громадяни стають здебільшого не від заможного життя. І це з їхніх крихітних доходів мають стягувати 5-відсотковий податок.

Як відомо, 87% від усіх вкладів фізичних осіб у вітчизняних банках не перевищує 1.5 тис. грн. Неважко підрахувати, що 5-відсотковий податок на доходи від них — сума не така вже й значна, принаймні це не ті гроші, за допомогою яких можна вирішити більш-менш значну частину бюджетних проблем. Зазначений

податок позначиться не на тих, хто живе за рахунок відсотків за депозитними вкладами (кажуть, таких людей в Україні не більше сотні), а на тих, кого політики, які наполягали на запровадженні цього податку, відносять до категорії соціально незахищених. Коментарі, на мій погляд, зайві.

Розглянемо ще один аспект обговорюваної проблеми. Одна зі специфічних особливостей банківської діяльності полягає в тому, що банки розподіляють так звані тимчасово вільні кошти. Тобто депозитні кошти фізичних осіб стають не лише джерелом прибутку для цих осіб, а й кредитними ресурсами для підприємств. Напевне, немає потреби ще раз когось переконувати у важливості інвестицій для української економіки. Тож розмови на різних рівнях про те, оподатковувати депозитні вклади чи ні, можуть свідчити або про те, що права рука не знає, що робить ліва, або про те, що хтось свідомо намагається звести нанівець здобутки, які вітчизняні банки виборювали роками. Про явне порушення банківської таємниці годі й говорити.

Звичайно, вирішити фінансові проблеми, запровадивши ще один податок, простіше, ніж розробити і втілити професійно грамотну економічну політику. Та не треба забувати, що цей простий шлях може завести у безвихід.

Валентина Дубініна, начальник Донецького обласного управління Ощадбанку:

— Я, звичайно, проти запровадження 5-відсоткового податку на доходи фізичних осіб від їх вкладів. Наш банк — державний. Нині ми лише почали розраховуватися за заощадженнями громадян, втраченими під час гіперінфляції. Довіра до державного банку в людей поволі відновлюється. І ось на тобі — новий податок. Я провела попередні розрахунки на базі наших регіональних установ Ощадбанку щодо можливого річного обсягу податку з доходів фізичних осіб від їхніх депозитних вкладів. Він невеликий, усього 1.1 млн. грн. Для бюджету країни — крапля в морі. Загалом по Україні сума податку, про який ідеється, може сягнути приблизно 100 мільйонів гривень. Для майже 50-мільйонної країни це не так уже й багато — по 2 гривні на душу населення. Вони мало що можуть змінити в добробуті кожного. А ось відштовхнути частину вкладників можуть.

На мою думку, набагато важливіше знаходити реальні джерела наповнення бюджету. Є вони і в банківській сфері. Одне з основних пов'язане з умовами розміщення коштів у банках. Чим привабливішими вони будуть, тим більше людей принесуть свої гроші в банківську установу. А чим більше вкладників, тим більше у банку коштів, тобто тим більші суми банк сплачуватиме як податок на прибуток. Це і є реальне джерело наповнення бюджету.

Клієнти банків завжди і всюди були в привілеїованому становищі. Під час більшості грошових реформ іхні кошти перераховували за пільговим коефіцієнтом. А гроші “в панчохах” — із певними обмеженнями. Тепер же навпаки: кошти, що зберігаються в банківських установах, будуть оподатковуватися, а “тіньові” гроші залишаться недоторканними. Де логіка?

Віктор Пантелеєнко, виконуючий обов'язки голови правління Першого українського міжнародного банку:

— Згоден, що запровадження 5-відсоткового податку на депозитні вклади не доцільне, адже це може негативно вплинути на довіру населення до банків, а відтак — на обсяги припливу грошей від внутрішніх інвесторів, які є найдешевшим джерелом кредитування.

Змінення довіри до банківської системи — одна з ключових проблем у країні, яка нещодавно, якихось 10 років тому, зазнала значних соціально-економічних потрясінь. Підірвану тоді довіру треба відновлювати. Без неї не буде ні банків, ні фінансів, ні піднесення економіки.

Слід акцентувати увагу ще на одній проблемі: запровадження 5-відсоткового податку на доходи від депозитних вкладів — це додаткові витрати робочого часу банківських працівників, створення нового недешевого програмного забезпечення, формування нових видів звітності для податкових органів... Перелік можна продовжувати. А чи не розумініше зосередити ресурси і зусилля для подальшого підвищення ефективності та якості банківських послуг на благо клієнтів, що окупилося б сторицю?

Володимир Попович, голова правління ЗАТ “Донгорбанк”:

— Моя точка зору де-що інакша. Мабуть, ще зарано говорити про негативний вплив запровадження податку на доходи від депозитів. Треба було б спочатку дочекатися 2005 року, коли це положення нового закону вступить у дію.

Люди несуть у банки стільки грошей, скільки у них є. І цей процес не регулюється податками. Інтенсивність зростання обсягів внесків визначалася і в основному визначатиметься розміром процентної ставки. Вплив багатьох інших чинників можливий, але він не принциповий. Не бачу особливих проблем і у зв'язку із запровадженням податку на доходи фізичних осіб від їх депозитних вкладів.

А ось питання ідентифікації вкладників — це серйозна проблема. Дуже важливе значення має створення самого механізму нарахування податку, про який ми говоримо. Якщо кошти перераховуватимуться до бюджету безособово, тобто загальною сумою на звітну дату — це допустимо. Якщо ж ідентифікуватимемо кожного вкладника і перераховуватимемо конкретну суму, що становитиме 5% від його процентного доходу — це буде просто наругою над банківською таємницею.

Мабуть, не можна розглядати наслідки запровадження податку на процентні доходи фізичних осіб, не враховуючи макроекономічних тенденцій, що намітилися в Україні. Нас чекає податкова реформа, зокрема запровадження 13-відсоткового подат-

ку на доходи фізичних осіб. Життя покаже, чи справді зростуть обсяги легальної зарплати. Чи справді збільшиться обсяги відповідних надходжень до бюджету. Ситуація непередбачувана. Припустимо, очікуваного збільшення не станеться. Тоді, очевидно, доведеться шукати нові джерела наповнення бюджету. Наприклад, запровадити не п'яти-, а десятивідсотковий податок на доходи фізичних осіб від їхніх депозитних вкладів. Та зараз говорити про це ще рано. Багато що залежатиме від успішності проведення інших реформ.

Згадаймо, як запроваджували відрахування одного відсотка від обсягу операцій із купівлі-продажу іноземних валют до Пенсійного фонду. Скільки було застережень, пророцтв. І що? А нічого. Народ як купував, так і купує валюту.

Великих вкладників 5-відсотковим податком не налякаєш. А дрібних, скажімо пенсіонерів, можна більше налякати бурхливими дискусіями про шкоду 5-відсоткового податку, аніж самим податком.

Віктор Грабчак, заступник начальника філії “Головне управління Промінвестбанку в Донецькій області”:

— Запровадження 5-відсоткового податку на процентні доходи від розміщення населенням вільних коштів у банках, на мій погляд, все-таки зменшить обсяг залишків депозитів фізичних осіб. До того ж виникнуть проблеми, пов'язані з принципами функціонування системи “клієнт—банк”. На банківських працівників (і так завантажених роботою) ляжуть додаткові (невластиві їм) обов'язки щодо обчислення суми податку та її перерахування податковим службам.

Запровадження податку, про який йдеється, потребуватиме заміни програмного комплексу філій, які в основному обслуговують населення. Потрібно буде більше часу, необхідно для завершення операційного дня.

Микола Ткаченко, директор Донецької обласної дирекції АППБ “Аval”:

— Не зайве ще раз на-голосити, що можливий доступ податкових служб до інформації про рахунки клієнтів банків поставить під сумнів законне право громадян України тримати в таємниці обсяг своїх заощаджень, розміщених на банківських депозитах. Одним із наслідків може бути

зменшення обсягів депозитних вкладів населення — основного джерела ресурсів, необхідних для кредитування економіки України.

Роман Магута, перший заступник директора філії “Донецьке регіональне управління” ЗАТ КБ “Приватбанк”:

— Погоджуючись в основному із учасниками

цього обговорення щодо недоцільності запровадження податку на доходи фізичних осіб від їхніх депозитних вкладів, додам, що цей податок може також спричинити збільшення трудомісткості депозитних операцій, а також — до зростання банківських витрат (у тому числі операційних), пов’язаних із можливим підвищенням банківських процентних ставок.

Нині важко спрогнозувати емоцій-

ну реакцію клієнтів на запровадження податку, про який ішла мова, але те, що вона не буде радісною — здогадатися не важко.

□
Підготувала до друку провідний фахівець зі зв’язків із громадськістю та пресою Управління Національного банку України в Донецькій області

Тетяна Богдановська.

Пам’ятка ліквідатору/

Ліквідація банків. Повернення дебіторської заборгованості

У попередніх номерах “Вісника НБУ” було опубліковано дві статті Костянтина Раєвського та Миколи Зубка, присвячені неординарним проблемам ліквідації банку. У них ішлося про організацію процедури ліквідації та про оцінку і реалізацію майна банку, який ліквідовується. У третьій статті увага акцентується на проблемі повернення дебіторської заборгованості. Нагадуємо, що в ході підготовки даних публікацій автори послуговувалися досвідом ліквідації банку “Україна”.

Як свідчить практика ліквідації банків, основними активами, з яких складається ліквідаційна маса банків, є дебіторська заборгованість. Водночас обсяги коштів, що надходять на рахунок ліквідатора від повернення дебіторських боргів, становлять не більше 30% від усієї дебіторської заборгованості і до 50% від усіх надходжень для розрахунків із кредиторами. Така ситуація складається, незважаючи на те, що в окремих випадках обсяги дебіторської заборгованості повністю покривають, а то й значно перекривають зобов’язання банку перед своїми кредиторами. Тобто теоретично можливі варіанти, за яких розрахунки з кредиторами могли бути проведені за рахунок дебіторської заборгованості. Це дало б змогу зберегти майнові банківські комплекси для подальшого використання за призначенням.

На жаль, у жодному з банків, які ліквідовано чи ліквідовуються, ситуація не розвивалася за цим, здавалося б, цілком логічним сценарієм. Це зумовлюється такими причинами:

- ♦ у структурі дебіторської заборгованості, як правило, переважають кредитні та вексельні борги сумнівні та безнадійні до повернення. Терміни позовної роботи за такими боргами в основному закінчлися або така робота не дала позитивних результатів. Забезпечення, за рахунок якого можна було б погасити борги, як правило, відсутнє,

активи підприємств-боржників неліквідні або також відсутні. У багатьох випадках боржників банку ліквідовано як юридичних осіб. Значна частина боржників має велику кредиторську заборгованість перед першочерговими кредиторами (своїми працівниками, державою, заставодержателями тощо);

- ♦ боржники умисно ухиляються від повернення боргів банкам, які зазнали банкрутства і перебувають на стадії ліквідації. Основними способами такого ухилення, як правило, є затягування терміну повернення коштів через подання зустрічних позовів до банку, подовження термінів розгляду справ у судах, нав’язування різного роду переговорів і пропозицій щодо укладення мирових угод, вимоги проведення аудиторських перевірок, звірок заборгованості, судових експертіз, формування доказів про визнання судами недійсними (у повному обсязі або частково) договорів, укладених з банком, і тому подібне.

Крім затягування терміну повернення боргів, ще одним способом ухилення від їх сплати є невизнання боржниками своїх боргів під приводом відсутності в банку доказів щодо їх виникнення. Особливо це стосується боргів, що виникли від проплачених банком гарантій на користь іноземних контрагентів боржників. Як засвідчила практика ліквідації банку “Україна”, такі випадки реальні, а суми боргів сягають

кількох десятків мільйонів гривень. Як з’ясувалося, надані банком у судових спорах фінансові документи про підтвердження проплат за гарантіями, судом не були визнані належними доказами, що підтверджують факт проплати коштів. Своїми ухвалами суд зобов’язав банк надати підтверджуючі документи іноземних осіб, на користь яких було виконано платежі за наданими банком гарантіями. Отримання таких документів з різних причин було неможливим для банку, що якраз і стало основною перешкодою для визнання боргу дійсним фактом. Незважаючи на кілька десятків судових засідань, більш як дворічний термін розгляду судових справ щодо даного боржника, ситуація залишилася невирішеною і перспективи її невтішні. Не допомогли в цій ситуації і звернення ліквідатора до всіх можливих інстанцій (Генеральної прокуратури, МВС, СБУ, Верховного суду України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України);

- ♦ боржники проводять відповідну роботу з кредиторами банку щодо передачі їм кредиторських вимог і на основі цього формують зустрічні вимоги до банку. Особливо часто до таких дій вдаються великі боржники банку, а також його іноземні кредитори. Як свідчить практика ліквідації банку “Україна”, обсяги зустрічних вимог дебіторів банку можуть становити десятки мільйонів гривень і

практично покривати всю суму їх заборгованості перед банком. А враховуючи, що чинним законодавством зарахування зустрічних однорідних вимог у процедурі ліквідації банків не заборонене, можуть виникати ситуації, за яких ліквідатор вимушений або проводити взаємозаліки, або шукати правові підстави для відмови від них. В останньому випадку боржники добиваються виконання взаємозаліків через суди, які, як правило, приймають рішення не на користь банку;

♦ у структурі дебіторської заборгованості банку наявні борги, утворені за наданими кредитами (або за іншими формами інвестування) під гарантію уряду чи інших державних органів та на виконання державних програм. Погашення таких боргів в умовах, коли терміни їх повернення прострочено, є досить проблематичним. А враховуючи, що у державному бюджеті не завжди передбачаються кошти для погашення таких боргів, вирішення цього питання може виходити за межі можливостей ліквідатора, особливо коли обсяги подібних боргів (як у ситуації з банком "Україна") сягають кількох сотень мільйонів гривень;

♦ сподівання ліквідатора відшкодувати борги за рахунок застави як найпоширенішого виду забезпечення повернення кредитів у багатьох випадках є ілюзією. Якщо предмети застави досить ліквідні, то боржники в разі ліквідації банку вживають усіх заходів, аби такі предмети вивільнити з-під застави. Як свідчить практика, в більшості випадків їм це вдається.

У разі, коли предметом застави є малоліквідне, застарєле майно, у ліквідатора виникають певні проблеми з його реалізацією, що також не дає змоги погасити борги в повному обсязі;

♦ неналежне з правової точки зору оформлення кредитних та інших договорів у частині захисту інтересів банку. Наслідки цього можуть бути такі: неможливість стягнення боргу чи визнання таких договорів або окремих їх положень недійсними. Як свідчить практика ліквідації банку "Україна", у переважній більшості випадків це стосується договорів, укладених із фізичними особами — позичальниками банку, в яких окремі положення суперечать одне одному.

Таким чином, наявність цих та інших причин значно утруднює, а то й унеможлилює повернення дебіторських боргів банків у ході процедури їх ліквідації в повному обсязі.

Здійснюючи роботу щодо погашення дебіторської заборгованості, ліквідатор банку повинен мати чітке уявлен-

ня про існуюче правове поле, в межах якого він має діяти, особливо з точки зору застосування норм матеріального права в конкретних випадках погашення дебіторських боргів.

За своїм змістом дебіторська заборгованість виступає як відповідне право вимоги банку до своїх боржників і згідно із Законом України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінчу діяльність в Україні" й постановою Правління Національного банку України від 08.02.2000 р. № 49 становить його майнові права. Відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" ліквідатор банку здійснює погашення дебіторської заборгованості шляхом проведення позовної роботи (стаття 92), продажу (уступки) вимог банку на відкритих торгах або уступки таких вимог у порядку, передбаченому цивільним законодавством (стаття 95). Слід зазначити, що продаж (уступка) вимог банку на відкритих торгах здійснюється лише у випадках, якщо інше не встановлено Національним банком України.

У свою чергу НБУ встановив особливий порядок продажу (уступки) вимог банків, щодо яких проводиться процедура ліквідації, тільки щодо вимог, утворених від кредитних боргів. Так, згідно з пунктом 14.5 Положення "Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства", затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 369, зі змінами, внесеними постановою Правління Національного банку України від 07.10.2002 р. № 384, продаж (уступка) таких вимог повинен здійснюватися на закритих торгах шляхом проведення конкурсу серед банків або інших фінансових установ із дотриманням вимог чинного законодавства, в тому числі й щодо збереження банківської таємниці. Тобто вимоги банку, утворені від інших (крім кредитної) видів дебіторської заборгованості, можуть реалізовуватися (уступатися) на відкритих торгах або уступатися в порядку, передбаченому цивільним законодавством.

Крім того, в разі продажу (уступки) вимог банку законодавством не передбачено обов'язкової їх оцінки суб'єктами оцінної діяльності. Згідно зі статтею 94 Закону України "Про банки і банківську діяльність" такий порядок стосується тільки оцінки майна банку, а не його майнових прав. Не містить посилання на обов'язковість проведення такої оцінки і положення постанови Правління Національного банку Ук-

раїни від 07.10.2002 р. № 384, де йдеться про продаж вимог банку за кредитними боргами. Тотожність понять "майно" та "активи" в тому розумінні, як це викладено в зазначеній постанові, суперечить змісту статей 94 і 95 Закону України "Про банки і банківську діяльність", де йдеться лише про майно, а не про активи банків. Згідно зі статтею 3 Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оцінчу діяльність в Україні" майном, яке може оцінюватися суб'єктом оцінної діяльності, вважаються об'єкти в матеріальній формі, паї, цінні папери, нематеріальні активи, цілісні майнові комплекси. Водночас Положенням "Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства" передбачено, що оцінка дебіторської заборгованості банку має здійснюватися з урахуванням порядку класифікації активів, визначеного нормативно-правовими актами Національного банку України, що регулюють формування банками резервів під такі активи.

Враховуючи зазначене вище, можна припустити, що при здійсненні заходів щодо погашення дебіторської заборгованості шляхом продажу або уступки вимог банку оцінка таких вимог може здійснюватися ліквідатором самостійно з урахуванням відповідного коефіцієнта резервування, визначеного постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. № 279 зі змінами і доповненнями, визначеними постановами Правління Національного банку України від 24.10.2000 р. № 418, від 05.04.2001 р. № 151, від 07.12.2001 р. № 502, від 19.03.2003 р. № 119. За таких умов ліквідатору банку було б доцільно розробити відповідний нормативний документ, яким була б запроваджена методика проведення оцінки дебіторських боргів за кожним видом заборгованості.

Водночас, як свідчить практика ліквідації банку "Україна", попит на об'єкти дебіторської заборгованості у процедурі ліквідації дуже незначний. Тільки окремі з боргів можуть бути реалізовані на торгах. Ніхто не поспішає стати в чергу, аби придбати банківські борги, тим більше бути учасником аукціону. Навпаки, якщо хтось і виявляє бажання викупити (отримати право вимоги) борги банку, то встановлює в таких випадках свої умови. Що ж до продажу вимог банку, утворених від кредитних боргів його позичальників, на закритих торгах шляхом проведення конкурсу серед обмеженої кількості покупців, то тут перспективи погашення

дебіторської заборгованості взагалі невтішні. Правові обмеження та неузгодження зробили використання даного способу погашення кредитних боргів практично нереальним.

За таких умов виникала нагальна потреба терміново внести зміни до чинного законодавства та нормативних актів Національного банку України в частині правового регулювання передусім продажу (уступки права вимоги) кредитних та інших дебіторських боргів банків, що ліквідовуються. Зокрема, однією з перешкод щодо продажу (уступки права вимоги) дебіторської заборгованості є наявність у характеристиках конкретних боргів інформації, яка становить банківську таємницю. У разі продажу або уступки права вимоги боргів існуючим порядком розкриття банківської таємниці не передбачено ніяких інших умов, окрім надання письмового дозволу власника (тобто самого боржника) або рішення суду на отримання інформації про борг. Тому нагальним для процедури ліквідації банку є внесення відповідних змін до банківського законодавства в частині розкриття банківської таємниці банків, щодо яких здійснюється процедура ліквідації. Зокрема, було б доцільно пункт 5 статті 91 Закону України "Про банки і банківську діяльність" викласти в такій редакції: "Відомості про фінансове становище банку, а також його боржників у частині сум простроченої заборгованості перестають бути конфіденційними чи становити банківську таємницю". Доцільним було б внесення змін і до Положення "Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства", затвердженого постановою Правління Національного банку України від 07.10.2002 р. № 384, пункт 14.5 якого зробив практично безперспективними до погашення кредити банків, що ліквідовуються.

По-перше, зазначений пункт суперечить положенням статті 95 Закону України "Про банки і банківську діяльність", яким на закритих торгах передбачається реалізовувати тільки майно, щодо обігу якого встановлено обмеження, а не вимоги банку, які, як зазначено вище, належать до майнових прав.

По-друге, жодним нормативним актом не встановлено порядок, умови і терміни проведення закритих торгів.

Як свідчить практика, банки та інші фінансові установи, якими згідно із зазначеною постановою обмежується перелік учасників торгів, утворюють мізерний ринок продажу кредитних

боргів, на якому попит на зазначені борги практично відсутній.

За таких умов автори вважають, що пункт 14.5 зазначеного положення доцільно було б виключити, а продаж кредитних боргів або уступки права їх вимоги здійснювати відповідно до цивільного законодавства, як це і передбачено частиною п'ятою статті 95 Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Таким чином, розглядаючи умови роботи ліквідатора з дебіторською заборгованістю, можна зробити висновок, що саме ця ділянка є найскладнішою і найбільш неврегульованою з правової точки зору, а тому потребує особливої організації роботи, точних, виважених рішень і творчого підходу.

Насамперед ліквідатору слід глибоко вивчити природу утворення кожного з боргів, стан, можливості й перспективи їх погашення в період процедури ліквідації. При цьому, розглядаючи борги з точки зору організації роботи щодо їх погашення, необхідно визначитися з їх структурою. Передусім слід визначити ту частку боргів, яка повністю втрачена банком і щодо повернення якої немає жодних перспектив. Як правило, до такої частки можна віднести борги відсутніх або ліквідованих боржників, за якими минув термін позовної давності, а діяльність боржників є хронічно збитковою або зовсім не здійснюється. До такої частки належать також інші борги, витрати на повернення яких значно перевищують обсяги заборгованості. Невизначення в структурі дебіторської заборгованості такої частки боргів призведе до зайвої роботи, розпорощення зусиль ліквідатора на безперспективні борги. Такі борги доцільно погашати наприкінці процедури ліквідації банку шляхом їх списання за рахунок наявного резерву або з визнанням збитку.

Крім зазначеного вище, у структурі дебіторської заборгованості необхідно визначити борги, повернення яких може бути забезпечено правовими методами: шляхом проведення позовної роботи, здійснення виконавчого провадження, залучення правоохоронних органів тощо. Причому в усіх правових заходах ліквідатор повинен брати активну участь, а не покладатися лише на відповідні державні органи. Якщо в судових спорах така участь ще більш менш відпрацьована, то в інших заходах представники ліквідатора повністю покладаються на структури, які за своїми функціями повинні здійснювати такі заходи. Практика ліквідації банку "Україна" засвідчила, що найакту-

альнішим із правових методів повернення банківських боргів є активна позиція ліквідатора, тобто прагнення до наполегливого і рішучого відстоювання прав банку. При вирішенні справ у судах у ліквідатора повинні бути безпрецінні докази та правові обґрунтування щодо необхідності безумовного виконання боржниками своїх зобов'язань. Посилання тільки на відповідні норми зобов'язального права у таких спорах, як правило, мало допомагають.

Здійснення виконавчого провадження в умовах ліквідаційної процедури, як свідчить практика, потребує обов'язкового його супроводження представниками ліквідатора. Необхідність контролю та періодичного впливу на органи державної виконавчої служби є цілком очевидною. Так, із більш як 1 200 випадків відкриття виконавчого провадження під час проведення процедури ліквідації банку "Україна" ефективність їх виконання становила всього 30%. За таких умов, аби вплинути на діяльність зазначених органів, ліквідатор звертався до Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури України з ініціативою проведення перевірки законності їхніх дій. Як наслідок, з метою активізації виконавчого провадження у справах банку "Україна" в кожній області було створено спільні робочі комісії у складі представників ліквідатора, органів виконавчої служби та місцевих органів влади, діяльність яких певним чином сприяла ефективнішому здійсненню виконавчого провадження на користь банку.

Для забезпечення ефективної позовної роботи і супроводження виконавчого провадження ліквідатору необхідно мати досить кваліфікованих і досвідчених фахівців — юристів. У зв'язку із цим роботу доцільно організовувати як штатними фахівцями, так і силами залучених до участі в процедурі ліквідації юридичних і фізичних осіб, які мають досвід подібної роботи і спеціалізуються на питаннях повернення боргів. Очевидно, що такі послуги будуть платними, тому їх вартість повинна відповідати ефективності і якості виконаної роботи й не призводити до збитків. Як правило, оплата послуг повинна здійснюватися не за правове обслуговування чи супроводження ліквідаційної процедури, а за реальні результати у поверненні боргів.

Повернення боргів за допомогою правоохоронних органів може бути ефективним лише там, де в діях боржників є ознаки незаконного використання коштів банку. Тому при взаємодії ліквідатора з правоохоронними органами йому необхідно передусім

надати органам факти таких дій, що без глибокого вивчення умов утворення конкретних боргів і поведінки боржників практично неможливо.

Наступними у структурі дебіторської заборгованості слід було б визначити борги, які можуть мати попит щодо продажу або уступки права вимоги на них. Насамперед це можуть бути борги підприємств, які здійснюють свою діяльність у найпривабливіших галузях економіки (переробна промисловість, будівництво, банківська діяльність тощо). Слід також зауважити, що продаж або уступка права вимоги здійснюються, як правило, з відповідним дисконтом. Враховуючи, що на даний час відсутня загальна методика визначення такого дисконту, ліквідатору необхідно буде самому розробляти таку методику, взявшися за основу рекомендації, викладені у Положенні “Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків”, затвердженому постановою Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. № 279 з урахуванням вказаних вище змін і доповнень до неї.

Як свідчить практика, у структурі дебіторської заборгованості слід визначити також і частку боргів, які можуть бути погашені внаслідок відповідних заходів економічного характеру. Такими заходами можуть бути:

- ◆ погашення боргів майном боржника шляхом передачі його у власність банку;
- ◆ погашення боргів третіми особами (інвесторами) на умовах санації підприємств-боржників;
- ◆ капіталізація боргів із наступною реалізацією отриманих корпоративних прав;
- ◆ реструктуризація боргів і встановлення нових умов щодо сум боргів і термінів їх повернення з визначенням конкретних зобов’язань боржників;
- ◆ отримання права вимоги до дебіторів боржників на суму їх боргу перед банком;
- ◆ проведення взаємозаліків дебіторської і кредиторської заборгованості.

В основі роботи щодо погашення дебіторської заборгованості шляхом проведення заходів економічного характеру мають бути переговори і домовленості банку зі своїми боржниками. Погашення заборгованості в таких умовах здійснюється тільки на засадах взаємного волевиявлення сторін і двосторонніх компромісів. І взагалі, добра воля у процедурі погашення дебіторської заборгованості банків, що ліквідуються, як правило, має переважне

значення порівняно з усіма іншими принципами. Хоча саме доброї волі сторонам і не вистачає. У переважній більшості випадків основу взаємовідносин ліквідатора з боржниками становлять судові спори. А враховуючи особливості нашого сьогодення, результати взаємовідносин, побудованих таким чином, не завжди ефективні. Мало того — подібні взаємовідносини досить тривалі та багатоступеневі і за певних умов можуть виходити за межі встановленого терміну процедури ліквідації.

Слід також зауважити, що всі домовленості й узгоджені рішення, як правило, здійснюються на основі певних компромісів. Із боку ліквідатора таким компромісом найчастіше будуть поступки в сумах боргів, насамперед боргів, утворених за рахунок відсотків і пені. Це пояснюється тим, що існує значна частина боржників банків, у структурі заборгованості яких частка боргів, утворених від відсотків і пені, становить досить велику суму, яка перевищує суму основного боргу. У таких випадках боржники вживають усіх можливих заходів, щоб уникнути сплати боргу взагалі або знайти компромісні варіанти його погашення. У свою чергу компромісним варіантом є згода сплатити кошти за основним боргом або відсотки, перераховані за іншою ставкою. Але за будь-яких умов кошти в таких випадках все ж таки можуть повернутися до банку.

Окремо слід звернути увагу на організацію роботи ліквідатора з дебіторською заборгованістю. Передусім необхідно визначитися зі складом працівників, які виконуватимуть роботу щодо повернення боргів. Враховуючи, що така робота досить копітка і трудомістка, потребує високих професійних знань, до неї слід залучати досвідчених фахівців, передусім із числа працівників банку. Проте, як свідчить практика, такі фахівці не завжди охоче працюють у складі ліквідаційних органів, тому найоптимальнішим підходом буде призначення керівником цієї ділянки роботи досвідченої та професійно підготовленої особи і підпорядкування їй певної кількості менш кваліфікованих працівників. У цьому випадку всі фахівці повинні отримати конкретні завдання щодо конкретних боржників, у тому числі із визначенням напрямів: кредитна, вексельна заборгованість, заборгованість за сплаченими гарантіями, інші види дебіторської заборгованості. Крім того, доцільно також розмежувати роботу з юридичними та фізичними особами — боржниками банку.

Для визначення найоптимальніших

шляхів та обґрунтування позиції ліквідатора щодо умов і порядку погашення дебіторської заборгованості конкретними боржниками доцільно створити кредитні комісії у складі фахівців, які задіяні у проведенні роботи з боргами та веденні її обліку (фахівці з кредитної справи, цінних паперів, бухгалтерського обліку, юристи тощо).

Усі рішення, які приймаються ліквідатором щодо погашення, списання, реструктуризації дебіторських боргів, обґрунтуються зазначеною комісією. Протокол рішенням комісії подається на розгляд і затвердження ліквідатору.

Найважливіші питання погашення дебіторської заборгованості можуть розглядатися на засіданнях керівного органу ліквідатора.

Таким чином, проведення роботи щодо погашення дебіторської заборгованості банків, щодо яких проводиться процедура ліквідації, є не тільки складним і трудомістким, але й досить проблемним процесом з точки зору його правового забезпечення. У цьому плані автори мають надію на певні зрушения з прийняттям відповідних доповнень та змін до чинного законодавства і нормативних актів Національного банку України.

Костянтин Раєвський,

ліквідатор банку "Україна".

Кандидат економічних наук, професор.

Микола Зубок,

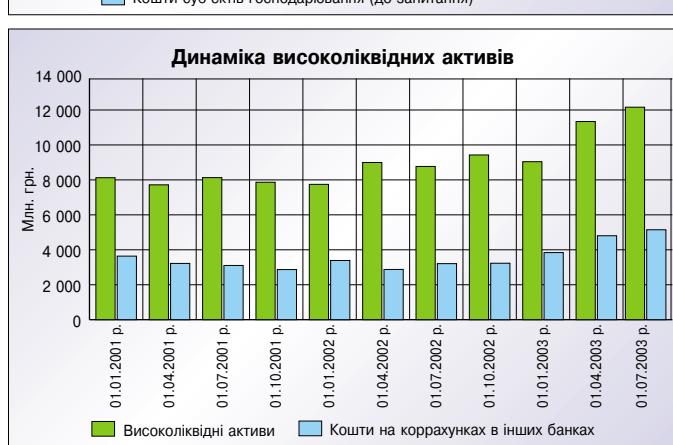
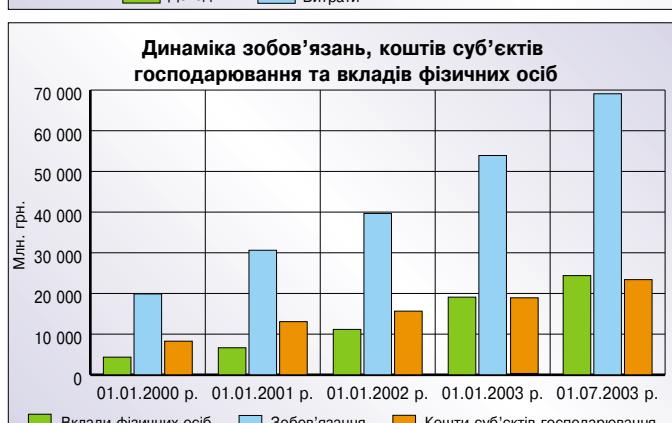
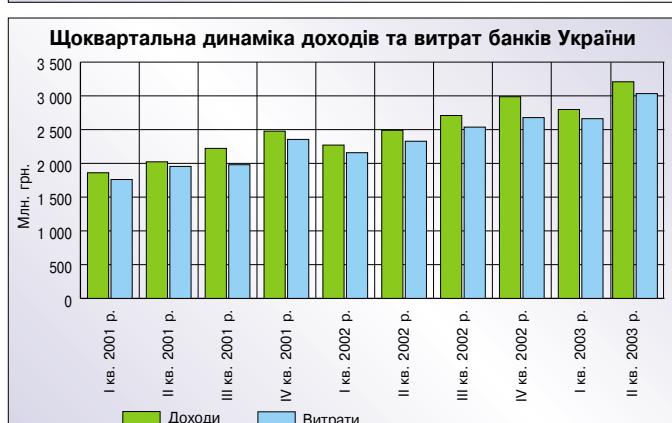
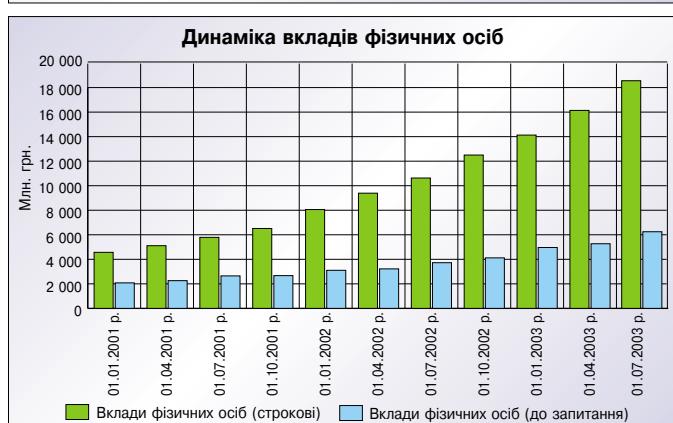
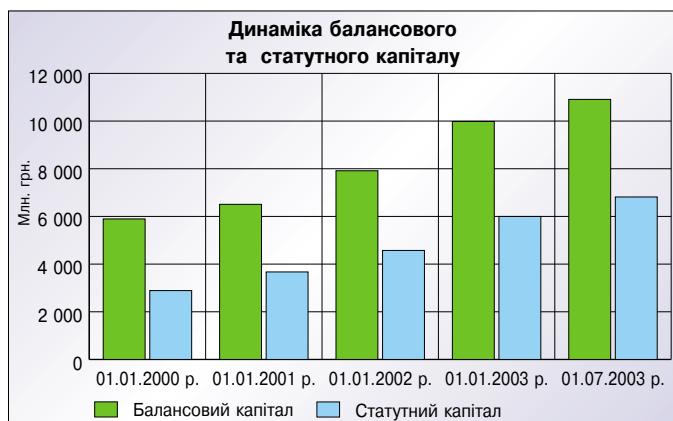
член виконавчої ради ліквідатора банку "Україна".

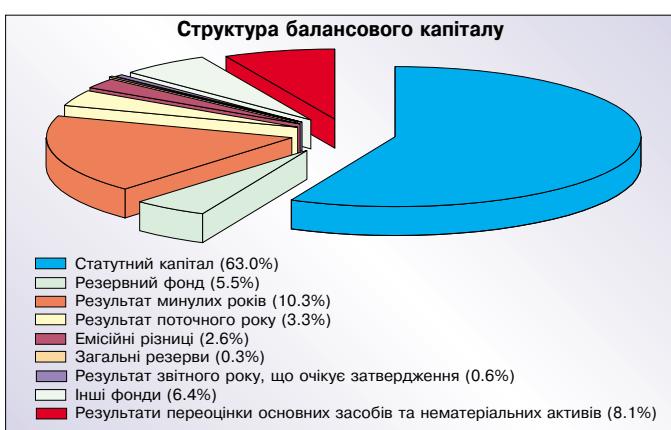
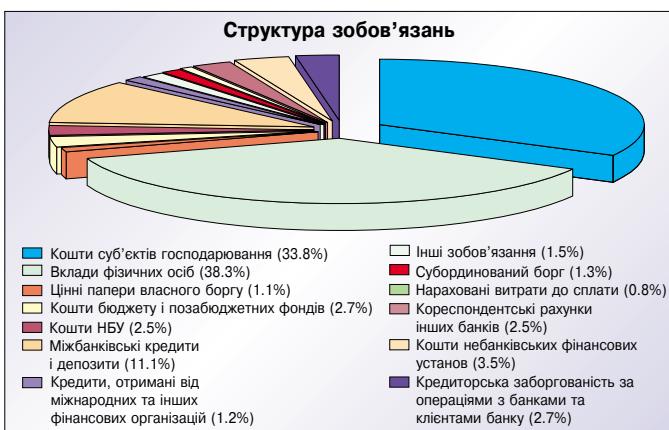
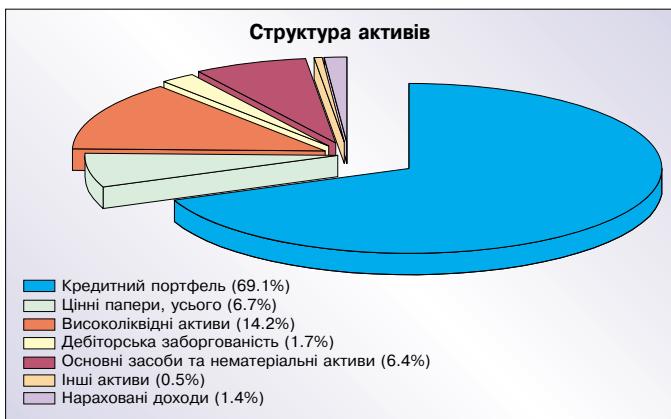
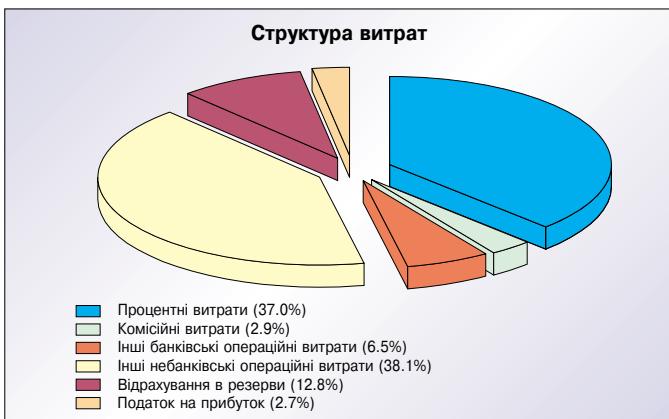
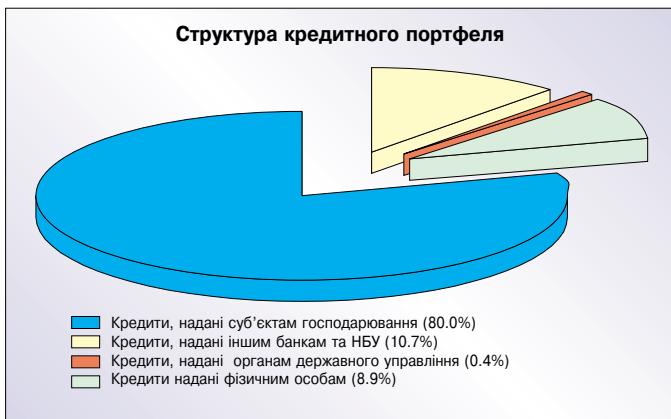
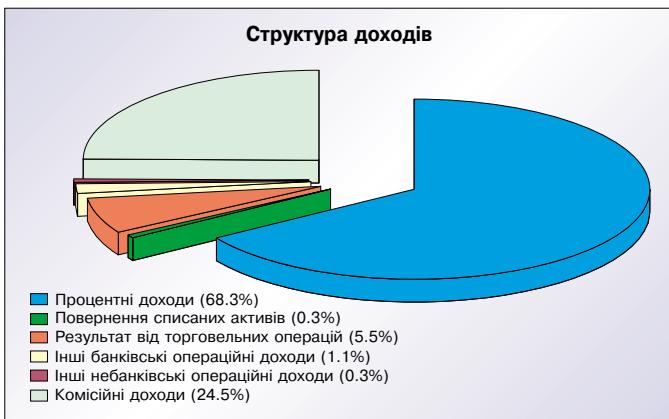
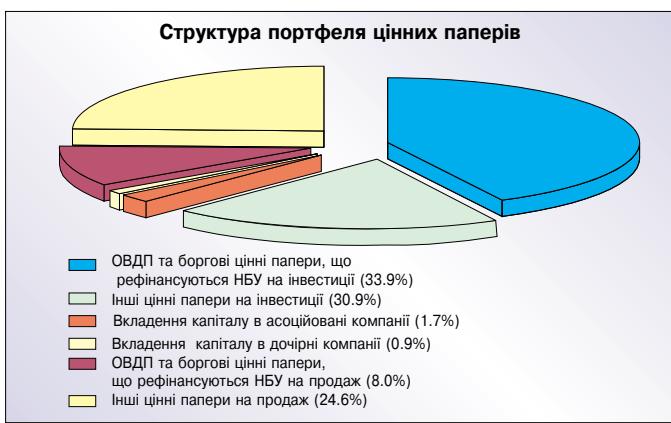
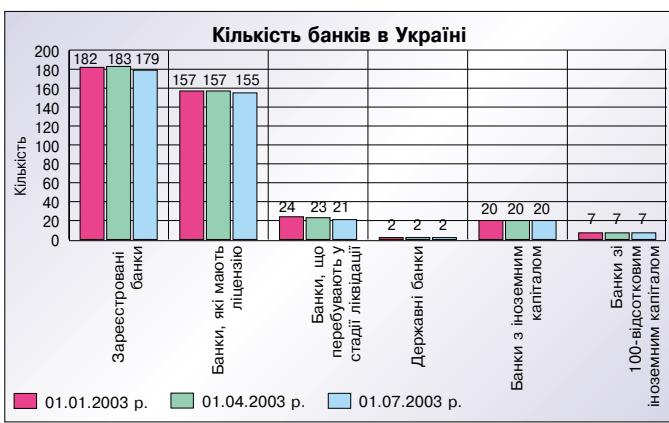
Кандидат воєнних наук, професор.

Навчальний центр Національного банку України.

Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2003 року

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками управління економічного аналізу та звітності генерального департаменту банківського нагляду НБУ.

Офіційний список банків реєстру банків, та перелік операцій, на ліцензію та письмовий дозвіл Національного

Нагадуємо, що на прохання читачів редакція змінила періодичність публікування у "Віснику НБУ" офіційного списку банків України та переліку операцій, на здійснення яких вони одержали письмовий дозвіл НБУ. Відтепер ці списки розміщуватимуться в другому і восьмому номерах журналу, тобто за станом на 1 січня та на 1 липня. Зауважуємо,

№ п/п	Назва банку	Вид товариства	Зареєстрований статутний капітал, грн.	Банки, що перебувають у стадії ліквідації (реорганізації)	Дата реєстрації банку
М. Київ і Київська область					
1	Акціонерний комерційний агропромисловий банк "Україна"	ВАТ	70 338 850	Банк перебуває у стадії ліквідації	27.09.1991 р.
2	Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку "Укрсоцбанк"	ВАТ	70 000 000		27.09.1991 р.
3	Відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України"	ВАТ	200 000 000		31.12.1991 р.
4	Відкрите акціонерне товариство "Державний експортно-імпортний банк України"	ВАТ	196 000 000		23.01.1992 р.
5	Акціонерне товариство "Український інноваційний банк"	ВАТ	40 000 000		02.10.1991 р.
6	Акціонерний банк "АЖІО"	ВАТ	10 581 000		02.10.1991 р.
7	Акціонерний комерційний банк "Персональний комп'ютер" (Перкомбанк)	ВАТ	15 000 000		07.10.1991 р.
8	Акціонерний комерційний банк "Легбанк"	ВАТ	34 000 000		08.10.1991 р.
9	Акціонерний банк "БРОКБІЗНЕСБАНК"	ВАТ	80 000 000		07.10.1991 р.
10	Акціонерний банк "Інко"	ВАТ	1 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	08.10.1991 р.
11	Акціонерний комерційний Український банк "Відродження"	ВАТ	682 537	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.10.1991 р.
12	Акціонерний комерційний банк "Трансбанк"	ВАТ	25 035 000		09.10.1991 р.
13	Акціонерне товариство "Градобанк"	ВАТ	96 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.10.1991 р.
14	Акціонерний банк "Банк регіонального розвитку"	ВАТ	41 000 000		14.10.1991 р.
15	Банк "Фінанси та Кредит", товариство з обмеженою відповідальністю	ТОВ	136 244 700		30.10.1991 р.
16	Акціонерний банк "Енергобанк"	ВАТ	26 450 840		31.10.1991 р.
17	Акціонерний комерційний банк "ТАС-Комерцбанк"	ВАТ	42 500 000		31.10.1991 р.
18	"Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Експобанк"	ТОВ	41 200 000		26.12.1991 р.
19	Акціонерний банк "Старокиївський банк"	ЗАТ	12 000 000		31.12.1991 р.
20	Відкрите акціонерне товариство Банк "Олімпійська Україна"	ВАТ	17 550 000		09.01.1992 р.
21	Відкрите акціонерне товариство "TMM-Банк"	ВАТ	16 000 000		20.01.1992 р.
22	Відкрите акціонерне товариство "Український Професійний Банк"	ВАТ	50 000 000		30.01.1992 р.
23	Акціонерний комерційний банк "Альянс"	ВАТ	16 500 000		10.03.1992 р.

¹ Перелік операцій, які підлягають ліцензуванню НБУ, опубліковано на сторінці 34.

України, включених до Державного здійснення яких банки отримали банківську банку України¹ на здійснення операцій

За станом на 1 липня 2003 р.

що назви банків подано за орфографією їхніх статутів, примітки у колонці "Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій. Заходи впливу, які вжито до окремих видів операцій та угод" викладено за орфографією відповідних рішень комісій із питань нагляду та регулювання діяльності банків.

Номер реєстрації	Юридична адреса	Банківська ліцензія		Письмовий дозвіл на здійснення операцій		Перелік операцій, на здійснення яких банки отримали письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій ² . Заходи впливу, якіх вжито до окремих видів операцій та угод
		Номер	Дата надання	Номер	Дата надання	
2	м. Київ, пров. Рильський, 10	—	—	—	—	—
3	м. Київ, вул. Ковпака, 29	5	29.12.2001 р.	5-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19, 20,21,22,23
4	м. Київ, вул. Госпітальна, 12-г	148	16.01.2002 р.	148-2	29.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,16,17,18,19,20,21,22; управлінням грошовими коштами та цінними паперами за дорученням клієнтів — фізичних осіб; видача поручителів, гарантій та інших зобов'язань за третіх осіб, що передбачають їх виконання у грошовій формі (для фізичних осіб); окрім операції здійснюються згідно з вимогами постанови Правління Національного банку України.
5	м. Київ, вул. Горького, 127	2	25.12.2001 р.	2-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
9	м. Київ, вул. Інститутська, 12-а, керівництво — вул. Смирнова-Ласточкіна, 10-а	23	10.01.2002 р.	23-1	10.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23; операцію 11 зупинено до досягнення банком розміру регулятивного капіталу в сумі не менше, ніж еквівалент 10 млн. євро
11	м. Київ, вул. Червоноармійська, 10	4	02.10.2001 р.	4-1	02.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
16	м. Київ, вул. П.Сагайдачного, 17	27	03.12.2001 р.	27-2	14.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
17	м. Київ, вул. Жилянська, 27	45	04.12.2001 р.	45-2	24.09.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
18	м. Київ, просп. Перемоги, 41	138	03.12.2001 р.	138-2	21.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
20	м. Київ, вул. Мечникова, 18	—	—	—	—	—
21	м. Київ, вул. Коцюбинського, 7-а	—	—	—	—	—
22	м. Київ, вул. Фізкультури, 9	33	04.12.2001 р.	33-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до 01.10.2003 р.
23	м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	—	—	—	—	—
29	м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а	107	24.12.2001 р.	107-1	24.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
63	м. Київ, вул. Артема, 60	28	20.01.2003 р.	28-1	20.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
68	м. Київ, вул. Лютеранська, 9/9	46	17.12.2001 р.	46-1	17.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
69	м. Київ, вул. Комінтерну, 30	38	11.10.2001 р.	38-1	11.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,23
75	м. Київ, вул. Золотоустівська, 2/4	15	03.03.2003 р.	15-1	03.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
79	м. Київ, вул. Микільсько-Ботанічна, 6/8	130	14.01.2002 р.	130-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4*,5,6,7,13,14,15,18,19,20,21; операцію 4 зупинено до 20.07.2003 р.
81	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	—	—	—	—	—
82	м. Київ, вул. Панельна, 5	187	24.12.2001 р.	187-1	24.12.2001 р.	1,2,5,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
83	м. Київ, вул. Марини Раскової, 15	132	04.10.2001 р.	132-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
89	м. Київ, просп. Відрядний, 73 (пошта — просп. Оболонський, 26)	97	17.12.2001 р.	97-2	30.05.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21

² Цифра зі знаком “+” означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; зі знаком “—” втратив право, цифра із символом “*” означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

БАНКИ УКРАЇНИ

24	Акціонерний комерційний банк "Інтербанк"	BAT	30 000 000		23.03.1992 р.
25	Акціонерний поштово-пенсійний банк "Аваль"	BAT	500 000 000		27.03.1992 р.
26	Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Славутич"	BAT	17 160 467		16.05.1992 р.
27	Відкрите акціонерне товариство Всеукраїнський Акціонерний Банк	BAT	50 000 000		02.07.1992 р.
28	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтинентбанк"	BAT	26 698 000		16.07.1992 р.
29	Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк (закрите акціонерне товариство)	ZAT	200 175 000		26.08.1992 р.
30	Закрите акціонерне товариство "Український кредитний банк"	ZAT	26 815 775		30.10.1992 р.
31	Акціонерний комерційний банк "Мрія"	BAT	29 358 142		11.11.1992 р.
32	Відкрите акціонерне товариство "Український кредитно-торговий банк"	BAT	24 095 700		10.12.1992 р.
33	Відкрите акціонерне товариство "Банк "Український капітал"	BAT	25 000 000		25.12.1992 р.
34	Акціонерний комерційний банк "ПРАВЕКС-БАНК"	BAT	68 460 000		29.12.1992 р.
35	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Стоік"	TOB	26 240 000		13.01.1993 р.
36	Акціонерний банк "Аллонж"	BAT	50 000 000		29.01.1993 р.
37	Акціонерне товариство "ІНДУСТРІАЛЬНО- ЕКСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	48 000 000		10.02.1993 р.
38	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	BAT	29 820 807		24.03.1993 р.
39	Закрите акціонерне товариство "Альфа-Банк"	ZAT	73 000 000		24.03.1993 р.
40	Товариство з обмеженою відповідальністю "Український промисловий банк"	TOB	45 000 000		21.04.1993 р.
41	Акціонерний комерційний банк харчової промисловості України "Укрхарчопромбанк" АК	BAT	2 960 155	Банк перебуває у стадії ліквідації	28.04.1993 р.
42	Акціонерний банк "ДАМІАНА-БАНК"	ZAT	200 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	05.05.1993 р.
43	Комерційний акціонерний банк "ДЕНДІ"	BAT	6 874 871	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.05.1993 р.
44	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "Антарес"	BAT	23 500 000		18.05.1993 р.
45	"Акціонерне товариство "Банк Креді Ліоне Україна"	ZAT	22 261 000		19.05.1993 р.
46	Акціонерний комерційний банк "Київ"	BAT	42 000 000		19.05.1993 р.
47	Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Хрецьчик"	BAT	60 000 000		19.05.1993 р.
48	Державно-акціонерний спеціалізований імпортно-експортний банк України "УКРСПЕЦІМПЕКСБАНК"	BAT	25 000 000		11.06.1993 р.
49	Акціонерний комерційний банк "Аркада"	BAT	42 244 042		23.06.1993 р.
50	Відкрите акціонерне товариство акціонерний банк "Укргазбанк"	BAT	64 567 571		21.07.1993 р.
51	Акціонерний комерційний банк "Східно-Європейський банк"	BAT	27 500 000		27.08.1993 р.
52	BAT "Фермерський земельний акціонерний банк"	BAT	15 355 590		21.09.1993 р.
53	Відкрите акціонерне товариство Банк "БІГ Енергія"	BAT	100 000 000		29.09.1993 р.
54	Акціонерний Банк "СТОЛИЧНИЙ"	BAT	13 635 000		22.10.1993 р.
55	Акціонерний банк "Укоопспілка"	BAT	22 398 400		25.10.1993 р.
56	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк "Надра"	BAT	54 940 000		26.10.1993 р.
57	Акціонерний банк "Національні інвестиції"	ZAT	15 000 000		09.11.1993 р.
58	Акціонерний банк "Діамант"	ZAT	100 000 000		17.11.1993 р.

Примітка 1. Зупинено до 01.02.2004 р.: 2Л, 1Н, 14, 18 та операції з валютними цінностями в частині купівлі іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України; 1Л обмежено з 01.06.2003 р. у частині зачленення вкладів (депозитів) юридичних осіб, які не є власниками істотної участі банку, до 01.02.2004 р.; зупинено

БАНКИ УКРАЇНИ

93	м. Київ, вул. Корольова, 5-а	102	03.12.2001 р.	102-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9, 11* ,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
94	м. Київ, вул. Лескова, 9	10	03.12.2001 р.	10-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
110	м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	23.01.2003 р.	60-2	22.04.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
120	м. Київ, вул. Зоологічна, 5	35	03.12.2001 р.	35-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
124	м. Київ, вул. Воровського, 22	100	25.12.2001 р.	100-1	25.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,13,14,15,18,19,20,21
125	м. Київ, пров. Шевченка, 12	1	31.10.2001 р.	1-1	31.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
127	м. Київ, просп. Перемоги, 37	16	26.10.2001 р.	16-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
128	м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24	79	03.12.2001 р.	79-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
133	м. Київ, вул. Щербакова, 35	25	14.03.2003 р.	25-1	14.03.2003 р.	1,2,3, 4* ,5,6,7,8, 11* ,12,13,14,15,17,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р., операцію 4 зупинено до 01.10.2003 р.
138	м. Київ, просп. Перемоги, 67	26	21.03.2002 р.	26-1	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
139	м. Київ, вул. Кловський узвіз, 9/2	7	03.12.2001 р.	7-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
142	м. Київ, просп. Червонозоряній, 51	72	27.11.2001 р.	72-1	27.11.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21; касове обслуговування клієнтів з обсягом готівки та інших цінностей з обсягом, визначенним рішенням
148	м. Київ, вул. Шота Руставелі, 5	181	08.01.2002 р.	181-1	08.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8, 11* ,12, 13* , 14* , 15* ,18,19,20,21; зупинено операції:13,14,15 до 20.07.2003 р.; операцію 11 — до 01.02.2004 р.; обмежено приймання вкладів (депозитів) від юридичних та фізичних осіб у частині залучення вкладів (депозитів) фізичних осіб у межах сукупної заборгованості банку перед фізичними особами в національній та іноземній валютах у визначений сумі до 01.01.2004 р.
149	м. Київ, вул. Гончара, 41	99	16.01.2003 р.	99-3	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
157	м. Київ, Русанівська Набережна, 18	154	21.03.2003 р.	154-1	21.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
158	м. Київ, вул. Десятинна, 4/6	61	03.12.2001 р.	61-3	31.05.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
164	м. Київ, вул. Солом'янська, 5	67	13.12.2001 р.	67-2	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
165	м. Київ, вул. Бориса Грінченка, 1	—	—	—	—	—
166	м. Київ, вул. Воровського, 6	—	—	—	—	—
167	м. Київ, вул. Щорса, 15, корпус 1	—	—	—	—	—
168	м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	14.01.2002 р.	161-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,18,19,20,21,22
169	м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	111	13.12.2001 р.	111-2	14.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
171	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 16-22	14	06.12.2001 р.	14-1	06.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
172	м. Київ, вул. Хрещатик, 8-а	158	29.12.2001 р.	158-3	04.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
175	м. Київ, вул. Ярославі Вал, 36-а	136	16.01.2002 р.	136-1	16.01.2002 р.	1*,2*,5*,7*,14*,15*,18*,19*,20* ; див. примітку 1
177	м. Київ, вул. Суворова, 4/6	80	11.01.2002 р.	80-2	09.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21,22; касове обслуговування клієнтів під контролем до 01.09.2004 р.
183	м. Київ, вул. Єреванська, 1 (пошта — вул. Пушкінська, 42/4)	123	19.11.2001 р.	123-1	19.11.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
195	м. Київ, бул. Дружби народів, 17/5	51	03.12.2001 р.	51-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
198	м. Київ, вул. Предславинська, 28	109	08.05.2003 р.	109-1	08.05.2003 р.	13,14,18,19,20,21
199	м. Київ, вул. Комінтерну, 15	41	04.10.2001 р.	41-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
202	м. Київ, просп. Возз'єднання, 15	114	11.01.2002 р.	114-1	11.01.2002 р.	13,14,18,19,20,21
204	м. Київ, вул. Хрещатик, 7/11	17	05.01.2002 р.	17-1	05.01.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20, 21* ,22; зупинено до 20.07.2003 р.: операцію 21; вкладення коштів у статутні фонди інших юридичних осіб; приймання та залучення вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валютах; 1Н як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валютах; касове обслуговування клієнтів під контролем до 01.01.2005 р.
205	м. Київ, вул. Артема, 15	21	23.08.2002 р.	21-1	23.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
210	м. Київ, вул. Володимирська, 54	78	14.12.2001 р.	78-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
212	м. Київ, Контрактова площа, 10-а	125	03.12.2001 р.	125-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21

з 01.07.2003 р. до 01.02.2004 р. приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб у частині залучення вкладів (депозитів) фізичних осіб; ЗЛ,1,2,5,7,15,19,20 — зупинено здійснення операцій з юридичними та фізичними особами, дозволивши здійснення таких операцій лише з акціонерами банку до 01.02.2004 р.; припинено здійснення філіями банку банківських операцій.

БАНКИ УКРАЇНИ

59	Акціонерний комерційний банк "Юнекс"	BAT	11 560 766		03.12.1993 р.
60	Акціонерний банк "МЕТА-БАНК"	ZAT	2 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	03.12.1993 р.
61	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний Індустріальний Банк"	TOB	25 082 166		03.12.1993 р.
62	Акціонерний Банк "Синтез"	BAT	42 000 000		24.12.1993 р.
63	Відкрите акціонерне товариство "Аграрний комерційний банк"	BAT	26 000 000		24.12.1993 р.
64	Акціонерний комерційний банк "ОЛБанк"	ZAT	7 783 600	Банк перебуває у стадії ліквідації	26.01.1994 р.
65	Відкрите акціонерне товариство "Універсальний Банк Розвитку та Партнерства"	BAT	41 000 000		26.01.1994 р.
66	Акціонерний комерційний банк "Форум"	BAT	60 000 000		31.01.1994 р.
67	Відкрите акціонерне товариство "Міжнародний комерційний банк"	BAT	35 041 000		31.01.1994 р.
68	Акціонерне товариство "Банк Велес"	BAT	28 000 000		18.03.1994 р.
69	Акціонерний комерційний банк "Росток Банк"	ZAT	18 042 270		25.03.1994 р.
70	Акціонерний банк "Експрес-Банк"	BAT	44 074 700		12.04.1994 р.
71	Акціонерний комерційний банк "TK КРЕДИТ"	BAT	21 828 750		28.04.1994 р.
72	Акціонерний комерційний банк "Інтеграл"	BAT	39 500 000		30.09.1994 р.
73	Акціонерний комерційний банк "Національний кредит"	ZAT	20 085 250		31.01.1996 р.
74	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Укргазпромбанк"	BAT	18 200 000		27.03.1996 р.
75	Акціонерний банк "Київська Русь"	ZAT	22 330 000		30.05.1996 р.
76	Закрите акціонерне товариство "ТАС-ІНВЕСТБАНК"	ZAT	27 973 440		07.06.1996 р.
77	Закрите Акціонерне Товариство "Банк Петрокоммерц-Україна"	ZAT	22 965 000		26.09.1996 р.
78	Акціонерний банк "КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	BAT	29 680 000		30.12.1996 р.
79	Відкрите акціонерне товариство "Кредитпромбанк"	BAT	109 000 000		20.05.1997 р.
80	Акціонерний Банк "Перший Інвестиційний Банк"	ZAT	28 613 150		20.06.1997 р.
81	"Акціонерний Банк Креді Свісс Фьюрст Бостон (Україна)"	ZAT	28 275 000		05.08.1997 р.
82	Акціонерний комерційний банк "ХФБ Банк Україна"	ZAT	48 221 000		02.09.1997 р.
83	Закрите акціонерне товариство "Інноваційно-промисловий банк"	ZAT	31 648 000		09.10.1997 р.
84	Акціонерний банк "ІНГ Банк Україна"	ZAT	47 749 875		15.12.1997 р.
85	Акціонерний комерційний "Промислово-фінансовий банк"	BAT	35 000 000		29.12.1997 р.
86	Акціонерний комерційний банк "Райффайзенбанк Україна"	ZAT	145 036 095		02.03.1998 р.
87	Акціонерний комерційний банк "Сітібанк (Україна)"	ZAT	50 000 000		11.05.1998 р.
88	Закрите акціонерне товариство "Мікрофінансовий Банк"	ZAT	47 679 000		28.12.2000 р.
89	Закрите акціонерне товариство "Комерційний банк НРБ-Україна"	ZAT	75 573 200		15.06.2001 р.
90	Закрите акціонерне товариство "ПРАЙМ-БАНК"	ZAT	16 500 000		30.07.2001 р.
91	Товариство з обмеженою відповідальністю "АРТЕМ-БАНК"	TOB	36 000 000		06.08.2002 р.
92	Товариство з обмеженою відповідальністю "Комерційний банк "Актив-банк"	TOB	28 000 000		06.08.2002 р.
93	Товариство з обмеженою відповідальністю "Фортунабанк"	TOB	43 594 608		17.10.2002 р.
94	Товариство з обмеженою відповідальністю "Універсальний комерційний банк "Лідер"	TOB	23 000 000		29.01.2003 р.
Вінницька область					
—	—	—	—	—	—
Волинська область					
95(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Західнікомбанк"	TOB	18 500 000		11.03.1993 р.
96(2)	Банк Пекао (Україна) Товариство з обмеженою відповідальністю	TOB	23 592 450		28.02.1997 р.

БАНКИ УКРАЇНИ

	216	м. Київ, вул. Почайнинська, 38/44	56	25.02.2002 р.	56-1	25.02.2002 р.	1*,2*,3*,4*,5*,6*,7*,8*,11*,13,14,18,19,20,21* ; зупинено до 01.02.2004 р.: операції 1,2,3,4,5,6,7,8,11,21; приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб як у національній, так і в іноземній валютах; припинено здійснення філією, розташованою в м. Миколаєві, банківських операцій
	217	м. Київ (вул. Мечникова, 18)	—	—	—	—	—
	219	м. Київ, вул. Воровського, 6	186	14.12.2001 р.	186-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11*,12,13,14,15,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	221	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5 (пошта — Хрестатик, 32-а)	30	03.12.2001 р.	30-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	222	м. Київ, вул. Димитрова, 9-а	53	19.06.2002 р.	53-1	19.06.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	228	м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	—	—	—	—	—
	229	м. Київ, вул. Дегтярівська, 48	140	04.10.2001 р.	140-2	19.11.2002 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	231	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	03.12.2001 р.	62-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	234	м. Київ, Контрактова площа, 4	91	29.12.2001 р.	91-1	29.12.2001 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	239	м. Київ, вул. Анрі Барбюса, 9-а	117	09.01.2002 р.	117-1	09.01.2002 р.	1,2,5,7,13,14,15,18,19,20,21
	240	м. Київ, бул. І.Лепсе, 4	115	04.12.2001 р.	115-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,23; операцію 4 зупинено до 20.07.2003 р.
	243	м. Київ, Повітрофлотський просп., 25	89	03.12.2001 р.	89-2	03.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	245	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	11.01.2002 р.	82-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	250	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	10.12.2001 р.	81-1	10.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	255	м. Київ, вул. Тургенівська, 52/58	103	03.12.2001 р.	103-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	256	м. Київ, Дніпровська Набережна, 13	24	04.12.2001 р.	24-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21
	258	м. Київ, вул. Хорива, 11-а	19	14.01.2002 р.	19-1	14.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	260	м. Київ, вул. Пушкінська, 42/4	40	26.10.2001 р.	40-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,13,14,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	262	м. Київ, вул. Велика Васильківська, 94	108	09.04.2002 р.	108-1	09.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	264	м. Київ, просп. Червоноозоряній, 132	171	29.12.2001 р.	171-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	266	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	24.09.2001 р.	174-1	24.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	267	м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	04.12.2001 р.	178-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	268	м. Київ, вул. Червоноармійська, 34	179	05.01.2002 р.	179-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,13,14,15,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до 01.02.2004 р.
	269	м. Київ, вул. Ярославі Вал, 14-а	185	21.03.2002 р.	185-1	21.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,10,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	270	м. Київ, вул. Федорова, 4	—	—	—	—	—
	271	м. Київ, вул. Комінтерну, 28	190	04.12.2001 р.	190-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23
	272	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	189	04.12.2001 р.	189-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	273	м. Київ, вул. Воровського, 40	191	03.12.2001 р.	191-1	03.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	274	м. Київ, вул. Димитрова, 16-г	193	04.12.2001 р.	193-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21
	276	м. Київ, вул. Боженка, 86	195	06.12.2001 р.	195-1	06.12.2001 р.	1,2,5,6,7,8,12,15,18,19,20
	277	м. Київ, вул. Володимирська, 46	198	05.09.2001 р.	198-1	05.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,22,23
	278	м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 81	197	19.09.2001 р.	197-1	19.09.2001 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
	280	м. Київ, вул. Артема, 103	203	17.02.2003 р.	203-1	17.02.2003 р.	1,2,5,7
	281	м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 93	200	01.10.2002 р.	200-1	01.10.2002 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20
	282	м. Київ, вул. Печерська, 2/16	201	27.11.2002 р.	201-2	12.06.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,16,17,18,19,20
	285	м. Київ, просп. Перемоги, 65	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
	153	м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	19.10.2001 р.	71-1	19.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	265	м. Луцьк, вул. Данила Галицького, 14	176	31.10.2001 р.	176-2	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21

БАНКИ УКРАЇНИ

Дніпропетровська область					
97(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Діалогбанк"	ТОВ	45 950 000		04.01.1992 р.
98(2)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "ПриватБанк"	ЗАТ	260 000 000		19.03.1992 р.
99(3)	Акціонерний комерційний банк "Новий"	ЗАТ	30 000 000		06.04.1992 р.
100(4)	Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Причорномор'я"	ВАТ	28 000 000		21.04.1993 р.
101(5)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "Кредит-Дніпро"	ЗАТ	73 705 792		07.07.1993 р.
102(6)	Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "Радабанк"	ЗАТ	15 834 717		03.12.1993 р.
103(7)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "Земельний Капітал"	ТОВ	16 747 708		31.01.1994 р.
104(8)	Акціонерний комерційний банк "Прем'єрбанк"	ЗАТ	45 000 300		22.06.1994 р.
105(9)	Акціонерний комерційний банк "Технобанк"	ЗАТ	20 026 310	Банк перебуває у стадії ліквідації	23.06.1994 р.
106(10)	Товариство з обмеженою відповідальністю "КласикБанк"	ТОВ	17 000 000		06.10.1995 р.
107(11)	Закрите акціонерне товариство Український Банк Міжнародного Співробітництва "Інвест-Кривбас Банк"	ЗАТ	15 891 000		18.10.1996 р.
108(12)	Закрите акціонерне товариство "Агробанк"	ЗАТ	30 000 000		17.10.2002 р.
Донецька область					
109(1)	Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	ВАТ	17 000 000		01.10.1991 р.
110(2)	Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Південкомбанк"	ВАТ	24 650 910		03.10.1991 р.
111(3)	Донецький акціонерний банк "Донвуглекомбанк"	ВАТ	2 300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	01.10.1991 р.
112(4)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерно-комерційний банк "Капітал"	ВАТ	23 000 000		31.10.1991 р.
113(5)	Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "Перший Український Міжнародний Банк"	ЗАТ	23 000 000		23.12.1991 р.
114(6)	Товариство з обмеженою відповідальністю Донецький комерційний біржовий банк "Донбіржбанк"	ТОВ	28 370 800		27.12.1991 р.
115(7)	Закрите акціонерне товариство "Донгорбанк"	ЗАТ	112 500 000		06.04.1992 р.
116(8)	Акціонерний банк "Донеччина"	ВАТ	27 160 000		19.05.1993 р.
117(9)	Відкрите акціонерне товариство комерційний банк з іноземним капіталом "Промекономбанк"	ВАТ	23 700 019		25.08.1993 р.
118(10)	Закрите акціонерне товариство комерційний банк "Донкредитінвест"	ЗАТ	84 364 377		24.11.1993 р.
119(11)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Банк Перспектива"	ТОВ	32 000 000		28.10.2002 р.
Житомирська область					
—	—	—	—	—	—
Закарпатська область					
120(1)	Закарпатський акціонерний комерційний банк "Лісбанк"	ВАТ	762 823	Банк перебуває у стадії ліквідації	04.10.1991 р.
121(2)	Товариство з Обмеженою Відповідальністю Комерційний банк "Коопінвестбанк"	ТОВ	30 680 000		16.12.1992 р.
Запорізька область					
122(1)	Акціонерний комерційний банк "Індустріалбанк"	ВАТ	40 233 780		16.10.1991 р.
123(2)	Акціонерний банк "АвтоАЗБанк"	ВАТ	14 101 518		21.10.1991 р.
124(3)	КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	ВАТ	24 012 787	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.10.1991 р.
125(4)	Акціонерний банк "Муніципальний"	ВАТ	11 700 000		21.10.1991 р.
126(5)	Акціонерний банк "Металург"	ЗАТ	10 850 580		12.07.1993 р.

Примітка 2. Зупинено до 25.07.2003 р.: операцію 4; ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті, а саме: вести кореспондентські рахунки банків-нерезидентів в іноземній валюті не більше, ніж три кореспондентські рахунки (по одному коррахунку для розрахунків у країнах СНД, Європи, Америки, крім офшорних зон) банків-нерезидентів, у яких відкрито прямі кореспондентські рахунки у валюті країни місцезнаходження банку-нерезидента; відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

БАНКИ УКРАЇНИ

80	м. Дніпропетровськ, вул. Свердлова, 26, позиція 5	196	24.09.2001 р.	196-1	24.09.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
92	м. Дніпропетровськ, Набережна Перемоги, 50	22	04.12.2001 р.	22-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
101	м. Дніпропетровськ, просп. К.Марка, 93	112	14.12.2001 р.	112-3	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
163	м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 33	88	31.05.2002 р.	88-2	16.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22,23	
180	м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 17	70	24.12.2002 р.	70-1	24.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
220	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	24.12.2001 р.	166-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21	
236	м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	113	29.12.2001 р.	113-3	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21	
247	м. Дніпропетровськ, вул. Леніна, 10	160	05.01.2002 р.	160-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23	
248	м. Дніпропетровськ, Набережна ім. В.І.Леніна, 29	—	—	—	—	—	
254	м. Дніпропетровськ, просп. К.Марка, 39-а	110	31.10.2001 р.	110-2	11.12.2002 р.	1,2,5,14,18,19,20	
263	Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Нарвська, 11-а	177	21.03.2002 р.	177-1	21.03.2002 р.	1,2,5,13,14,18,19,20,21,22,23	
283	м. Дніпропетровськ, вул. Курсантська, 24	204	24.12.2002 р.	204-1	24.12.2002 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20	
6	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	03.01.2002 р.	55-2	23.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
12	м. Донецьк, просп. Ватутіна, 33-а	44	17.02.2003 р.	44-2	17.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23; зупинено здійснення операцій із зачленення депозитів фізичних осіб як у грошовій одиниці України, так і в іноземній валютах до 01.10.2003 р.	
7	м. Донецьк, вул. Артема, 63	—	—	—	—	—	
65	м. Донецьк, вул. Артема, 63	122	29.12.2001 р.	122-2	14.06.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
73	м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	04.12.2001 р.	8-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22	
78	м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	04.10.2001 р.	145-3	23.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
99	м. Донецьк, вул. Артема, 38	85	15.03.2002 р.	85-1	15.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
170	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	06.12.2001 р.	104-1	06.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
194	м. Донецьк, просп. Ленінський, 4	182	11.02.2003 р.	182-1	11.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,18,19,20,21	
214	м. Донецьк, просп. Титова, 8-б	155	13.12.2001 р.	155-2	06.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,16,18,19,20,21	
284	м. Донецьк, вул. Челюскінців, 202-а	202	06.12.2002 р.	202-1	06.12.2002 р.	1,2,3,5,7,12,13,14,16,18,19,20	
—	—	—	—	—	—	—	
14	м. Ужгород, вул. Волошина, 52	—	—	—	—	—	
135	м. Ужгород, вул. Гайди, 10	105	04.10.2001 р.	105-1	04.10.2001 р.	1,2,3*,4*,5,6*,7,12,13,15,18,19,20,21; див. примітку 2	
36	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 39-д	126	04.12.2001 р.	126-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
43	м. Запоріжжя, просп. Леніна, 8	106	29.12.2001 р.	106-1	29.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22	
44	м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	—	—	—	—	—	
45	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 60-б	84	14.12.2001 р.	84-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21	
182	м. Запоріжжя, просп. Металургів, 30	69	14.12.2001 р.	69-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21	

ми, а саме: зупинити здійснення операцій за відкритими кореспондентськими рахунками у банках-нерезидентах в іноземній валюті за виключенням трьох кореспондентських рахунків у банках-нерезидентах (по одному коррахунку для розрахунків у країнах СНД, Європи, Америки, крім офшорних зон) у валюти країни місцевонаходження банку-нерезидента.

БАНКИ УКРАЇНИ

127(6)	Акціонерне товариство "Наш банк"	BAT	22 542 000		17.11.1993 р.
Івано-Франківська область					
128(1)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Прикарпаття"	BAT	16 000 000		22.10.1991 р.
129(2)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Західбудгазбанк"	BAT	9 504 720		22.10.1991 р.
Кіровоградська область					
—	—	—	—	—	—
АР Крим і м. Севастополь					
130(1)	Відкрите акціонерне товариство "Кримський універсальний банк"	BAT	11 258 790		08.10.1991 р.
131(2)	Акціонерний банк "Таврика"	BAT	41 351 500		24.10.1991 р.
132(3)	Комерційний акціонерний банк "Крим-банк"	ZAT	1 067 601	Банк перебуває у стадії ліквідації	25.10.1991 р.
133(4)	Акціонерний комерційний банк "Інтерконтбанк"	ZAT	2 500 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	13.12.1991 р.
134(5)	Відкрите акціонерне товариство "Об'єднаний комерційний банк"	BAT	30 065 640		23.12.1991 р.
135(6)	АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	BAT	22 432 000		22.06.1992 р.
136(7)	Акціонерний Банк "Морський"	BAT	14 852 275		17.05.1994 р.
137(8)	Акціонерно-Комерційний Банк "ЯЛТАБАНК"	ZAT	2 400 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	09.07.1996 р.
Луганська область					
138(1)	Акціонерний банк "Український комунальний банк"	BAT	20 700 000		10.08.1993 р.
139(2)	Товариство з обмеженою відповідальністю "Східно-промисловий комерційний банк"	TOB	18 600 000		13.09.1995 р.
Львівська область					
140(1)	Відкрите акціонерне товариство "Електрон Банк"	BAT	27 630 000		10.10.1991 р.
141(2)	Відкрите акціонерне товариство "Селянський комерційний банк "Дністер"	BAT	27 500 000		14.10.1991 р.
142(3)	Закрите акціонерне товариство Акціонерно-комерційний банк "Львів"	ZAT	9 305 338		14.10.1991 р.
143(4)	Комерційний банк "ГАЛС"	TOB	604 422	Банк перебуває у стадії ліквідації	14.10.1991 р.
144(5)	Акціонерне товариство "Кредит Банк (Україна)"	BAT	143 549 469		31.03.1992 р.
145(6)	Відкрите акціонерне товариство "Банк Універсальний"	BAT	55 000 000		20.01.1994 р.
Миколаївська область					
146(1)	Миколаївський Комерційний акціонерний банк розвитку промисловості і соціальної сфери України (Миккомбанк)	BAT	398 003	Банк перебуває у стадії ліквідації	29.04.1992 р.
Одеська область					
147(1)	Закрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "Одеса-Банк"	ZAT	15 000 000		17.10.1991 р.
148(2)	Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	BAT	13 213 560		17.10.1991 р.
149(3)	Акціонерний комерційний банк "Інвестбанк"	ZAT	15 180 000		31.03.1992 р.
150(4)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "ФЕБ"	TOB	7 500 000		29.01.1993 р.
151(5)	Комерційний банк товариство з обмеженою відповідальністю "Місто Банк"	TOB	37 366 000		23.07.1993 р.
152(6)	Відкрите акціонерне товариство "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	BAT	50 000 000		05.11.1993 р.
153(7)	Акціонерний банк "Південний"	ZAT	73 512 200		03.12.1993 р.
154(8)	Акціонерний комерційний банк "Фінбанк"	BAT	16 000 000		24.12.1993 р.

Примітка 3. Зупинено 1Л у частині приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб у національній та іноземній валютах до 01.01.2004 р. Заборонено надавати "бланкові" кредити. Обмежити до 01.09.2003 р. операції з цінними паперами, які враховуються на балансових та позабалансових рахунках, у визначеній сумі за наступним переліком:
-здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андерайтинг);

БАНКИ УКРАЇНИ

	211	м. Запоріжжя, вул. Добролюбова, 22	42	14.12.2001 р.	42-2	14.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21; див. примітку 3
	46	м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 7	96	25.12.2001 р.	96-1	25.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	47	м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 93-а	101	17.02.2003 р.	101-1	17.02.2003 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21; операцію 4 зупинено до 01.01.2007 р.
	—	—	—	—	—	—	—
	19	м. Сімферополь, вул. Сергеєва-Ценського, 21	180	05.05.2003 р.	180-1	05.05.2003 р.	1,2,5,14,18,19,20
	53	м. Севастополь, вул. Рєпіна, 1	167	04.12.2001 р.	167-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	54	м. Сімферополь, вул. Кріловська, 37	—	—	—	—	—
	71	м. Сімферополь, вул. Гоголя, 9/16	—	—	—	—	—
	74	м. Сімферополь, вул. К.Лібкнхекта, 5	120	26.10.2001 р.	120-1	26.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	118	м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	11.01.2002 р.	164-1	11.01.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	246	м. Севастополь, вул. Бреськська, 18-а	168	14.12.2001 р.	168-2	23.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21; обмежено здійснення операції із розміщенням залучених коштів без збільшення обсягу кредитного портфеля банку за станом на 27.05.2003 р. на термін до повного формуван- ня банком необхідного розміру резерву під активні операції
	261	м. Ялта, вул. Руданського, 8	—	—	—	—	—
	187	м. Луганськ, вул. В.Шевченка, 18-а	149	03.01.2002 р.	149-3	13.02.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
	253	м. Луганськ, вул. Радянська, 83	77	29.12.2001 р.	77-2	10.06.2003 р.	1,2,5,7,12,14,18,19,20
	25	м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	13.12.2001 р.	31-2	06.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	27	м. Львів, вул. Переяславська, 6-а	94	04.12.2001 р.	94-2	11.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	28	м. Львів, вул. Сербська, 1	54	02.04.2002 р.	54-1	02.04.2002 р.	1,2,5,7,12,13,14,15,18,19,20,21
	30	м. Львів, вул. Зелена, 149-а	—	—	—	—	—
	96	м. Львів, вул. Сахарова, 78	43	17.04.2002 р.	43-1	17.04.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	226	м. Львів, вул. Пасічна, 141	92	04.12.2001 р.	92-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	105	м. Миколаїв, вул. Р.Люксембург, 52	—	—	—	—	—
	38	м. Одеса, вул. Княжеска, 32	159	29.12.2001 р.	159-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	39	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	03.01.2002 р.	129-1	03.01.2002 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,13,14,15,17,18,19,20,21; операцію 4 зупинено до 01.01.2007 р.
	95	м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	14.12.2001 р.	98-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	147	м. Одеса, просп. Академіка Глушка, 13	143	24.09.2002 р.	143-2	23.01.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,13,14,18,19,20,21; припинено приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб у частині приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб
	184	м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11	194	17.04.2002 р.	194-2	30.08.2002 р.	1,2,3,5,6,7,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22,23
	207	Одеська обл., м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	66	08.05.2003 р.	66-1	08.05.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	218	м. Одеса, Французький бульвар, 10	65	04.11.2002 р.	65-1	04.11.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	223	м. Одеса, вул. Белінського, 16	121	03.01.2002 р.	121-2	16.01.2003 р.	1,2,3,5,6,13,14,15,18,19,20,21

- організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів у частині купівлі цінних паперів за рахунок коштів банку;
- операції за дорученням клієнтів або від свого імені з інструментами грошового ринку в частині здійснення операцій з цінними паперами від свого імені;
- довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами в частині довірчого управління цінними паперами клієнтів, придбаними за рахунок коштів банку.

БАНКИ УКРАЇНИ

155(9)	Комерційний банк "Контакт Банк"	ТОВ	22 832 510	Банк перебуває у стадії ліквідації	02.02.1994 р.
156(10)	Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	BAT	48 000 000		29.03.1994 р.
157(11)	Товариство з обмеженою відповідальністю комерційний банк "СоцКом Банк"	ТОВ	17 380 000		05.03.2003 р.
Полтавська область					
158(1)	Полтавський акціонерний банк "Полтава-банк"	BAT	13 300 000		16.10.1991 р.
159(2)	Акціонерний комерційний банк "МТ-Банк"	BAT	54 354 020		27.12.1991 р.
160(3)	Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	BAT	31 570 000		07.07.1993 р.
Рівненська область					
161(1)	Комерційний банк "Княжий"	ТОВ	6 300 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	08.04.1994 р.
Сумська область					
162(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Володимирський"	ТОВ	30 500 000		13.12.2001 р.
Тернопільська область					
—	—	—	—	—	—
Харківська область					
163(1)	Акціонерний комерційний інноваційний банк "УкрСиббанк"	BAT	140 000 000		28.10.1991 р.
164(2)	Відкрите акціонерне товариство "Мегабанк"	BAT	34 852 433		28.10.1991 р.
165(3)	Акціонерний комерційний регіональний банк "Регіон-банк"	ZAT	16 500 000		28.10.1991 р.
166(4)	Відкрите акціонерне товариство РЕАЛ БАНК	BAT	22 000 000		29.10.1991 р.
167(5)	Харківський акціонерний комерційний Земельний банк	BAT	27 000 000		29.10.1991 р.
168(6)	Акціонерний Східно-Український Банк "Грант"	ZAT	20 000 000		29.10.1991 р.
169(7)	Акціонерний комерційний банк "Базис"	BAT	15 000 000		15.04.1992 р.
170(8)	Акціонерний комерційний банк "Меркурій"	BAT	19 500 000		18.11.1992 р.
171(9)	Акціонерний банк "Факторіал-Банк"	BAT	27 111 519		01.12.1992 р.
172(10)	Акціонерний комерційний банк "Європейський"	BAT	13 420 940		03.03.1993 р.
173(11)	Акціонерний комерційний банк "український банк торгового співробітництва"	BAT	18 000 000		23.03.1993 р.
174(12)	Акціонерно-комерційний банк "Золоті ворота"	BAT	29 000 000		18.08.1993 р.
Херсонська область					
—	—	—	—	—	—
Хмельницька область					
—	—	—	—	—	—
Черкаська область					
—	—	—	—	—	—
Чернігівська область					
175(1)	Відкрите акціонерне товариство Акціонерний банк "Приватінвест"	BAT	20 000 000		30.10.1991 р.
176(2)	Відкрите акціонерне товариство "Банк "Демарк"	BAT	12 000 000		10.07.1992 р.
177(3)	Акціонерний комерційний "Євробанк"	BAT	6 000 000	Банк перебуває у стадії ліквідації	21.01.1993 р.
178(4)	Закрите акціонерне товариство "Полікомбанк"	ZAT	17 799 000		18.08.1994 р.
Чернівецька область					
179(1)	Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "Буковина"	ТОВ	22 500 000		21.05.1992 р.

Примітка 4. Зупинено до 15.01.2004 р.: операції 3,4,6; 1Л у частині приймання вкладів (депозитів) від фізичних осіб; 3Л у частині операцій з фізичними особами; обмежено до 15.01.2004 р.: 2Л для клієнтів — фізичних осіб; неторговельні операції — в частині виплати готівкої іноземної валюти за платіжними

БАНКИ УКРАЇНИ

	238	м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	—	—	—	—	—
	241	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а	157	10.12.2001 р.	157-2	03.10.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	286	м. Одеса, вул. Заньковецька, 7	205	20.05.2003 р.	205-1	20.05.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,18,19,20
	37	м. Полтава, вул. Паризької Комуни, 40-а	73	04.12.2001 р.	73-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	77	Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Леніна, 18/14	142	24.12.2001 р.	142-2	29.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	179	Полтавська обл., м. Кременчук, вул. Київська, 8	147	04.10.2001 р.	147-1	04.10.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22
	242	м. Рівне, вул. Кавказька, 9	—	—	—	—	—
	279	м. Суми, пл. Незалежності, 10	199	29.01.2002 р.	199-1	29.01.2002 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,16,18,19,20
	—	—	—	—	—	—	—
	57	м. Харків, просп. Московський, 60	75	24.12.2001 р.	75-2	19.11.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	58	м. Харків, вул. Артема, 30	163	29.12.2001 р.	163-3	04.07.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	59	м. Харків, вул. Дарвіна, 4	32	05.01.2002 р.	32-1	05.01.2002 р.	1,2,3,4*,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23; операцію 4 зупинено до 01.01.2004 р.; операцію 11 зупинено до 01.01.2005 р.; обмежено відкриття коррахунків у банках-нерезидентах та здійснення операцій за діючими коррахунками, а саме, дозволено проведення операцій за визначеними трьома коррахунками
	60	м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	10.07.2002 р.	20-2	06.12.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21; обмежено 1Л у частині вкладів (депозитів) фізичних осіб без права збільшення обсягів залучених коштів до 01.12.2005 р.
	61	м. Харків, вул. Чернишевського, 4	49	14.12.2001 р.	49-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,12,13,14,15,18,19,20,21
	62	м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	04.12.2001 р.	6-1	04.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,11*,12,13,14,15,18,19,20,21; операцію 11 зупинено до 01.01.2005 р.
	103	м. Харків, вул. Сумська, 88 (пошта — вул. Мар'яненка, 4)	34	14.12.2001 р.	34-3	25.06.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,18,19,20,21,22
	129	м. Харків, вул. Полтавський Шлях, 123	165	14.12.2001 р.	165-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	131	м. Харків, вул. Римарська, 32	37	04.12.2001 р.	37-2	23.08.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	152	м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	90	25.12.2001 р.	90-1	25.12.2001 р.	1,2*,3*,4*,5,6*,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21; див. примітку 4
	156	м. Харків, вул. Клочковська, 3	68	14.12.2001 р.	68-1	14.12.2001 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,18,19,20,21
	193	м. Харків, просп. Леніна, 36	83	24.12.2001 р.	83-2	15.03.2002 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—	—
	64	м. Чернігів, вул. Преображенська, 2	133	05.06.2002 р.	133-3	21.03.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,9,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23
	122	м. Чернігів, вул. Комсомольська, 28	47	28.12.2002 р.	47-2	11.04.2003 р.	1,2,3,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21,22,23
	145	м. Чернігів, вул. Леніна, 32	—	—	—	—	—
	249	м. Чернігів, вул. Київська, 3	152	24.05.2002 р.	152-2	23.01.2003 р.	1,2,3,4,5,6,7,8,12,13,14,15,17,18,19,20,21
	114	м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	25.12.2001 р.	175-2	08.05.2003 р.	1,2,5,7,13,14,18,19,20,21

картками в межах залишку за балансом за станом на 15.01.2003 р.; 6Н — у межах залишку за балансом за станом на 15.01.2003 р. без права відкриття нових карткових рахунків фізичним особам у національній валюті; операція 2 без права відкриття нових поточних рахунків в іноземній валюті фізичним особам до 15.01.2004 р.

Нумерація операцій, на які Національний банк України надає банкам банківську ліцензію та письмовий дозвіл на здійснення операцій

Для зручності користування списком банків та переліком операцій, на здійснення яких банки отримали банківську ліцензію та письмовий дозвіл НБУ на здійснення операцій, пропонуємо таку їх нумерацію:

Банківські операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії:

1Л — приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;

2Л — відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі передача грошових коштів із цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;

3Л — розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Операції та угоди, які банки мають право здійснювати за наявності банківської ліцензії без отримання письмового дозволу:

1Н — надання гарантій і поручительств та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

2Н — придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг);

3Н — лізинг;

4Н — послуги з відповідального зберігання та надання в оренду сейфів для зберігання цінностей і документів;

5Н — випуск, купівля, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;

6Н — випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;

7Н — надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій.

Операції, які банки мають право здійснювати за умови отримання письмового дозволу Національного банку України:

Операції з валютними цінностями:

1. Неторговельні операції з валютними цінностями.

2. Ведення рахунків клієнтів (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України.

3. Ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті.

4. Ведення кореспондентських рахунків банків (нере-

зидентів) у грошовій одиниці України.

5. Відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

6. Відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними.

7. Залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України.

8. Залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках.

9. Операції з банківськими металами на валютному ринку України.

10. Операції з банківськими металами на міжнародних ринках.

11. Інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках.

12. Емісія власних цінних паперів.

13. Організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів.

14. Здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андерайтинг).

15. Здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб.

16. Здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї.

17. Перевезення валютних цінностей та інкасація коштів.

Операції за дорученням клієнтів або від свого імені:

18. З інструментами грошового ринку.

19. З інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках.

20. З фінансовими ф'ючерсами та опціонами.

21. Довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами.

Депозитарна діяльність і діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів:

22. Депозитарна діяльність зберігача цінних паперів.

23. Діяльність із ведення реєстрів власників іменних цінних паперів.

Банки, вилучені з Державного реєстру банків України (24.06.1992 р. – 01.07.2003 р.)

За станом на 1 липня 2003 р.

№ п/п	Назва банку ¹	№ реє- страції банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
1	"ПІВДЕННА УКРАЇНА"	102	24.06.1992 р.	Реєстрацію анульовано
2	"ДИСКОНТ"	116	27.11.1992 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
3	"ЕКОНОМІКА"	119	21.12.1992 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
4	"ЯНТАР"	106	05.03.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
5	"САМАРА-АГРО"	72	14.07.1993 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНА"
6	"ЗАХІДКООПБАНК"	48	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
7	"АГРОПОСТАЧБАНК"	109	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
8	"АГРОПРОГРЕС"	121	27.09.1993 р.	Постанова Правління НБУ від 27.09.1993 р. № 80
9	"ПАРТНЕР"	90	29.12.1993 р.	Перетворено на філію банку "ІНКО"
10	"СУМИ-БАНК"	143	05.01.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 05.01.1994 р. № 3
11	"ПРИКАРПАТТОРГБАНК"	117	21.01.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
12	"ЕКОМЕДБАНК"	130	02.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 02.02.1994 р. № 19
13	"БЛАГОБАНК"	196	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 26
14	"НИВА"	137	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 27
15	"УНІВЕРСАЛБАНК"	136	08.02.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 08.02.1994 р. № 28
16	"ДОНБАС"	66	09.06.1994 р.	Постанова Правління НБУ від 09.06.1994 р. № 111
17	"КОЛОС"	111	30.06.1994 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
18	"ПЕРСПЕКТИВА"	35	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
19	"РІВНЕСПОЖИВСПІЛКА"	200	11.07.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
20	"АВУАР"	150	09.08.1994 р.	Перетворено на філію банку "УКРІНБАНК"
21	"ЕЛБІМБАНК"	230	26.01.1995 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
22	КБ "ХЕРСОНІНВЕСТБАНК"	173	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК"
23	КБ "ВОРСКЛА"	224	27.05.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКРСОЦБАНК"
24	"ДНІПРОБАНК"	49	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
25	"ЛЬВІВ-ВЕСТ"	76	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЕЛЕКТРОН"
26	"ОЛЕВСЬКИЙ"	112	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "АВАЛЬ"
27	"БУККООПБАНК"	185	09.07.1996 р.	Перетворено на філію банку "УКООПСПІЛКА"
28	"ЄДНІСТЬ"	191	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
29	"ЕВІС"	237	09.07.1996 р.	Постанова Правління НБУ від 09.07.1996 р. № 82
30	АКБ "ПРУТ і К"	100	12.12.1996 р.	Перетворено на філію банку "ЗУКБ"
31	АКБ "КОНГРЕС"	176	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. № 187
32	КБ "ПРОМІНЬ"	56	26.12.1996 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.12.1996 р. № 188
33	КБ "ХЕРСОН"	98	30.01.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.01.1997 р. № 20
34	АБ "ВУГЛЕПРОГРЕСБАНК"	50	27.02.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.02.1997 р. № 28
35	КБ "КООПЕРАТОР"	174	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 54
36	КБ "ЕНЕРГІЯ"	107	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 55
37	АБ "ХАРКІВЛЕНБАНК"	55	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 56
38	КБ "ВІННИЦЯ"	42	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 57
39	АКБ "ЛЕГПРОДБАНК"	141	27.03.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.1997 р. № 58
40	АКБ "ХАРКІВ"	126	24.04.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.04.1997 р. № 95
41	АКБ "ДНІПРОСЕРВІСБАНК"	113	03.07.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 03.07.1997 р. № 135
42	АКБ "ЄВРОЦЕНТР"	178	30.10.1997 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.10.1997 р. № 261
43	АКБ "ДНІПРО"	13	06.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 06.03.1998 р. № 306
44	АКБ "РОСЬ"	85	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. № 325
45	КБ "ПАРИТЕТ"	146	13.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.03.1998 р. № 326
46	КБ "ФДС"	244	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. № 345
47	КБ "ГЕОБАНК"	140	26.03.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.03.1998 р. № 347
48	АБ "МОНОЛІТБАНК"	233	16.04.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.04.1998 р. № 365
49	АБ "ЕКОНОМБАНК"	34	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. № 393
50	АБ "ЄВРОМЕТАЛБАНК"	208	25.06.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.06.1998 р. № 394
51	АКБ "ФІАТБАНК"	97	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. № 400

¹ Назви банків подано за орфографією реєстраційних записів.

БАНКИ УКРАЇНИ

52	КБ "ДНІСТЕР-БАНК"	32	30.07.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1998 р. №401
53	АБ "ТЕРНОПІЛЬ-КРЕДИТ"	41	05.08.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 05.08.1998 р. №402
54	КБ "КОНТИНЕНТ"	88	25.09.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.09.1998 р. №417
55	АБ "ЮНІВЕРС"	162	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. №437
56	АБ "ІНТРАСТБАНК"	154	27.11.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.11.1998 р. №438
57	АКБ "СТРИЖЕНЬ"	209	18.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.12.1998 р. №449
58	АКБ "СЕРВІС"	186	31.12.1998 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.12.1998 р. №450
59	КБ "САНА"	91	29.01.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.01.1999 р. №455
60	КБ "УКРУНІВЕРСАЛБАНК"	213	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. №474
61	КБ "АЛЕКС"	123	01.04.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.04.1999 р. №481
62	АБ "ВІКТОРІЯ"	40	17.05.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 17.05.1999 р. №489
63	АБ "АРМАНД"	206	14.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 14.06.1999 р. №509
64	АБ "РЕЗІДЕНТ"	70	30.06.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.06.1999 р. №512
65	АКБ "ГАЛИЦЬКИЙ"	31	30.07.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.07.1999 р. №528
66	АБ "ТРАСТ"	159	30.08.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.08.1999 р. №559
67	АБ "ТЕРНАВА"	235	30.09.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 30.09.1999 р. №576
68	АБ "АНТЕК"	104	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. №579
69	АБ "ЦЕНТРАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	232	22.10.1999 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.10.1999 р. №580
70	АКБ "БУДМБАНК"	10	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. №39
71	АБ "ПОДІЛЛЯ"	151	08.02.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.02.2000 р. №40
72	АКБ "АРКАДІЯ"	192	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. №70
73	АКБ "УКРНАФТОГАЗБАНК"	26	22.03.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.03.2000 р. №71
74	АБ "ЛІКО"	201	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. №130
75	АКБ "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	181	04.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.05.2000 р. №131
76	КБ "ЧЕРКАСИ"	188	16.05.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 16.05.2000 р. №133
77	АКБ "БНП-ДРЕЗДНЕР БАНК (УКРАЇНА)"	275	04.08.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.08.2000 р. №228
78	АБ "ІНВЕСТ-БАНК УКРАЇНА"	190	08.12.2000 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 08.12.2000 р. №347
79	АБ "ЛІГА"	134	27.03.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 27.03.2001 р. №65
80	КІЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ АКБ	33	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №120
81	АКБ "СЛОБОЖАНЩИНА"	84	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №121
82	АКБ "ТАВРІЯ"	51	07.06.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 07.06.2001 р. №122
83	КБ "ПОЛІС"	203	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. №204
84	АК "ГЕНЕРАЛЬНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	87	29.08.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 29.08.2001 р. №205
85	АКЦІОНЕРНО-КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК ІНВЕСТУВАННЯ ПРОГРАМ РЕКОНСТРУКЦІЇ І РОЗВИТКУ "ЗАВОДБАНК"	251	31.10.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 31.10.2001 р. №308
86	ІКАБ "ЕРА"	144	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. №339
87	"КИЇВСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК"	257	19.11.2001 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 19.11.2001 р. №340
88	АБ "ЛАНБАНК"	197	11.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 11.02.2002 р. №30
89	КБ "ЗОРЯ"	115	13.02.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 13.02.2002 р. №41
90	МАКІЇВСЬКИЙ АКБ "ШАХТЕКОНОМБАНК"	8	21.03.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 21.03.2002 р. №68
91	АКБ "АЗОВ-БАНК"	67	22.04.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 22.04.2002 р. №101
92	АБ "ОБОЛОНЬ"	227	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №194
93	АК "ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК"	155	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №195
94	МІЖНАРОДНИЙ АКБ "ХРИСТИЯНСЬКИЙ БАНК"	160	01.08.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 01.08.2002 р. №196
95	КБ "КРИМ ЮРТ"	225	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. №244
96	АКБ "НАРОДНИЙ БАНК"	15	24.09.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 24.09.2002 р. №245
97	АБ "ЕТАЛОН"	252	28.11.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 28.11.2002 р. №283
98	ІПОТЕЧНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК	189	04.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 04.12.2002 р. №290
99	АБ "КРИМКРЕДИТ"	86	10.12.2002 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 10.12.2002 р. №306
100	КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АМАСКО"	161	25.02.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 25.02.2003 р. №56
101	АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "АБСОЛЮТ"	215	15.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 15.04.2003 р. №84
102	АКЦІОНЕРНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ СЕЛЯНСЬКИЙ БАНК "АГРОІНВЕСТ"	132	18.04.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 18.04.2003 р. №90
103	КРИМСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ ЦЕРКОВНИЙ БАНК "ККЦБ"	108	26.05.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 26.05.2003 р. №105
104	АЗОВО-ЧОРНОМОРСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "АЗЧЕРКОМБАНК"	52	12.06.2003 р.	Рішення Комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків від 12.06.2003 р. №123

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст департаменту реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Пером та об'єктивом /

Робоча поїздка С.Л.Тігіпка на Миколаївщину

2 липня нинішнього року Голова Національного банку України Сергій Тігіпко здійснив одноденну робочу поїздку на Миколаївщину. Він зустрівся з керівниками області й міста Миколаєва, банківськими фахівцями та підприємцями, побував на суднобудівному заводі "Дамен Шипіардс Океан", дав прес-конференцію для журналістів у міському Палаці творчості учнів, а крім того, в місцевому яхт-клубі взяв участь у старті регати, яка пройшла під гаслом "Вітрила — проти наркоманії".

Зустрівшись із головою облдержадміністрації О.Гаркушею, Голова Національного банку обговорив питання співробітництва між виробничими та фінансистами регіону, відзначивши, що незважаючи на невелику кількість банків — юридичних осіб, фінансово-кредитна система області успішно задовольняє потреби місцевої економіки.

Під час зустрічі з працівниками Управління Національного банку України в Миколаївській області йшлося про поточні справи та першочергові завдання центрального банку країни, зокрема його регіональних підрозділів.

Ми повинні працювати "на одній хвилі", зазначив С.Л.Тігіпко. Нині наше головне завдання — посилити вплив банківської системи на економічне зростання, бути рушієм позитивних змін. Передовсім слід забезпечити максимальну стабільність гривні.

На заводі "Дамен Шіпіардс Океан" С.Тігіпко взяв участь у закладенні нового контейнеровоза.

Друге важливе завдання, виконання якого залежить, щоправда, не лише від Національного банку, — навчитися ефективно контролювати ціни. Адже одна із цілей наступного року — це уповільнення зростання цін, яке не повинно перевищити рівень 2—3%. Це — один із наших орієнтирів на шляху до Євросоюзу.

На зустрічі з мером Миколаєва В.Чайкою було обговорено проблеми та

Голова Національного банку України С.Тігіпко (перший праворуч) та начальник Управління НБУ в Миколаївській області В.Берегуля (другий праворуч) зустрілися з головою обласної державної адміністрації О.Гаркушею (перший ліворуч).

перспективи розвитку міста. Зустрівшись із місцевими представниками ділових кіл, С.Л.Тігіпко розповів про основні принципи роботи Національного банку України, закликавши бізнесменів підтримувати тісніший зв'язок із центробанком, пропонувати нові варіанти взаємодії.

Під час прес-конференції домінували теми цінових коливань на продовольчому ринку та стабільноті національної валюти. С.Тігіпко оптимістично оцінює перспективи гривні. Лише в червні Національний банк України закупив близько 200 мільйонів доларів США, тож прогнозований обсяг валютних резервів країни (6.2 мільярда доларів на кінець 2003 року) практично вже сформовано. Проте надалі змінювати гривню відносно долара Національний банк наміру не має, адже це може істотно послабити позиції українських експортерів. Характеризуючи ситуацію в регіоні, С.Тігіпко зауважив, що інфляція на Миколаївщині помітно нижча, ніж у багатьох інших областях, у чому заслуга передусім облдержадміністрації та бізнесових структур.

А завершився візит С.Л.Тігіпка до

Миколаєва яскравим святом у яхт-клубі. Тисячі людей, переважно молодь, зібрали чудовий концерт — його підготували вихованці міського Палацу творчості учнів. Своє вміння показали також миколаївські десантники. А поруч, на блакитних хвилях Південного Бугу, очікували початку змагань де-

С.Тігіпко з активістами молодіжного руху "Скажемо наркотикам — ні!" під час свята в яхт-клубі.

сятки біlosnіжних суден, керованих юними спортсменами. Регата, старт якій дав Сергій Тігіпко, відбулася під гаслом "Вітрила — проти наркоманії".

Анатолій Савченко

Директор департаменту інформатизації
Національного банку України. Кандидат
економічних наук

Євгенія Бургіна

Головний інженер-програміст відділу
електронних міжбанківських розрахунків
департаменту інформатизації Національного
банку України

Платіжні системи — це засоби, за допомогою яких переміщаються кошти між суб'єктами господарювання. Їх безпечність та ефективність — необхідна умова функціонування як фінансової системи окремої країни, так і світової фінансової системи в цілому. Водночас вони є основним каналом, яким можуть передаватися потрясіння на внутрішніх та міжнародних грошових та інших ринках, і якщо ризики належним чином не стримуються, — провокувати системні кризи, загрожуючи стабільності цих ринків.

Особливо це стосується системно важливих платіжних систем, які обслуговують різні за величиною не обов'язково великі платежі, але можуть викликати або передавати системні порушення. Отже, системна важливість визначається не тільки обсягами чи характером окремих платежів або їх сукупною величиною, а також загальним місцем системи у фінансовій інфраструктурі.

Виконання Базових принципів для системно важливих платіжних систем у Системі електронних міжбанківських переказів НБУ

Національний банк України прагне організовувати свою роботу згідно зі світовими стандартами, орієнтуватися на взаємодію в майбутньому з міжнародними платіжними системами. Тому великого значення НБУ надає відповідності системи електронних міжбанківських розрахунків Базовим принципам для системно важливих платіжних систем.

Безпека й ефективність цих вирішальних для економіки платіжних систем має бути метою державної політики. За останні роки склався широкий міжнародний консенсус щодо потреби зміцнення їх шляхом поширення міжнародно визнаних стандартів і практики розробки та експлуатації таких систем. Комітет з платіжних і розрахункових систем (CPSS) Банку міжнародних розрахунків (BIS) у Базелі розробив із цією метою Базові принципи для системно важливих платіжних систем і опублікував їх у січні 2001 року.

Усього визначено десять Базових принципів і чотири обов'язки центральних банків щодо їх застосування. Адже центральні банки зобов'язані забезпечувати фінансову стабільність держави; піклуватися про функціонування грошових ринків для здійснення грошово-кредитної політики, про підтримку довіри до національної валюти країни; вони надають учасникам платіжної системи можливість використовувати для розрахунків рахунки у центральному банку тощо. Тому центральні банки мають відігравати провідну роль щодо системно важливих платіжних систем, а отже, визначено відповідні обов'язки центральних банків, які містять оцінку існуючих платіжних систем з точки зору Базових принципів та ініціювання або заохочення дій для їх дотримання.

Базові принципи носять характер універсальних вказівок, вони покликані сприяти розробці та експлуатації безпечніших й ефективніших системно важливих платіжних систем в усьому світі. У новосформованих ринко-

вих економіках, де докладаються зусилля до вдосконалення існуючих або створення нових систем, вони особливо необхідні, щоб краще упоратися зі зростаючими потоками платежів. Для того, щоб Базовими принципами могли скористатися у всіх країнах і користуватися ними протягом тривалого часу, вони свідомо сформульовані в загальному вигляді і не є шаблоном для розробки або експлуатації конкретної системи, але пропонують необхідні характеристики, які повинні задовольняти всі системно важливі платіжні системи.

Національний банк України у рамках своїх передбачених законом функцій, до яких входить здійснення міжбанківських розрахунків, розробив та у січні 1994 року впровадив у промислову експлуатацію систему електронних міжбанківських платежів (СЕП НБУ), створену з використанням передових комп'ютерних технологій на безпаперовій основі. СЕП визнається як системно важлива платіжна система, оскільки вона є єдиною для міжбанківських розрахунків України і використовується всіма банками країни.

Розглянемо послідовно, як забезпечується виконання вимог Базових принципів у СЕП і як виконує НБУ свої обов'язки стосовно цих принципів.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИМОГ БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ У СЕП

Принцип I. Система повинна мати надійну нормативно-правову основу у всіх тих юрисдикціях, що її стосується.

Нормативно-правові засади для банківської діяльності та платіжних систем у цілому визначені в законах України “Про платіжні системи та переказ грошей в Україні”, “Про банки і банківську діяльність”, “Про Національний банк України”, “Про захист інформації в автоматизованих системах”. Загальні засади безготівкових розрахунків, окрім видом яких є міжбанківські, стандарти платіжних інструментів тощо визначаються Інструкцією “Про безготівкові розрахунки в Україні”.

Детальні правила роботи системи, стосунки між НБУ та учасниками СЕП, права та обов’язки сторін визначаються Інструкцією “Про міжбанківські розрахунки в Україні”, іншими нормативно-правовими документами НБУ та двосторонніми угодами. Всі ці документи визначають: права власності на систему; правила розрахунків; права та обов’язки учасників розрахунків; обов’язки НБУ щодо виконання розрахунків; правила використання програмного забезпечення та апаратних засобів захисту інформації; правила генерації, розповсюдження та оновлення ключів системи криптозахисту; правила вирішення спірних питань (арбітраж тощо); плату за послуги.

Принцип II. Правила і процедури системи повинні давати учасникам можливість ясно розуміти вплив системи на кожний вид фінансового ризику, на який вони наражаються, беручи в ній участь.

Принцип III. Система повинна мати чітко визначені процедури управління кредитним ризиком і ризиком ліквідності, в яких вказуються відповідні обов’язки оператора й учасників системи і забезпечуються достатні стимули для управління ризиком і його обмеження.

Вищезгадані законодавчі та нормативно-правові документи досить чітко й детально окреслюють правила роботи системи, стандарти платіжних інструментів, стосунки між НБУ та учасниками системи, права та обов’язки сторін.

Усі учасники системи зобов’язані ознайомлюватися із цією документацією і враховувати відповідні положення та вимоги. А її розробниками вжито всіх заходів з метою обмеження різних видів ризику.

СЕП — система вузької області застосування (виконує тільки міжбанківські розрахунки), отже, і низького рівня ризику. Кредитного ризику тут не існує, оскільки одержувач отримує кошти тільки після того, як дебетується рахунок банку відправника і

кредитується рахунок банку-отримувача. Ризик ліквідності зведений до мінімуму, оскільки система працює в режимі реального часу, за якого списання та надходження коштів негайно відображаються на кореспондентському рахунку банку. Можливість поширення ризику в системі (тобто системний ризик) мінімізована завдяки забороні овердрафту за коррахунками та унеможливленню ряду фінансових ризиків.

Принцип IV. Система повинна забезпечувати швидкий остаточний розрахунок на дату валютування, бажано — протягом дня і, як мінімум, — наприкінці дня.

СЕП веде технічні коррахунки банків протягом дня в режимі квазіреального часу: початкові трансакції відображаються в момент приймання до системи, трансакції у відповідь — у момент підтвердження банком-отримувачем їх завершення. Середні терміни проходження платіжних документів від платника до отримувача — від 10 хвилин до 2 годин. Для відображення міжбанківських розрахунків використовуються кореспондентські рахунки учасників та транзитні рахунки для сум, не підтверджених отримувачем, відкриті в Національному банку. Відображення платіжних документів на цих рахунках наприкінці банківського дня за міжнародно визнаними стандартами є остаточним розрахунком.

Платіжний документ, прийнятий системою від банку-платника, не може бути не виконаним (скасованим чи відкліканім), тобто гарантується остаточний розрахунок.

Принцип V. Система, в якій відбувається клірингові розрахунки, повинна, як мінімум, гарантувати своєчасне завершення щоденних розрахунків у разі нездатності учасника розрахуватися з найбільшими зобов’язаннями за одним розрахунком.

Цей принцип не стосується СЕП, оскільки вона є системою валових розрахунків (Gross-settlement system).

Принцип VI. Бажано використовувати при розрахунках активи, що знаходяться в центральному банку; якщо використовуються інші активи, пов’язані з ними кредитний ризик повинен бути невеликим або зовсім відсутнім.

Для міжбанківських розрахунків використовуються кореспондентські рахунки та відповідні транзитні рахунки, відкриті в Національному банку України.

Принцип VII. Система повинна забезпечувати високий рівень безпеки і надійності в експлуатації, а також ма-

ти засоби на випадок надзвичайних обставин для своєчасного завершення щоденної обробки платежів.

Безпека та конфіденційність банківської інформації в СЕП гарантується багатоступеневим контролем на всіх стадіях розрахунків та багаторівневою системою захисту від несанкціонованого доступу на всіх етапах проходження електронних платіжних документів через платіжну систему, починаючи від місця їх початкового оформлення (породження) в банку. Платіжні документи захищаються електронним цифровим підписом. Передача платіжних документів і технологічної інформації в СЕП виконується із застосуванням програмно-апаратних засобів захисту інформації. Як резервні використовуються програмні засоби шифрування інформації. Засоби захисту інформації є невід’ємною складовою програмно-технічних комплексів СЕП і не можуть бути відключені.

Передбачено комплекс технологічних та бухгалтерських засобів контролю на всіх етапах проходження платежів. Технологічні засоби контролю вбудовані у програмне забезпечення, їх не можна вилучити, а в разі виникнення нестандартної ситуації або підозри щодо несанкціонованого доступу вони негайно інформують працівників розрахункових палат, що дає можливість оперативно втрутатися в цю ситуацію.

На випадок надзвичайних ситуацій існує система резервування і відновлення діяльності СЕП, розроблена і поетапно впроваджена у 1996—1999 роках. Основними принципами її побудови є:

- ◆ багаторівневість дублювання інформації, резервування діяльності платіжної системи;
- ◆ безпека і конфіденційність банківської інформації у випадку аварійних і надзвичайних ситуацій;
- ◆ надійність та оперативність відновлення діяльності системи, що включає збереження всієї істотної інформації при виникненні аварійних або надзвичайних ситуацій, швидке відновлення життєво важливих функцій платіжної системи, запобігання або принаймні мінімізація збитків для учасників платежів.

Реалізовано три рівні резервування: “гарячий” — відновлення роботи регіональної розрахункової палати на місці, “теплий” — відновлення роботи регіональної розрахункової палати в Центральній розрахунковій палаті, “холодний” — відновлення роботи Центральної розрахункової палати у

віддаленому пункті.

Принцип VIII. Система повинна надавати засоби виконання платежів, зручні для користувачів та ефективні для економіки.

СЕП дала змогу, починаючи з 1 січня 1994 року, повністю відмовитися від паперових і телеграфних авізо. З її впровадженням відчутно зросла швидкість та поліпшилась якість виконання платежів, підвищився рівень надійності і конфіденційності банківської інформації.

Система забезпечує потреби банків у виконанні міжбанківських розрахунків із наданням їм не менше 14 годин робочого часу в банківський день. Вона постійно переглядається і розвивається, забезпечуючи надання різноманітних механізмів розрахунків та послуг з метою задоволення потреб учасників і підвищення надійності, безпеки й ефективності. Наземо кілька найбільших доробків.

Для ефективнішого використання банками коштів своїх підрозділів у СЕП передбачено вісім моделей обслуговування кореспондентських рахунків, які відрізняються ступенем консолідації рахунків та керування головного банку своїми філіями. Учасники СЕП можуть вибрати зручну для них модель обслуговування консолідованим кореспондентським рахунком.

У 1995—1996 рр. у СЕП були впроваджені засоби виконання платежів не тільки в національній, але й у ряді іноземних валют (нині ці можливості через відсутність попиту не використовуються).

Для надання користувачам додаткової інформації про хід виконання міжбанківських розрахунків розроблено спеціалізовану інформаційно-пошукову систему (ІПС).

У 2000 році СЕП було доопрацьовано з метою підключення до неї установ Державного казначейства України та обслуговування єдиного казначайського рахунку.

Із 2001 року міжбанківські розрахунки за державні цінні папери здійснюються за принципом "поставка проти оплати", згідно з яким переєстрація прав власності на цінні папери відбувається тільки після отримання депозитарієм НБУ повідомлення від СЕП про списання коштів із кореспондентського рахунку покупця.

Нині основним напрямом розвитку електронних міжбанківських розрахунків є впровадження Системи термінових переказів (СТП), що виконує переказ грошових коштів між банками України в режимі он-лайн із не-

гайним їх зарахуванням на рахунок банку-отримувача. Перші платежі через цю підсистему міжбанківських розрахунків пройшли в березні 2001 року. Подальшим завданням є широке застосування до СТП всіх банків України — лише після цього стане можливим впровадження принципово нових механізмів безготівкових розрахунків, орієнтованих виключно на роботу банків у реальному часі.

Принцип IX. Система повинна мати об'єктивні і загальновідомі критерії участі, які забезпечують справедливий і відкритий доступ.

Критерії участі в системі електронних міжбанківських розрахунків визначаються Інструкцією "Про міжбанківські розрахунки в Україні". Учасниками системи можуть бути будь-які кредитно-фінансові установи та організації, які мають кореспондентські рахунки в одному з територіальних управлінь НБУ, задовільняють технічні вимоги роботи в системі і є суб'єктами міжбанківських розрахунків на території України.

Користувачами (прямими учасниками) даної системи є банківські установи України, територіальні управління, установи та навчальні заклади НБУ, а також банківські установи, створені нерезидентами. У 2001 р. Державне казначейство України (центральний апарат і 27 територіальних управлінь) підключилися до СЕП як самостійні учасники. Опосередкованими учасниками системи є банківські установи — філії прямих учасників, які виконують розрахунки в СЕП, користуючись послугами прямих учасників.

Принцип X. Засоби керування системою повинні бути ефективними, контролюваними і прозорими.

Права та обов'язки НБУ стосовно керування системою визначені в законах "Про Національний банк України", "Про платіжні системи та переказ грошей в Україні" та в Інструкції "Про міжбанківські розрахунки в Україні".

У своїй діяльності Національний банк завжди керується цими зasadами. Всі згадані документи доступні широкому загалу і забезпечують достатній рівень ефективності функціонування системи, як свідчить досвід її експлуатації.

ОБОВ'ЯЗКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ БАЗОВИХ ПРИНЦИПІВ

I обов'язок А. Центральний банк повинен чітко визначити свої цілі в галузі платіжних систем і поінфор-

мувати широку громадськість щодо своєї ролі та основних напрямів політики стосовно системно важливих платіжних систем.

Відповідно до законодавства України НБУ займає центральне місце в платіжній системі держави. Його завданням є забезпечення її надійності та безперебійного функціонування. Національний банк відповідає за нагляд над платіжними системами. Його діяльність у цій сфері відзначається відкритістю і прозорістю, а роль, цілі та завдання відображені у відповідних законодавчих актах України, проекти яких розроблено за безпосередньою участі НБУ.

Зокрема, у розробленому ухвалено му 2001 року Законі України "Про платіжні системи і переказ грошей в Україні", а також у законах "Про банки і банківську діяльність", "Про Національний банк України" чітко вкладено цілі центрального банку нашої держави стосовно платіжних систем, визначено його роль та основні напрями політики відносно системно важливих платіжних систем.

Крім того, НБУ розробляє (самостійно або із застосуванням інших організацій) і вводить у дію нормативні документи, що визначають загальні принципи діяльності платіжних систем, права й обов'язки учасників, стандарти (бухгалтерські, технічні і технологічні), інтерфейси взаємодії системи електронних міжбанківських розрахунків НБУ з іншими платіжними системами, вимоги до їх програмного забезпечення, програмних та апаратних засобів захисту інформації тощо.

Обов'язок В. Центральний банк повинен забезпечити виконання вимог базових принципів у системах, якими він керує.

Система електронних міжбанківських розрахунків є власністю Національного банку України, який завжди відігравав провідну роль у процесі її створення і впровадження, а нині є її оператором і наглядовим органом. Розробляють систему підрозділи НБУ, що входять до складу департаменту інформатизації; експлуатують — спеціальні підрозділи Національного банку. Центральна розрахункова палата і розрахункові палати територіальних управлінь НБУ.

Отже, забезпечення виконання Базових принципів у СЕП НБУ повністю належить до компетенції центрального банку нашої держави і, як показано вище, це завдання успішно здійснюється.

Обов'язок С. Центральний банк повинен наглядати за виконанням вимог

Базових принципів у системах, якими керує не він, і повинен мати можливість здійснювати цей нагляд.

Національний банк України як орган кредитно-грошового регулювання і кредитор останньої інстанції несе відповіальність за підтримку стабільності (надійності, безпеки й ефективності) всієї фінансової системи, важливим елементом якої є платіжні системи.

Згідно із законами України "Про Національний банк України" та "Про платіжні системи і переказ грошей в Україні" НБУ встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна; визначає систему, порядок і форми платежів, у тому числі між банками; визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює, координує та контролює створення електронних платіжних засобів, платіжних систем, автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації; здійснює банківське регулювання та нагляд.

Відтак НБУ має достатні повноваження для забезпечення виконання Базових принципів у всіх внутрідерев'язних міжбанківських платіжних системах і послідовно використовує такі

повноваження із цією метою.

Обов'язок Д. Центральний банк, підвищуючи надійність і ефективність завдяки використанню Базових принципів, повинен співпрацювати з іншими центральними банками та іншими національними або міжнародними організаціями у цій сфері.

У 2000 році, коли Комітет з платіжних та розрахункових систем Банку міжнародних розрахунків (Базель) розробляв Базові принципи для системно важливих платіжних систем, НБУ брав участь в обговоренні проекту цих принципів та надав комітету свої пропозиції, які були з відчіністю сприйняті розробниками. Національний банк України співпрацює на двосторонній основі з багатьма центробанками, в тому числі й у галузі платіжних систем: бере участь у зустрічах із працівниками центробанків, обміні інформацією, семінарах та конференціях. Налагоджено співробітництво з такими міжнародними фінансовими організаціями, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Європейський банк реконструкції та розвитку. Зокрема, МВФ і Світовий банк надали певну допомогу у справі розвитку й удосконалення СЕП НБУ, завжди охоче ділилися з фахівцями Національного банку своїм досвідом та допомагали фаховими порадами.

Упевненість у тому, що СЕП НБУ

відповідає вимогам Базових принципів, не є нашою суб'єктивною оцінкою. Протягом часу існування СЕП про неї неодноразово загалом дуже позитивно відгукувалися міжнародні експерти. Зокрема, у 1995 році така оцінка була відображенна у звіті консультантів фірми RA Consulting Group з Лондона, а в 1996 році систему електронних платежів вивчав фахівець з фірми Oracle Жан-Марк Лепен, про що він склав докладний документ (The New Payment System of the Republic of Ukraine. Oracle Eastern Europe, July 1996). Доповіді представників НБУ на різноманітних міжнародних форумах (Відень 1994 р., Базель 1997 р., Відень 2000 р., Алмати 2002 р.), де йшлося про платіжну систему України, також були високо оцінені у банківських колах.

Місія Міжнародного валютного фонду, що перебувала в Україні у травні 2002 року, окрім вивчення стану виконання Базельських принципів та обов'язків центрального банку стосовно української платіжної системи і теж оцінила його позитивно.

Таким чином, можна дійти висновку, що система електронних міжбанківських розрахунків Національного банку України сповна відповідає Базовим принципам для системно важливих платіжних систем.

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

Казначейство /

Дмитро Гладкіх

Начальник відділу фінансового аналізу і планування київської Центральної філії АПЛБ "Аval". Кандидат економічних наук. Постійний позаштатний оглядач кредитного ринку "Вісника НБУ".

Казначейство як інструмент оперативного управління активами і пасивами банку

Ірина Корнійчук

Провідний економіст відділу фінансового аналізу і планування київської Центральної філії АПЛБ "Аval".

Останнім часом в українських банках посилюється роль і значення казначейства. Цей інститут поступово стає одним із основних інструментів, які дають змогу банківським установам швидко адаптуватися до ринкових умов, що постійно змінюються. Він незамінний у процесі регулювання валютної і платіжної позицій, відіграє важливу роль у створенні механізмів, які регулюють дохідність банківських операцій та послуг. У статті узагальнено вітчизняний досвід заснування й функціонування казначейства комерційних банків, проаналізовано їх загальну структуру й основні принципи роботи.

Kазначейство — самостійний структурний підрозділ, який у більшості вітчизняних банків має статус управління чи департаменту й виконує такі **функції**:

- ♦ забезпечення ресурсами, розміщення власних коштів завдяки ефективному управлінню структурою активів і пасивів;
- ♦ надання клієнтам послуг, пов'язаних із проведенням операцій на грошових і капітальних ринках;
- ♦ управління структурою активів і пасивів шляхом використання різних за видами і термінами інструментів відповідно до директив, прийнятих комітетом управління активами й пасивами (КУАП) та правлінням банку;
- ♦ здійснення операцій хеджування з метою протидії несприятливим змінам на фінансовому ринку;
- ♦ аналіз, кількісний вимір і надання звітів про ризики, пов'язані з діяльністю казначейства.

Основними завданнями казначейства є:

- ♦ оптимізація та регулювання основних грошових потоків банку;
- ♦ підтримка на необхідному рівні коррахунків у національній та іноземних валютах;
- ♦ координація діяльності підрозділів банку на різних фінансових ринках;
- ♦ збалансування кредитних ресурсів для забезпечення виконання поточного і стратегічного планів розвитку банку;
- ♦ оптимізація структури активів і пасивів з метою підтримки максимальної дохідності та мінімальної вартисті залучених в обіг ресурсів, їх узгодження за строками, сумами й рівнем процентних ставок;
- ♦ консолідована управління ліквідністю (за умови, що банк має розгалужену філіальну мережу);
- ♦ вжиття заходів, спрямованих на дотримання вимог НБУ щодо формування обов'язкових резервів;
- ♦ встановлення лімітів для банків-контрагентів та надання рекомендацій щодо доцільності відкриття й функціонування кореспондентських рахунків;
- ♦ встановлення тарифів (трансфертових цін) на внутрібанківські ресурси;
- ♦ дотримання валютної позиції банку згідно з вимогами НБУ;
- ♦ оптимальне використання вільних власних і залучених коштів;
- ♦ контроль за дотриманням нормативних документів і рішень правління банку, які належать до компетенції казначейства.

Зауважимо, що у науковій літературі немає чіткого визначення понят-

тя “казначейська діяльність банку”. На нашу думку, це діяльність, пов’язана з проведенням операцій банку на відкритих ринках — грошовому, валютному, деривативів (форвардів, свопів, опціонів тощо) та на ринку цінних паперів (зазвичай високоліквідних боргових зобов’язань).

Отже, на казначейство покладається **функція міжбанківського дилінгу** та проведення **операцій на фінансовому ринку**, а саме:

- ♦ регулювання технічних рахунків з метою забезпечення безперебійного проведення розрахункових операцій за дорученням клієнтів та ефективного розміщення вільних кредитних ресурсів;
- ♦ аналіз фактичного стану технічних рахунків по філіях;
- ♦ акумулювання в головному банку вільних залишків коштів філій у національній та іноземній валютах з метою їх ефективного розміщення;
- ♦ операції щодо купівлі вільних ресурсів філій головним банком у національній та іноземній валютах;
- ♦ обчислення собівартості внутрібанківських ресурсів з метою їх ефективного використання та встановлення трансфертових (внутрішніх) цін;
- ♦ надання інформації правлінню банку про стан ресурсного забезпечення і про наявність вільних ресурсів у його установах, які можна використати для кредитування;
- ♦ надання послуг клієнтам (фізичним особам) щодо проведення конверсійних операцій на міжнародних фінансових ринках, торгівля деривативами (ф’ючерсами, опціонами) та здійснення спот-операцій за рахунок клієнтів, а також організація відповідного бухгалтерського обліку і контролю.

Казначейські операції здійснюються комерційним банком з метою отримання прибутку, але під час їх проведення виникає нагальна потреба в обмеженні ризиків. **Функція моніторингу банківських ризиків** полягає в здійсненні контролю за:

- ♦ забезпеченням дотримання допустимого рівня ризику для виконання операцій на міжбанківському ринку України й міжнародному валютному ринку шляхом встановлення та перевідгуку лімітів для банків-контрагентів на підставі наданої інформації;
- ♦ недопущенням перевищення встановлених лімітів дилерами банку;
- ♦ упровадженням нових форм і методів аналізу ризиків операцій на внутрішньому та міжнародних ринках тощо.

У практиці вітчизняних банків ви-

робилося кілька підходів до групування казначейських операцій. Якщо цей досвід узагальнити, можна виділити такі їх види:

1. Арабітражні операції. Здійснюються з метою отримання прибутку за рахунок позитивної для банку курсової різниці в просторі (у різних регіонах, контрагентів різного виду тощо). Зазначені операції характеризуються низьким рівнем ризику, але й невисокою дохідністю.

2. Спекулятивні операції. Провадяться з метою отримання прибутку за рахунок позитивної для банку курсової різниці в часі. Ім притаманний підвищений ризик та висока прибутковість.

3. Операції з хеджування. Спрямовані на обмеження цінового ризику, який виникає під час проведення банком певних активно-пасивних операцій (кредитно-депозитних, трастових, операцій із заставленим майном дебіторів тощо) і за операціями його клієнтів (експорто-імпортних, інвестиційних, розрахункових та інших).

4. Операції з купівлі-продажу ресурсів. Провадяться для підтримки нормативів ліквідності й для розміщення вільних ресурсів на вигідних для банку умовах.

Перелік операцій, які згідно з прийнятим у конкретному банку розподілом функцій може виконувати казначейство, в різних банківських установах може суттєво відрізнятися. Традиційно казначейство провадить операції з купівлі-продажу валюти у готівковій і безготівковій формах на міжбанківському ринку України й на міжнародних ринках, валютообмінні операції неторговельного характеру, операції із залучення і розміщення депозитів і кредитів у національній та іноземних валютах на міжбанківському ринку України, на міжнародних ринках, операції із залучення і розміщення коштів у Національному банку, з державними цінними паперами та цінними паперами, які рефінансуються НБУ, операції з банківськими металами, із чеками, пластиковими картками, з переказу грошових коштів (у тому числі з використанням міжнародних платіжних систем).

Отже, особливість функціонування казначейства полягає в здійсненні управління банківськими ризиками, ліквідністю банку та прийнятті операційних рішень щодо стабілізації станову коррахунків.

Одним із основних завдань казначейства є забезпечення достатнього рівня ліквідності й платоспромож-

ності банку. Ефективне управління ліквідністю передбачає визначення оптимального обсягу ліквідних активів з урахуванням обов'язкових резервів та утримання цього обсягу на рівні, який забезпечує банку, з одного боку, своєчасне виконання в повному обсязі своїх зобов'язань перед клієнтами, а з другого — підтримання певного рівня рентабельності.

Отже, в процесі оперативного управління активами й пасивами менеджерам банку потрібно водночас вирішувати цілий комплекс традиційних завдань, які в грошово-кредитній сфері називають **функціями управління банківською ліквідністю**. Серед них:

- ◆ задоволення попиту на кредити;
- ◆ виконання побажань вкладників щодо вилучення депозитів;
- ◆ демонстрація надійності банку;
- ◆ обмеження вартості залучених на ринку ресурсів;
- ◆ оптимізація сукупного прибутку банківської установи.

Може скластися враження, що перелічені вище завдання вступають у суперечність одна з одною, адже задоволення попиту на всі види кредитів не дуже поєднується з обмеженням вартості залучення ресурсів, а задоволення потреб щодо вилучення депозитів — із неприбутковою реалізацією активів. Та все ж поставлені завдання в рамках розумних обмежень (системи стратегічних лімітів) можуть бути розв'язаними.

У ході практичної діяльності вітчизняних банків розроблено й кілька альтернативних підходів щодо підтримки платоспроможності. Їх можна класифікувати за двома принципами. Перший базується на наявності необхідного обсягу платіжних засобів (ліквідних активів), другий — на спроможності менеджерів у будь-який момент залучити ці кошти на фінансових ринках. Зазначені альтернативи визначають стратегію управління ліквідністю. Можна виділити три основних види цієї стратегії:

1. Стратегія управління активами;
2. Управління пасивами;
3. Управління активами й пасивами.

Основні положення зазначених стратегій відображені в таблиці 1.

Нині українські банки здебільшого застосовують третій вид стратегії, оскільки він дає змогу мінімізувати можливі негативні наслідки у разі виникнення певних ускладнень (наприклад, зниження рівня дохідності у випадку утворення надмірних резервів ліквідності; підвищення рівня процентного ризику та ризику неплато-

Таблиця 1. Основні положення стратегій управління банківською ліквідністю	
Вид стратегії	Основні положення
Управління активами	<p>Накопичення банком ліквідних ресурсів у вигляді грошових коштів та ліквідних цінних паперів.</p> <p>Властивості ліквідних активів:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ наявність ринку для їх швидкого перетворення в гроші; ◆ стабільність ринкових цін; ◆ можливість покриття початкових інвестицій із мінімальним ризиком
Управління пасивами	<p>Позика ресурсів, що швидко реалізуються, в кількості, яка необхідна для задоволення попиту на ліквідні ресурси.</p> <p>Джерела залучення зазначених ресурсів:</p> <ul style="list-style-type: none"> ◆ позики на міжбанківському ринку; ◆ угоди РЕПО; ◆ врахування векселів та отримання позик у центральному банку; ◆ випуск цінних паперів; отримання позик на ринку євродоларів; ◆ інші
Управління активами й пасивами	<p>Накопичення ліквідних активів для задоволення очікуваного попиту на них. Купівля активів на ринку у випадку виникнення непередбаченої потреби в ліквідності</p>

спроможності за умови орієнтації на підтримку ліквідності шляхом купівлі активів на грошовому ринку в момент виникнення її розривів). Стратегія управління активами й пасивами має і недоліки. Основні з них пов'язані зі значною кількістю параметрів співвідношення **накопиченої та купівельної ліквідності**, а також із недосконалістю способів визначення сукупної потреби банків у ліквідності.

Головна проблема управління ліквідністю полягає в тому, що кризовий стан економіки, на який менеджери банку в принципі не можуть впливати, призводить як до нестачі купівельної ліквідності (грошова пропозиція скорочується), так і до накопиченої ліквідності (порушуються графіки обслуговування кредитів, клієнти вимагають їх пролонгації). Водночас зростає попит на нові кредити, оскільки позичальники відчувають нестачу кредитних ресурсів, а ціни на фондовому ринку падають.

Отже, розробляючи стратегію управління ліквідністю банку, його менеджери мають якомога точніше спрогнозувати можливий сценарій розвитку зовнішнього середовища й запропонувати відповідні критерії створення резервів ліквідності та їх окремих складових.

Для реалізації обраної в процесі перспективного планування стратегії управління ліквідністю менеджери банку можуть використовувати різні методи. Зупинимося на двох основних, які є альтернативними. Це метод фондового пулу та конверсії фондів.

Метод фондового пулу передбачає створення резервів ліквідності залежно від залучених ресурсів. Норма їх формування встановлюється за кожним із видів ресурсів. Згідно з нею розраховується обсяг ресурсів, що зберігаються в ліквідній формі. Інші

рішення щодо розміщення пасивів у працюючі активи приймаються незалежно від строків залучення. Головне завдання менеджера — максимізувати процентну маржу банку за всією сукупністю здійснюваних операцій.

Метод конверсії фондів передбачає не лише диференціацію норм резервування залежно від виду пасивів, а й визначення основних напрямів розміщення ресурсів. Управління процентним доходом у випадку застосування методу конверсії фондів провадиться в рамках окремих груп операцій.

Зі стратегією управління пасивами банку пов'язаний **метод управління резервною позицією**, яким передбачається облік відкритих для банку кредитних лімітів як резервів другої черги. У цьому випадку банківська установа заздалегідь не формує зазначені резерви у вигляді портфелів ліквідних цінних паперів, а розміщує залучені ресурси в дохідніші, але й менш ліквідні активи, сподіваючись у разі їх вилучення купити необхідний обсяг пасивів на ринку. Метод управління резервною позицією, з одного боку, дає змогу збільшити дохідність активних операцій, а з другого — призводить до збільшення ризику того, що або ринкові ціни на ресурси зростуть, або (незважаючи на відкриті ліміти) банк не зможе купити ресурси у потрібному обсязі.

З різноманітними методами управління ліквідністю тісно пов'язані також підходи до оцінки потреби в ліквідних засобах. Основні серед них такі:

◆ **метод структури ресурсів** (його суть полягає у зіставленні обсягу необхідних резервів ліквідності та заявок на стандартні кредити з обсягом наявних ліквідних активів. Головним недоліком цього методу є прогнозування ліквідності без урахуван-

ня строків закінчення окремих депозитів і кредитів);

♦ **метод коефіцієнтів ліквідності** (передбачає обчислення обсягів різного роду активів і відповідно згрупованіх пасивів. Складність застосування цього методу пов'язана з визначенням критеріального рівня, з яким слід порівнювати обчислені індикатори ліквідності);

♦ **метод залучення і використання ресурсів** (полягає в обчисленні обсягів ліквідних активів на основі вивчення грошових потоків за всіма угодами банку).

Перші два методи більшою мірою орієнтовані на управління миттєвою ліквідністю і дають змогу визначити поточну потребу в ліквідних активах. Проте за їх допомогою неможливо передбачити, якою саме буде ця потреба в майбутньому, коли банк мусить виконати відповідні зобов'язання перед клієнтами, а клієнти — перед ним. Третій метод дає змогу прогнозувати динаміку надлишку (нестачі) ліквідності на доволі тривалих горизонтах планування і є найефективнішим засобом підтримки рішень з управління ліквідністю.

Планування та управління поточною й перспективною ліквідністю банку з розгалуженою філійною мережею здійснюються згідно з описаними вище принципами та обраною моделлю організації казначейської діяльності. Кожен банк налагоджує її за власним сценарієм. Розрізняють дві основних моделі організації казначейської діяльності — централізовану й децентралізовану. Їх порівняльну характеристику наведено в таблиці 2.

Централізована модель організації казначейства передбачає, що всі активні операції проводяться філіями за рішенням об'єднаного кредитного комітету. А відтак усі питання управління ліквідністю вирішує казначейство. Філія ж лише щоденно перераховує надлишок ліквідних активів та всі свої вільні кредитні ресурси до головної контори банку (у разі нестачі ліквідності, навпаки, отримує від неї підкріплення).

За децентралізованої моделі організації діяльності казначейства філія має право санкціонувати надання по зичок у межах встановлених лімітів за рахунок власних кредитних ресурсів. У такому випадку перерахування ресурсів до головної контори (як і залучення необхідних ліквідних активів) проводиться на платній основі за встановленими казначейством трансфертними цінами банку.

У рамках централізованої моделі

надлишок (нестача) ліквідності обчислюється, а терміни розміщення вільних кредитних ресурсів регулюються по банку в цілому. У межах децентралізованої — філії будують свої локальні прогнози платіжної позиції, враховуючи в них строки виконання вимог і зобов'язань за внутрібанківськими угодами залучення та розміщення грошових ресурсів. Незважаючи на це, казначейство не усувається від планування сукупної ліквідності банку, адже може статися так, що всі філії водночас опиняться перед фактом нестачі ресурсів. Може виникнути й зворотна ситуація — їх надлишок у всіх підрозділах банку, що також не сприятиме його успішному фінансовому результату.

Отже, регулювання поточної ліквідності та беззбитковості операцій казначейством полягає в розробці рекомендацій щодо оптимальних умов та планових завдань проведення активно-пасивних операцій, у коригуванні планової структури активів і пасивів з урахуванням мікро- та макроекономічних чинників шляхом проведення відповідних розрахунків.

Стратегія управління активами й пасивами має сприяти не лише обмеженню ризику незбалансованої ліквідності, а й оптимізації результатів банківської діяльності шляхом застосування відкритих позицій за різноманітними інструментами фінансових ринків (валютної, процентної, позиції за окремими видами фондових цінностей). Оскільки прибуток або збиток від зазначених позицій залежить від динаміки ринкових цін, результат майже цілковито залежить від професіоналізму менеджерів банку, які приймають рішення щодо того, в

якому обсязі і в якому напрямі має бути відкрито ту чи іншу позицію.

Якщо банк за певним фінансовим інструментом має нульову позицію, це означає, що його вимоги та зобов'язання із постачанням даного виду активу рівномірні й на них не впливає позиційний ризик. Для підтримання повного балансу між активами та пасивами (особливо в умовах, коли тенденцію зміни процентних ставок чи курсу певної валюти важко передбачити) доцільно застосовувати так звану **оборонну стратегію**. Якщо ж банк хоче використати зміну процентних ставок, валютних курсів чи інших ринкових факторів з метою отримання додаткового прибутку, він може ризикнути і вдатися до альтернативного підходу — так званої **стратегії наступу**.

У реальних умовах добитися підтримки нульової позиції за позиційним ризиком проблематично. Тому зазвичай ідеється про контроль над розривом, тобто про його підтримку на рівні, за якого відкриття позиції не завдасть значних збитків. Вважають, якщо розрив (обсяг вимог мінус обсяг зобов'язань за даним активом, поділені на обсяг вимог за цим активом) перебуває на рівні 10%, то банк має **нормальну позицію**, якщо на рівні 10—12% — **тактичну** (на короткостроковий період), понад 12% — **стратегічну** (на довгостроковий період).

Володіючи широким спектром інформації про поточний стан фінансових ринків, казначейство бере участь у формуванні зовнішньої та внутрішньої цінової політики банку, зокрема обґрунтовуючи курси купівлі-продажу іноземних валют, рівень відсоткових ставок, політику трансфертного ціноутворення.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика централізованої та децентралізованої моделей організації діяльності казначейства

Децентралізована модель організації діяльності казначейства	Централізована модель організації діяльності казначейства
<p>Управління ризиками здійснюється кожною філією банку самостійно.</p> <p>Управління ліквідністю банку неефективне, оскільки ресурси розпорощені по філіях. Залучення ресурсів не узгоджується з їх розміщенням по філіях.</p> <p>Принцип самофінансування філій вступає в суперечність із концепцією одного банку. Серед основних можливих негативних наслідків цього — неефективне управління ресурсами, загроза втрати окремих видів бізнесу, низька прибутковість операцій, невдоволення акціонерів.</p> <p>Дублювання функцій на рівні філій та головного банку (це призводить до зростання банківських витрат).</p>	<p>На філії взагалі не покладається відповідальність за управління ліквідністю й процентним ризиком. Це є компетенцією головного банку. Зокрема:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ комітет з управління активами й пасивами та управління ризиками несуть відповідальність за розроблення та прийняття глобальної стратегії фінансування й здійснення інвестицій; ♦ казначейство відповідає за отримання та розміщення ресурсів у профіт-центріах банку за раніше погодженими цінами. ♦ Філії є центрами відповідальністі з надання послуг клієнтам і продажу банківських продуктів. <p>Запроваджується новий підхід до оцінки ефективності роботи філій. Усі операції філій відображаються у віртуальному (управлінському) балансі банку.</p>

Підрозділ, про який ідеться, визначає також алгоритм розрахунку цін кожного продукту на основі централізованого курсу й оперативно його коригує.

Ціна на продукт залежить від його собівартості (в тому числі від податкових ставок і ставок резервування), додаткової вартості обслуговування казначейством, маржі ліквідності та додаткової вартості обслуговування продукту іншими підрозділами.

Ціни на продукти, пов'язані із зачлененням (розміщенням) ресурсів, пропонується визначати за такою схемою: до централізованої ціні кожної валюти додається або віднімається від неї додаткова вартість обслуговування казначейством (вона, до речі, може дорівнювати й нулю); до отриманих величин додається або віднімається від них маржа ліквідності (яку можна визначити емпіричним шляхом або за допомогою технології Value-at-Risk); за обчисленними цінами казначейство торгує з іншими підрозділами банку.

Після визначення сумарної ціні залучення за тим чи іншим продуктом від неї віднімають вартість резервування та податок на прибуток.

У сумарну ціну розміщення банківською установою ресурсів за певним продуктом включаються податки на доходи. А можуть частково включатися й податки на прибуток (звісно, якщо він є).

Допускається коригування сумарних цін на окремі види продуктів, причому змінюванням параметром може бути лише додаткова вартість обслуговування продукту іншим підрозділом. Результати зазначеного коригування обов'язково має затверджувати керівництво банку.

Отже, ціну залучення ресурсів із урахуванням обсягів резервування та оподаткування можна визначити за формулою (1):

$$\Pi_{3P} = \frac{\Pi_C + N \times K}{(N + 100)/(100 - Z)}, \quad (1)$$

де Π_C — ціна залучення ресурсів на ринку;

N — ставка податку на прибуток;

K — ставка залучення, понад яку витрати на залучення не враховуються при визначенні собівартості;

Z — ставка резервування для даного інструменту.

Ціна розміщення ресурсів визначається за формулою (2):

$$\Pi_{pp} = \frac{\Pi_p}{1 - M}, \quad (2)$$

де Π_p — ціна продажу ресурсів профіт-центрі з урахуванням його витрат;

M — сумарна ставка податків.

Для визначення цін продуктів, пов'язаних із конверсійними операціями з валютою, спочатку обирають базову валюту (нею може бути й національна). Потім визначаються курси всіх інших валют щодо базової. Подальший процес аналогічний ходу обчислення цін на ресурсні продукти: додається або віднімається додаткова вартість обслуговування казначейством, яка може дорівнювати нулю, додається або віднімається маржа ліквідності. Її слід визначати на основі принципів теорії ймовірності та параметричних методів Value-at-Risk, використовуючи одноденний горизонт та ймовірність розрахунку 99%. Згідно із зазначеними методами зміни цін фінансових інструментів є випадковими і на них поширюється певний закон.

Нехай P_t — курс валюти за день t . Тоді безперервно нараховану дохідність у момент часу t можна визначити за формулою (3):

$$r_t = \ln \frac{P_t}{P_{t-1}}. \quad (3)$$

Результати проведених обчислень співвідношення валютного курсу гривні щодо долара США за кілька останніх років засвідчують, що r_t у цілому розподіляється рівномірно. Розподіл дохідності основних світових валют, якими в нашій країні торгують, переважна більшість аналітиків вважає нормальним. Виходячи із цього, розподіл дохідності крос-курсів валют також можна вважати нормальним. Тоді математичне очікування зазначеного розподілу (r) можна визначити за формулою (4):

$$\bar{r} = \frac{\sum r_t}{T-1}, \quad (4)$$

де $(T-1)$ — кількість днів вибірки курсів.

Для проведення розрахунків пропонується використовувати плаваючу вільно конвертовану валюту (BKB), експериментально зважену з коєфіцієнтом А (див. формулу 5):

$$BKB = \sqrt{(1-A) \sum_{t=1}^T A^{t-1} (r_t - \bar{r})^2}. \quad (5)$$

Коефіцієнт A визначається на основі реальної практики (з урахуванням випадкових процесів).

Для отримання необхідних даних щодо крос-курсів необхідно обчислювати коваріацію та коефіцієнт кореляції (див. формули 6, 7):

$$\text{Коваріація}^2 = (1-A) \sum_{t=1}^T A^{t-1} (r_{kt} - \bar{r}_k) \times (r_{lt} - \bar{r}_l). \quad (6)$$

$$\text{Кореляція}_{kl}^2 = \frac{\text{Коваріація}_{kl}}{\text{Коваріація}_k \times \text{Коваріація}_l}. \quad (7)$$

Маржа ліквідності визначається за формулою (8):

$$M = P_t (e^{r \pm d \times CKB} - 1), \quad (8)$$

де d зазвичай дорівнює 3 (але в окремих випадках може бути й меншим).

Формули для розрахунків, звісно, можуть коригуватися з урахуванням змін зовнішніх умов.

За розрахованими цінами казначейство здійснює конверсійні операції з іншими структурними підрозділами банку.

Для визначення кінцевої ціні окремого продукту до остаточного курсу додається (віднімається) податок на дохід, який визначається на основі різниці між курсом, передбаченим угодою, та офіційним курсом центрального банку.

Такий підхід дає змогу швидко реагувати на зміни умов функціонування валютного ринку, адекватно ринковій кон'юнктурі перерозподіляти обсяги операцій із різними валутами протягом операційного дня. А відтак — збалансувати величини доходу та ризику під час проведення торговельних операцій з валютою.

Управління валютним ризиком передбачає проведення його детального аналізу, оцінку можливих наслідків і вибір методів страхування. Оцінка ризику має давати чітке уявлення про його можливу тривалість, суму коштів, що перебуває під ризиком, та про обсяг можливого збитку за тими чи іншими зобов'язаннями.

Отже, поточне управління активами й пасивами повинно здійснюватися на основі заздалегідь обраної стратегії, орієнтованої на пріоритетні шляхи розвитку банку, його внутрішні можливості й ті чи інші прогнози розвитку фінансових ринків та економічної ситуації в країні. Кількісні параметри цієї стратегії є системою лімітів, які визначають рекомендоване співвідношення між активами й пасивами.

Насамінець зауважимо, що у казначействі концентрується інформація не лише про стан зовнішніх фінансових ринків, а й про справжню внутрішню вартість та ефективність використання банківських ресурсів. Тож казначейство — це своєрідний інформаційний центр банку, який щоденно отримує від різноманітних структурних підрозділів значний обсяг інформації, агрегує її і передає на різні ієрархічні рівні. Про те, як саме це робиться, ітиметься в подальших числах “Вісника НБУ”.

Проблеми кредитного кооперування особистих селянських господарств

Деякі науковці та економісти-практики вважають, що за нинішніх умов господарювання сільським приватним товариществам бракує вільних коштів, які можна було б об'єднувати на кооперативних засадах для розв'язання нагальних фінансових проблем. Це не так. Грошові ресурси є, адже село постачає на ринок продукцію, котра користується щоденним попитом. А там усі операції щодо просування сільськогосподарського товару від виробника до кінцевого споживача здебільшого опосередковуються через гроши. Отоже, на селі є передумови для виникнення кредитної кооперації. Інша справа — існує безліч проблем, котрі стимулюють цей процес. І тут на допомогу може прийти держава — законодавчо, організаційно, фінансово.

Значення особистих селянських господарств у соціально-економічному розвитку села сьогодні істотно змінилося. Прагнення максимально забезпечити себе продуктами власного виробництва сприяло тому, що домашнє господарство стало для селянина ще й одним із джерел доходу, а нові економічні відносини в аграрному секторі сприяли розвитку особистих селянських господарств (ОСГ).

Виробництво продовольства в особистих господарствах населення сьогодні варто розглядати як істотне джерело грошових ресурсів у регіонах. За своїм статусом ця форма господарювання передбачає виробництво продукції для власного споживання. Але зростання обсягів виробництва, яке останнім часом спостерігається в особистих господарствах попри певне скорочення чисельності сільського населення, не можна пов'язувати лише зі збільшенням потреб власного споживання: переважна частина продукції ОСГ призначена для реалізації і служить найважливішим джерелом доходів.

Проаналізувавши вікову структуру населення, з'ясовуємо, що значну його категорію становлять люди пенсійного віку. У сільській місцевості частка нагромаджень із пенсійних фондів також значно вища, ніж у містах. Таким чином, пенсійні виплати є істотним джерелом обігу грошових ресурсів у сільських регіонах. Кошти, що надходять на ту чи іншу територію по всіх фінансових каналах, можуть бути тимчасово вільними і консолідуватися в кредитних спілках.

Дослідженням діяльності кредитних спілок в Україні займалися, зокрема, М. Дем'яненко [3] та С. Левицька [2]. В їхніх публікаціях висвітлено теоретичні основи діяльності кредитних спілок. Особливу увагу приділено їх організаційній та управлінській побудові.

Законодавчим підґрунтам функціону-

вання кредитних спілок у нашій країні є Закон "Про кредитні спілки" [1]. Як свідчить практика, такі спілки функціонують виключно в містах. У сільській місцевості вони, на жаль, не поширені.

У деяких економічних працях [4] стосовно формування в Україні системи сільськогосподарських кредитних спілок висловлюється думка, що, мовляв, із відсутності в аграрному секторі подібних кредитних організацій не варто робити трагедії, оскільки є й інші форми кредитування села. Наприклад, товарний кредит приватних фірм. Згадують також інтеграцію з фінансово-промисловими об'єднаннями. Головне — розвиваються комерційні банки, які активно проникають у сільські регіони, відкриваючи там свою філію.

І все ж об'єднання дрібних і середніх сільгospвиробників у кредитні спілки дають змогу розв'язати цілу низку проблем. Розміщення кредиту в спілці, а не між позичальниками значно зменшує витрати. Колективна відповідальність її членів за отриманий кредит у багато разів підвищує рівень його поверненості. Кредитні спілки акумулюють грошові кошти сільського населення, які є резервом кредитування аграрного виробництва. Водночас суб'єкти господарювання, об'єднавшись у кредитну спілку, зберігають самостійність.

Система кредитних спілок дає змогу державі раціональніше допомагати сільському господарству, оскільки гарантує виробниче використання ресурсів і підвищує рівень їх поверненості. Крім того, фінансова підтримка державою кредитної кооперації спрямовується (відповідно до законодавства) тільки на цільовий розвиток перспективних програм.

Комерційні банки розглядають кредитні спілки лише як посередницьку ланку, котра дає змогу об'єднати дрібних товариществ у відтак створити вигідні умови для роботи з клієнтами, які

мають потребу в дрібному кредиті.

Господарства, створені нині на базі колишніх колгоспів і радгоспів, не спроможні забезпечити приватних товариществам сільськогосподарської продукції технікою, молодняком худоби і птиці, кормами, проводити сортовановлення, а також надавати дрібні кредити. Все це стимулює розвиток ОСГ, які вельми динамічно розвиваються в останні роки. Селу потрібна нова система відносин — динамічна, фінансово обґрунтована, відмінна від колишньої.

Більшість економістів переконана, що у приватних товариществах відсутні кошти [6]. Це не зовсім правильно. Приватний сектор сільського господарства знаходить певні фінансові ресурси. У цьому секторі виробляється продукція щоденного споживання. За певного зменшення споживання харчових продуктів скорочується і їх виробництво. Та, як і раніше, сукупний обсяг виробництва цієї продукції зберігається на доволі високому рівні. Споживачу вона, звісно, дістаеться не безплатно. Всі операції щодо просування сільськогосподарської продукції від виробника до кінцевого споживача опосередковуються через систему товарно-грошових відносин. Тож гроші є, інша справа, що вони перерозподіляються і концентруються поза сільськогосподарським виробництвом, залишаючи лише "пунктирний" слід у гаманці приватного господарника. Фінансові потоки спрямовуються в обіх сільськогосподарських товариществах в інші сфери діяльності. Консолідація коштів приватних товариществ сільськогосподарської продукції, посередників, переробників шляхом їх кооперації сприяє приливу грошових ресурсів і до особистих господарств.

Власники ОСГ отримують доходи від реалізації вирощеної продукції, решта категорій сільського населення — доходи від діяльності в інших сферах, соціальні

виплати й інші надходження. Зосередженні у кредитному кооперативі, ці ресурси можуть тимчасово перерозподілятися на розвиток виробництва, забезпечення інших життєво необхідних потреб на території проживання кооператорів. Організація та діяльність кредитної спілки тим і вигідна, що при відносно невеликих доходах товарищів дає змогу кожному з них періодично здійснювати інноваційну діяльність, інвестиційні проекти. У кредитній спілці можуть консолідуватися грошові кошти різних за рівнем доходів сільськогосподарських товарищів.

Історія кредитних спілок починається із середини позаминулого сторіччя, коли німецький сільський староста Ф.Райффайзен для допомоги дрібним виробникам почав створювати товариства кооперативного типу. Спочатку ці кооперативи були переважно благодійними, та згодом почали діяти на принципах самодопомоги. У 1862 році Ф.Райффайзен організував кредитну спілку класичного типу.

Що таке класична кредитна спілка? Це об'єднання селянських господарств з метою взаємного кредитування.

Важливою умовою ефективного функціонування кредитної спілки була кругова порука його членів, тобто необмежена відповідальність кожного члена спілки за колективними боргами. Якщо майнове забезпечення одного селянського господарства не становило комерційного інтересу для фінансових інститутів, то колективне забезпечення кредиту було вже досить переконливим в очах кредитора.

Іншим принципом райффайзенівської спілки був виключно виробничий характер кредитування і відмова від видачі споживчих кредитів. Однак із часом цей принцип втратив своє значення, оскільки споживчі витрати селянської родини, які в підсумку є формою оплати праці, можна розглядати як виробничі.

Кругова порука та ефективний контроль за виробничим використанням позик можливі лише за умови, що кооператив діє на невеликій території та кредитує виключно своїх членів. Ці обмеження мають суперечливий характер, оскільки, з іншого боку, розширення діяльності спілки та збільшення кількості її членів сприяють здешевленню кредиту.

Прагнучи до здешевлення кредиту, в райффайзенівських спілках не платили за виконання обов'язків управління спілкою. Дрібні спілки не потребують складної роботи персоналу, і спочатку функція управління була своєрідним почесним обов'язком.

Відтак можна сформулювати п'ять основних принципів райффайзенівських кредитних спілок:

♦ взаємна необмежена (солідарна суб-

сидіарна) відповідальність членів за зобов'язаннями спілки;

- ♦ виробниче призначення позичок;
- ♦ обслуговування лише членів спілки;
- ♦ територіальне обмеження діяльності спілки;
- ♦ почесний і безоплатний характер функції управління спілкою.

Економічна сутність кредитної кооперації здебільшого визначається не відом і характером діяльності учасників, а специфікою дій та функцій, які вони кооперають. Залучення в обіг спілок тимчасово вільних коштів усіх категорій населення дасть змогу використовувати його доходи в районах проживання, зокрема спрямовувати їх на розвиток агропромислового комплексу. У даний час значна частина цих ресурсів акумулюється в комерційних банках або взагалі лежить "мертвим" капіталом.

Разом із тим село, в тому числі сільськогосподарське виробництво та соціальна сфера, перебувають під сильним пресингом нестачі фінансових ресурсів. Певна частка тимчасово вільних грошей населення обертається неформально, неорганізовано, що збільшує фінансовий ризик позичальника. Впровадження кредитної кооперації в сільській місцевості матиме успіх, якщо в ідеології цього напряму розвитку ринкових відносин не буде його протиставлення формуванню та розвитку кредитних відносин через банківську систему.

Деякі труднощі з'ясування економічної сутності кредитної кооперації пояснюються схожістю функціональних операцій, які виконуються в кредитній спілці, з банківськими. Слід чітко усвідомлювати відмінності у діяльності кредитних кооперативів і діяльності банків та інших кредитних організацій. Останні є комерційними структурами, призначення яких — організація грошових потоків, обслуговування грошового обігу, кредитування фізичних і юридичних осіб. При цьому вони одержують визначений розмір прибутку. Кредитна спілка, як і будь-яка юридична особа, неодмінно є клієнтом банку. **Кредитна спілка, сформована на селі, за чинним законодавством створюється як некомерційна організація, яка не ставить за основну мету систематичне отримання прибутку.** Її некомерційна сутність характеризується такими ознаками:

1. Основна мета діяльності кредитної спілки полягає в наданні послуг певного характеру лише членам спілки за рахунок концентрації здебільшого їхніх власних грошових ресурсів;

2. Мета концентрації коштів у кредитній спілці — надання можливості кожному її члену періодично збільшувати свої фінансові ресурси для господарської діяльності.

3. Користування цими ресурсами є тимчасовим (вони надаються на певний термін), оформляється договором позики між спілкою та її членом. Для члена спілки зазначені ресурси є позиковими і їх не можна прирівнювати до його доходів.

Дохід член спілки може отримати за межами кредитної спілки у процесі використання позикових засобів у різних видах комерційної діяльності або не отримати — якщо використає позики на споживчі цілі. Але і в цьому випадку він зобов'язаний повернути отриману від спілки позику — із реальних доходів від інших видів діяльності.

Кредитна кооперація в сільській місцевості має специфічні особливості, які дають підставу виокремити її в самостійну сферу фінансових відносин:

- ♦ близькість до місця проживання;
 - ♦ обмеженість учасників довірчими відносинами;
 - ♦ надійність оцінки кредитоспроможності учасників;
 - ♦ солідарна субсидіарна відповідальність членів кооперації;
 - ♦ можливість оперувати малими розмірами вкладень і позик;
 - ♦ безприбуткове визначення ціни послуг;
 - ♦ гнучкість процентних ставок тощо.
- Саме кредитні спілки спроможні забезпечити кредитування особистих селянських господарств. Позика може бути використана на такі цілі:
- ♦ розширення особистого селянського господарства;
 - ♦ відновлення зношених засобів виробництва та придбання нових (ремонт старого сараю, купівля автомобіля для доставки кормів);
 - ♦ покриття тимчасової нестачі оборотних коштів (для придбання кормів, насіння тощо).

З'ясувати, наскільки вигідно (чи не вигідно) брати позику, допоможе грамотно складений бізнес-план.

Збір необхідних документів — процес нескладний. Клієнт має подати:

- 1) витяг із погосподарської книги;
- 2) довідку про склад сім'ї;
- 3) клопотання сільської ради про виділення позикових коштів фізичній особі, яка звернулася за кредитом (наявність цього документа бажана, але не обов'язкова);
- 4) договір поруки;
- 5) заявку на кредит;
- 6) бізнес-план.

Перші три з перелічених документів можна отримати в сільській раді. Договір поруки заповнюється гарантами потенційного позичальника, чиї підписи також завірюються в сільській раді. Решту документів — заявку і бізнес-план — складають спільно з фахівцем кре-

дитної спілки. Довідки про свої доходи поручителі беруть за місцем роботи (для працюючих осіб) або в службі соціально-го забезпечення (для пенсіонерів).

Правила кредитної спілки передбачають три варіанти погашення позики та сплати відсотків.

1. Шомісячне погашення відсотків та основного боргу. Цей варіант зручний для клієнтів, які мають регулярні надходження коштів (заробітна плата, пенсія, виторг від реалізації молока тощо).

2. Шомісячне погашення відсотків і шоквартальне погашення основного боргу. Цей порядок розрахунку за кредитними зобов'язаннями прийнятний для позичальників, які мають сезонні надходження коштів (наприклад, сезонні доходи від реалізації м'яса, картоплі, птиці тощо). Якщо позичальник, виправивши цей варіант повернення позики, не в змозі щомісяця погашати відсотки, спілка приймає процентні платежі за три місяці у формі попередньої оплати.

3. Одноразове погашення відсотків і шоквартальне погашення основного боргу.

Досвід свідчить, що деякі позичальники прагнуть якомога швидше розрахуватися з кооперативом, не чекаючи закінчення терміну позики. Однак у цьому разі згідно з умовами кредитного договору відсотки перерахуванню не підлягають.

При створенні кредитної спілки із зачлененням приватних сільськогосподарських товаровиробників, підприємств пе-реробної та обслуговуючої сфер допускається участь у ній значних за розміром підприємств та високий ступінь концен-трації грошового капіталу. Це дає змогу ширше запроваджувати прогресивні тех-нології, використовувати сучасну техніку, що, у свою чергу, зумовлює підвищення інтенсифікації та зростання ефективності агропромислового виробництва. Організація обігу грошових ресурсів на території проживання їх одержувачів на базі створення кредитних спілок сприяє не тільки розширенню продуктивної діяльності учасників кооперації, а й соціальним перетворенням, поліпшенню життєвих умов населення. Тобто проведення фінансових потоків через кредитні спілки сприяє тому, що фінансові ресурси ак-тивніше працюють на соціально-еко-номічний розвиток регіонів.

Існує думка, що без допомоги держави функціонування кредитних спілок неможливе. Можна погодитися з оцінкою значимості державної підтримки для становлення кредитних спілок, про-те її не варто розглядати як необхідну умову, постійний чинник у діяльності цих об'єднань. Надання через кредитні спілки коштів приватним сільськогосподарським товаровиробникам із бюд-

жетів різних рівнів лише створює сприятливі стартові умови, дає імпульс для активізації грошового обігу засобів учасників кредитної кооперації.

Вважаємо, що надавати державні кошти можна тільки за умови їх повернення. Фінансування з бюджетних ресурсів на безповоротній основі гальмує консолідацію власних ресурсів спілки та ініціативу їх рационального використання. За рубежем значна частина спілок одержувала поштовх для розвитку за рахунок державних ресурсів, наданих на тривалий термін, але за умови їх повернення. Додамо, що державну підтримку приватних сільськогосподарських товаровиробників через кредитні спілки бюджетними коштами у світі практикують на певних етапах економічного розвитку, як правило, у кризових ситуаціях. Кризові умови виробництва зумовлюють зростання ризику неповернення кредитних ресурсів, наданих індивідуальним позичальникам.

Кооперація приватних товаровиробників у кредитній спілці із солідарною відповідальністю учасників знижує ризик неповернення позик до мінімуму. Відтак державні кошти вчасно поверталися, забезпечуючи збільшення фінансової бази державної підтримки аграрного сектора економіки в наступні періоди. В нашій країні на переходному етапі економічного розвитку при кредитуванні недостатньо враховували тенденцію до зростання ризику неповернення наданих ресурсів у кризових умовах. З іншого боку — жорсткі вимоги, висунуті з метою підвищення гарантії повернення позичок, наданих на пільгових умовах сільськогосподарським товаровиробникам, привели до різкого зниження доступності кредитів.

Із розвитком системи кредитних спілок доступ до державних кредитних ресурсів одержить велика кількість дієздатних сільськогосподарських товаровиробників. Відтак значна частина основних засобів сільськогосподарського призначення буде включена в повноцінний виробничий процес, збережеться та розшириться матеріально-технічна база виробничого забезпечення в регіоні та країні в цілому.

Для реального виникнення кредитної кооперації потрібні цілеспрямовані зусилля держави: створення адекватної нормативної бази та навчання сільських жителів кооперацівним принципам, можлива і фінансова допомога новостворюваним спілкам. Утім, щодо останнього слід діяти обережно, аби бюджетні субсидії не стали псевдоекономічною приналежністю до спілків.

Усім відомо, що в банківському та фінансовому обслуговуванні сільського господарства є свої особливості. Зважаючи на низьку рентабельність і високу капіталоємність виробництва тут не

заживи доречно застосовувати сухо комерційний підхід. З огляду на це вирішенні низки специфічних, але дуже важливих проблем сільськогосподарського виробництва й сільської місцевості могла б узяти на себе кредитна кооперація при відповідній підтримці на державному, регіональному і місцевому рівнях.

Діяльність кредитних спілок при кредитуванні сільськогосподарського виробництва в приватному секторі України за нинішніх умов, очевидно, навряд чи буде успішною. Проте це не означає, що кредитна кооперація в тому чи іншому вигляді не з'явиться у сільській місцевості. Прикладом тому — появі кредитної спілки "Хлібороб" у Тернопільській області. Не викликає сумніву, що на початковій стадії ці кооперативні починання будуть досить примітивними: кредитні союзи, товариства спільного запозичення тощо. Такі спілки могли б, з одного боку, залучити заощадження сільського населення у місцеву виробничу сферу (не обов'язково сільськогосподарське виробництво), а з іншого — кредитні ресурси банків. У першому випадку взаємне кредитування могло б стати фінансовою основою для створення додаткових робочих місць на селі. У другому — принцип колективної відповідальності за борги та акумулювання в руках спілки як юридичної особи більших і тому привабливіших для фінансових структур заставних ресурсів (наприклад, нерухомості) зробило б аграрний сектор більш кредитоспроможним для банків.

Література

1. Закон України "Про кредитні спілки" // Голос України. — 2001. — 22 грудня. — С. 5.
2. Левицька С. Кредитні спілки: організація діяльності та облік // Бухгалтерія № 27/1—2 (494), 1.7.2002.
3. Фінанси сільськогосподарських підприємств: Посібник з питань фінансових відносин у ринкових умовах / За ред. М.Я.Дем'яненка — К.: IAE, 2000. — 604 с.
4. Иныонкин А.Ф. Проблемы повышения эффективности производства в личных подсобных хозяйствах. — Краснодар: КСХА, 1992. — 24 с.
5. Конач К.В. Об оценке сравнительной эффективности личного подсобного хозяйства // Аграрная экономика и политика: история и современность: Сборник научн. трудов. — М.: 1996. — С. 119—121.
6. Сак Л.А. Основные положения концепции развития личного подсобного хозяйства. — Новосибирск: СибНИЭСХ, 1992. — 74 с.

 Іван Свиноус,

доцент Технологічного університету
Поділля (м. Хмельницький).
Кандидат економічних наук.

Дослідження

Методика оцінки ефективності кредитної діяльності банків за витратним підходом

Коли визначають ефективність кредитної діяльності банківської установи, як правило, викоремлюють результативність цієї діяльності із загальної суми доходів. Однак автор статті вбачає в даному підході деяке спрощення і пропонує оцінювати ефективність кредитної діяльності за витратним підходом.

На початковому етапі розвитку банківської системи України, коли від'ємне значення непроцентної маржі безпроблемно перекривалося знищеним (порівняно зі світовою практикою) рівнем процентної маржі, потреби в оцінюванні ефективності кредитної діяльності банків (у тому числі окремих кредитних проектів) за витратним підходом просто не існувало. Ефективність здебільшого визначали за результатами діяльності банку в цілому, переважно шляхом розрахунку балансового прибутку як різниці між загальними доходами та загальними витратами банківської установи. Показниками ефективності окремих напрямів діяльності банків, операцій, продуктів були частки доходів, отриманих від їх реалізації в загальній сумі доходів банківської установи. окремі автори [1, с. 58] наголошують, що саме показник, обчислений за формулою (1), несе інформацію про ефективність кредитних операцій банку:

$$\frac{D_{\text{к.}}}{D} = \frac{\Delta_{\text{к.}}}{\Delta}, \quad (1)$$

де $D_{\text{к.}}$ — частка доходів, отриманих від надання кредитів;

$\Delta_{\text{к.}}$ — доходи, отримані від надання кредитів;

D — загальна сума доходів банку [1, с. 58].

На наш погляд, формула (1) не лише не відповідає загальноекономічному тлумаченню ефективності як відношення результату до витрат, що забезпечили його отримання, а й не забезпечує повноти й об'єктивності оцінок показників. Значна частка доходів від кредитної діяльності в загальній сумі доходів банку не завжди є переконливим свідченням високої ефективності даного напряму діяльності, оскільки цілком імовірно, що, враховуючи ви-

тратну частину кредитної діяльності, підсумковий її рівень можна оцінити як низький або ж від'ємний. До того ж залишене значення даного показника є свідченням низького рівня диверсифікації доходів банківської установи, тобто відчутної залежності її загальних результатів від кредитної діяльності.

Розглядаючи ефективність як відношення ефекту до поточних витрат [2, с. 148], окремі автори [2, с. 151] пропонують обчислювати ефективність банківської діяльності ($E_{\text{б.д.}}$) за такою формулою:

$$E_{\text{б.д.}} = \frac{\Delta}{B_{\text{б.н.}} + B_{\text{о.з.}} + B_{\text{и.н.}}}, \quad (2)$$

де залежно від етапу визначення ефективності приймають:

за ефект — доход (Δ):

- процентний доход;
- чистий процентний доход;
- валовий операційний доход;
- чистий операційний доход;
- чистий доход до сплати податків;
- чистий доход після сплати податків;

за витрати — (B):

- витрати праці ($B_{\text{б.н.}}$) — витрати на працівників банку;
- витрати на основні засоби ($B_{\text{о.з.}}$) — утримання будівель та устаткування;
- інші витрати ($B_{\text{и.н.}}$) [2, с. 151].

Після цього виводять формулу часткових показників ефективності як відношення ефекту до окремих доданків чисельника формули (2) — ефективності витрат праці, ефективності використання основних засобів (утримання будівель та устаткування), ефективності інших витрат [2, с. 151].

У нинішніх умовах такі показники є незручними, щоб не сказати непридатними для оцінювання окремих напрямів діяльності банку та окремих

Віктор Волохов

Здобувач вченого ступеня кафедри банківської справи Київського національного економічного університету

банківських продуктів.

Варто зауважити, що в економічній літературі відсутнє висвітлення методологічного та методичного забезпечення щодо оцінювання ефективності кредитної діяльності банку, в тому числі й за витратним підходом. Тобто — визначення часткових показників відносно узагальнюючого показника ефективності банківської діяльності, а щодо кредитної діяльності — узагальнюючого показника її ефективності або (та) системи часткових показників.

Легкість, із якою в минулих періодах банкам удавалося досягати високих результатів від власної кредитної діяльності, створювала ілюзію можливості досить спрощено (тобто з урахуванням дуже обмеженого набору факторів) отримувати адекватні оцінки ефективності.

У загальнити підходи, за якими у практичній роботі визначається ефективність кредитної діяльності банку (в тому числі й окремих кредитних проектів), можна за формулою (3):

$$E_{\text{к.д.б.}} = \frac{\Pi D_{\text{к.д.}} + K D_{\text{к.д.}} - \Pi B_{\text{к.д.}}}{\Pi B_{\text{к.д.}}}, \quad (3)$$

де $E_{\text{к.д.б.}}$ — ефективність кредитної діяльності банку;

$\Pi D_{\text{к.д.}}$ — процентні доходи від кредитної діяльності банку;

$K D_{\text{к.д.}}$ — комісійні доходи від кредитної діяльності банку;

$\Pi B_{\text{к.д.}}$ — процентні витрати за кредитною діяльністю банку.

Ефективність за цією формулою обчислюють виключно за прямими витратами, що відповідає класичному методу калькулювання за неповними витратами "direct – cost", коли в собівартість певних виробів (продуктів — *авт.*) зараховують лише прямі витрати, а непрямі — відносять на період [3, с. 355].

Зростання значущості непроцентних

витрат як фактора впливу на ефективність кредитної діяльності банку зумовлює об'єктивну необхідність її оцінювання за повними витратами.

О.І. Лаврушин, узагальнюючи дослідження факторів впливу на рівень процента за активними операціями, наголошує, що витрати на забезпечення функціонування банку (у тому числі витрати на оренду транспорту для перевезення цінностей і банківських документів; на виготовлення, придбання та пересилання бланків, магнітних стрічок тощо; на оплату послуг обчислювального центру; поштові і телеграфні витрати; амортизаційні відрахування; витрати на зарплату працівників кредитної установи; на утримання і ремонт споруд тощо) пов'язані з посередницькою діяльністю банку в процесі акумулювання коштів та їх подальшого розміщення, а отже, повинні відноситися на подорожчання вартості кредитних вкладень [4, с. 553].

Погоджуючись із цією думкою та по-кладаючись на принцип відповідності причинам виникнення витрат, який є одним із базових у системі принципів розрахунку витрат (він означає, що окремі види витрат можуть бути віднесені тільки на ті місця (види продукції), котрі спричинили їх виникнення [5, с. 520]), формулу (3) отримуємо у вигляді:

$$E_{k.b.d} = \frac{PD_{k.d} + KD_{k.d} - PB_{k.d} - VZFB_{k.d}}{PB_{k.d} + VZFB_{k.d}}, \quad (4)$$

де $VZFB_{k.d}$ — витрати на забезпечення функціонування банку, віднесені на кредитну діяльність.

При цьому слід зауважити, що в процесі акумуляції коштів не тільки виникають витрати на забезпечення функціонування банку, а й отримуються доходи: "комісійний дохід від послуг банку некредитного характеру, тобто плата за розрахунково-касове обслуговування, інкасацію, інформаційні та консультаційні послуги банку, за інші послуги, відшкодування клієнтами поштових, телеграфних та інших витрат банку, процент і комісія, до отримані за минулі періоди, штрафи, пені, неустойки" [4, с. 112]. Як вітчизняні, так і зарубіжні економісти зазначають, що "у більшості банків... непроцентні витрати зазвичай перевищують відповідні доходи" [2, с. 104–105; 6, с. 131], тому в аспекті оцінювання ефективності кредитної діяльності ми розглядаємо непроцентні доходи як часткове відшкодування непроцентних витрат. Наземо їх непроцентними доходами за операціями некредитного характеру, які найпростіше розрахувати як різницю між загальною сумою непроцентних доходів (HD_3) та сумою непроцентних доходів за кредит-

ною діяльністю — комісія, штрафи тощо ($HD_{k.d}$). Отже, загальну суму витрат на забезпечення функціонування банку, яка відноситься до його кредитної діяльності ($VZFB_{k.d}$), пропонується обчислювати за такою формулою:

$$VZFB_{k.d} = HB_3 - (HD_3 - HD_{k.d}), \quad (5)$$

де HB_3 — загальна сума непроцентних витрат банківської установи;

HD_3 — загальна сума непроцентних доходів банківської установи;

$HD_{k.d}$ — сума непроцентних доходів від кредитної діяльності.

Перевагою формули (4) є її зручність в отриманні вихідних даних для підрахунків. Недолік — вона придатна для використання лише в банківських установах, у яких кредитні операції є єдиним напрямом активних вкладень.

Якщо ж перелік активних операцій банку, крім кредитування, урізноманітнений різними напрямами діяльності (наприклад, інвестиційною або діяльністю, що не пов'язана з виконанням функції фінансового посередника, та все ж потребує використання акумульованих ресурсів, наприклад, торгівлі банківськими металами), віднесення всієї від'ємної різниці між загальними непроцентними витратами та непроцентними доходами від операцій некредитного характеру на кредитну діяльність в економічному сенсі буде несправедливим.

Для вирішення цього протиріччя необхідно передусім доповнити формулу (5) непроцентними доходами від таких операцій, які поряд із непроцентними доходами від кредитної діяльності ($HD_{k.d}$) будуть відніматися від загальних непроцентних доходів:

$$VZFB_{k.d} = HB_3 - (HD_3 - (HD_{k.d} + HD_{i.d} + HD_{m.b.m} + \dots)), \quad (6)$$

де $HD_{i.d}$ — сума непроцентних доходів від інвестиційної діяльності;

$HD_{m.b.m}$ — сума непроцентних доходів від торгівлі банківськими металами.

Для подальшого розподілу витрат на забезпечення функціонування банку за окремими напрямами діяльності потрібно визначити норму цих витрат на одиницю дохідних активів ($NVZFB$) шляхом співвідношення результатів розрахунків за формулою (6) із середніми залишками активів, які приносять дохід (за принципом обчислення коефіцієнта достатньої процентної маржі [4, с. 112]):

$$NVZFB = \frac{VZFB}{CDA} \times 100\%, \quad (7)$$

де CDA — сума середніх дохідних активів.

Отриманий за формулою (7) результат пропонуємо додавати до середньозваженої процентної ставки за залученими ресурсами з подальшим визначенням повної вартості ресурсів, спрямованих на кредитну діяльність ($PVR_{k.d}$). Відтак ці витрати розподілятимуться за окремими напрямами діяльності банків пропорційно обсягам використаних на них ресурсів.

$$E_{k.b.d} = \frac{PD_{k.d} + KD_{k.d} - PVR_{k.d}}{PVR_{k.d}}, \quad (8)$$

де $PVR_{k.d}$ — повна вартість ресурсів, спрямованих на кредитну діяльність.

Але розрахунки за формулою (8) теж певною мірою мають суб'єктивний характер, оскільки будь-які непроцентні перевитрати за кредитними підрозділами розподілятимуться на всі продукти, які потребують використання ресурсів. Або навпаки — непроцентні перевитрати за будь-якими дохідними підрозділами будуть рівномірно розподілятися на інші підрозділи відповідно до кількості використаних ними ресурсів, а не відповідно до здійснених власне ними непроцентних витрат.

У такому разі ефективність кредитної діяльності слід оцінювати за більш диференційованим підходом до визначення непрямих витрат; отже, формула (4) набуде такого вигляду:

$$E_{k.b.d} = \frac{PD_{k.d} + KD_{k.d} - PB_{k.d} - HHB_{k.d}}{PB_{k.d} + HHB_{k.d}}, \quad (9)$$

де $HHB_{k.d}$ — непрямі непроцентні витрати на кредитну діяльність банку.

Якби банки мали чіткі механізми визначення собівартості кредитних послуг, завдання оцінки їх ефективності було б досить легким — ми могли б оперувати вже готовими цифрами. Фактично перешкодою у таких розрахунках є складність визначення непрямих непроцентних витрат на кредитну діяльність ($HHB_{k.d}$). Вичерпної відповіді, як вони визначаються, не мають ні теоретики, ні практики. Хоча нам зажадає, що ми, мовляв, займаємося обліком, аналізом. Це так, але не зовсім, оскільки особливу увагу у нашому дослідженні приділено вивченю економічного підґрунтя даної проблематики, без чого вдосконалення й обліку, й аналізу просто неможливе.

Стосовно методологічних труднощів визначення непрямих витрат за сучасним обліком, передовсім загальноадміністративних, які припадають на окремі банківські продукти, деякі автори стверджують, що найчастіше вони розподіляються пропорційно до питомої ваги прямих витрат на продукт у загальній сумі прямих витрат банку або доходів у загальній сумі доходів [7, с. 281].

На підтвердження зазначененої тези наводять приклад розподілу загальноадміністративних витрат та витрат на персонал пропорційно чистому доходу від “процентних”, комісійних, торговельних, інших операційних продуктів у сумі чистих доходів банку [7, с. 281–282].

На нашу думку, такий підхід не дає змоги забезпечити об’єктивний розподіл загальноадміністративних витрат і витрат на персонал на кредитну та будь-яку іншу діяльність банку. Чому? Динаміка процентної дохідності і витратності кредитної діяльності банку як у бік збільшення, так і в бік зменшення зазвичай передбуває під впливом переважно зовнішніх факторів (розмір облікової ставки, рівень попиту і пропозицій на позичкові кошти, цінова політика на кредитні послуги банків-конкурентів тощо), а динаміка загальноадміністративних витрат і витрат на персонал — під більшим впливом внутрішніх факторів (обсяги операцій, рівень організації їх здійснення, професійність персоналу і відповідно продуктивність його праці тощо). Припустимо, що процентні доходи знижуються не через зменшення обсягів кредитних вкладень, а внаслідок стрімкого зниження процентних ставок на ринку. За таких умов загальноадміністративні витрати і витрати на персонал залишаються незмінними. Відтак скорочення їх частки, віднесене на кредитну діяльність, є необґрунтованим. І навпаки: якщо процентні доходи зростають не через збільшення обсягів кредитних вкладень, а внаслідок стрімкого зростання процентних ставок на ринку, — загальноадміністративні витрати і витрати на персонал знову ж таки залишаються незмінними. Тому збільшення їх частки, віднесене на кредитну діяльність, теж буде необґрунтованим. Недоліком такого підходу є також те, що до розподілу беруть загальну суму загальноадміністративних витрат і витрат на персонал. Дійсно, оплату праці керівництва банку можна віднести до непрямих витрат щодо будь-якого напряму діяльності установи. А от витрати на оплату праці співробітників інших структурних підрозділів, які так чи інакше пов’язані з кредитною діяльністю (ті, що залучають ресурси, допоміжні тощо), здавалося б, також є непрямими стосовно собівартості кредитних послуг, але коректніше було б розглядати їх як прямі стосовно собівартості продуктів та послуг цих підрозділів. Витрати на персонал за підрозділами, які не пов’язані із залученням ресурсів, а створюють прибуток у ході виконання операцій некредитного характеру, є не лише непрямими відносно кредитної

діяльності, а не повинні розподілятися на неї в принципі. І нарешті — загальна сума витрат на персонал містить у собі й оплату праці співробітників кредитних підрозділів.

У економіці підприємства витрати, залежно від способу обчислення за окремими видами продукції, поділяються на прямі (тобто ті, що безпосередньо відносяться на собівартість виготовлення конкретного виду продукції і можуть бути розраховані на її одиницю прямо) та непрямі (пов’язані з виготовленням різних видів продукції — у даному випадку не можна безпосередньо обчислити витрати на окремі види продукції) [8, с. 265]. Виходячи з такої класифікації, витрати на оплату праці персоналу кредитних підрозділів є прямыми витратами відносно кредитної діяльності. Проте за діючою системою бухгалтерського обліку заробітна плата працівників усіх підрозділів банку обліковується на одних бухгалтерських рахунках, тобто визначення витрат окремо на персонал кредитних підрозділів потребує додаткових розрахунків. Німецькі автори при визначенні непрямих витрат до зазначених вище характеристистик додають ще й те, що їх віднесення на носії (продукт, група продуктів, замовлення) можливе тільки з використанням допоміжних розрахунків [5, с. 488]. Однакає як непрямі ці витрати можуть розглядатися лише у вітчизняній системі бухгалтерського обліку в банках, а за економічним змістом вони безумовно є прямыми, оскільки виникли безпосередньо у процесі надання кредитних послуг, тож нема потреби частково відносити їх до ще якихось банківських продуктів. Висновки щодо підходів із класифікації витрат залежно від способу обчислення на окремі види діяльності (продукти, послуги тощо) банку, зроблені на прикладі витрат щодо персоналу, актуальні і при класифікації інших непроцентних витрат на кредитну діяльність.

Отже, методика розподілу загальноадміністративних витрат пропорційно питомій вазі прямих витрат на продукт у загальній сумі прямих витрат банку або доходів у загальній сумі доходів може виявитися корисною за умови чіткої диференціації загальноадміністративних витрат і витрат на персонал, тобто їх очищення від витрат, які за економічним змістом є прямыми щодо певних напрямів банківської діяльності та певних банківських продуктів.

Обтяження бухгалтерського обліку значною кількістю аналітичних рахунків може створити незручності зокрема у процесі формування консолідованої фінансової звітності, тому базисним у

забезпечені ефективного розподілу непрямих витрат повинен стати управлінський облік як складова системи обліку банку. За словами одного з директорів міжнародної аудиторської фірми “Артур Андерсон” Стіва Плеєра, з’явилися тенденції до розширення функціонального спектра системи обліку. Тепер вона працює зокрема й на “**управління витратами**”, тобто формування та вдосконалення системи розподілу витрат з метою найточнішого відображення вартості певних банківських продуктів і підвищення обґрутованості бюджетного планування” [9].

Проблематіці впровадження, розвитку та вдосконалення управлінського обліку в системі банків України приділяють увагу як теоретики, так і практики, свідченням чому — збільшення останніми роками кількості публікацій із цього питання у періодичних виданнях. Побутує думка, що саме “у межах управлінського обліку в банках обліковують видатки за місцем їх здійснення та калькулюють собівартість проведених операцій” [10]. Вважається, що управлінський облік формується як синтез планування, обліку, аналізу та контролю [11]. У широкому тлумаченні він є новим елементом управління. За визначенням академіка Національної академії наук України М.Г.Чумаченка, “обліком ця економічна система називається за традицією, хоча вона включає дії, що віходять за межі власне обліку” [12].

Створення системи розподілу непроцентних витрат на кредитні продукти є актуальним не лише з точки зору оцінки їх ефективності, а й в аспекті можливості ефективного моніторингу наглядовими органами дотримання банками вимог статті 53 Закону України “Про банки і банківську діяльність”: “Банку забороняється встановлення процентної ставки комісійної винагороди на рівні нижче собівартості банківських послуг у цьому банку”. Яким же чином можна здійснювати контроль, не вміючи розподіляти непроцентні витрати на окремі банківські продукти? Адже відтак дана стаття закону носить суто декларативний характер. До того ж, Положенням “Про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України”, затвердженим постановою Правління Національного банку України від 30.12.1998 р. № 566, передбачено (пункт 1.2.2.), що при організації управлінського обліку “банки самостійно обирають метод обліку затрат та калькулювання собівартості послуг (робіт)”. При цьому пунктом 2.1 передбачено, що “банк самостійно... розробляє систему і форми

управлінського обліку.” Але все ж таки повинна бути регламентація принаймні основних засад (вимог) обліку витрат у межах управлінського обліку, оскільки деякі банки можуть навмисне побудувати його таким чином, щоб наглядовим органам було складно визначити собівартість їх кредитних послуг.

Т.Телицька зауважує проблему розподілу непрямих витрат між окремими послугами та банківськими продуктами, котра виникає при визначені *рентабельності* шляхом співвіднесення витрат і доходів. Далі вона розглядає різні концептуальні підходи до організації управлінського обліку, який застосовують у багатьох сферах [9]. Ми поставили собі за мету розробити підходи до розподілу непрямих витрат на кредитну діяльність банку та окремі кредити на засадах визначення економічної природи таких витрат і безпосередньо кредитної діяльності. Для нашого дослідження важливим є наведений Т.Телицькою зарубіжний досвід: “Управлінський облік найчастіше організовують на засадах концепції обліку витрат, яка базується на обліку *диференційованих видів діяльності* (*Activity Based Costing (ABC)*). Нею передбачається викоремлення певних операцій та визначення їх ефективності шляхом віднесення витрат до певних видів діяльності та подальшого їх розподілу між клієнтами, окремими видами продукції, послугами” [9]. Цей підхід ми й візьмемо за основу в процесах розподілу непроцентних витрат на кредитну діяльність банку (див. схему 1).

Передусім класифікуємо підрозділи, що полегшить розподіл непроцентних витрат за окремими напрямами діяльності банку та його продуктами (див. схему 2).

Крім того, існують витрати, які є непрямими відносно всіх підрозділів (відповідно й щодо окремих банківських продуктів). Надалі ми називатимемо їх загальнобанківськими витратами. Непроцентні витрати із залученням ресурсів, на перший погляд, є непрямими стосовно кредитних підрозділів і кредитних продуктів, але якщо проаналізувати їх глибше, виявиться, що вони є складовою повної собівартості ресурсів, тобто є прямими для підрозділів, які залучають ресурси.

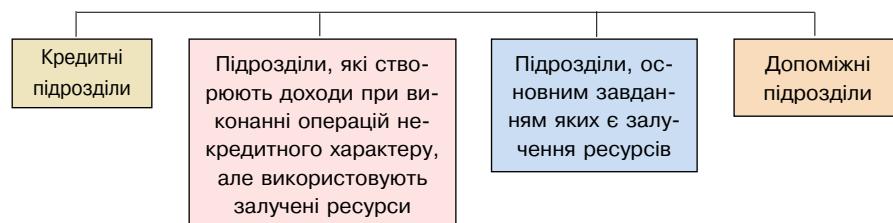
Розглянемо загальні підходи до методики віднесення непроцентних витрат до кредитної діяльності банку, побуду-

вавши їх систему (див. схему 3).

Передусім наведемо перелік витрат, які, на нашу думку, за своїм економічним змістом відносно кредитної діяльності банку можуть бути прямими — за умови, що вони здійснені виключно з метою забезпечення кредитної діяльності і не потребують додаткового розподілу за іншими напрямами діяльності банку (див. таблицю 1).

АРМ “Основні засоби” управлінський облік амортизаційних нарахувань можна здійснювати автоматично. Коли складський облік у банківській установі ведеться в автоматичному режимі, управлінський облік господарських витрат окремо за кредитною діяльністю також є безпроблемним. Загальну суму прямих непроцентних витрат ($ПНВ_{к.д.}$) потрібно включити до фор-

Схема 2. Класифікація підрозділів банківської установи в аспекті оцінки ефективності кредитної діяльності

Відокремлений управлінський облік перелічених у таблиці 1 витрат досить просто буде впровадити банківським установам, у яких господарські операції належно автоматизовано. За наявності АРМ “Зарплата” відображення в управлінському обліку витрат за персоналом на кредитні підрозділи можна здійснювати в автоматичному режимі. Навіть у разі відсутності автоматизації розрахунку фонду оплати праці відображення в управлінському обліку таких витрат є не вельми складним завданням — можна просто перенести загальні суми витрат на персонал кредитних підрозділів на окремі субрахунки управлінського обліку. За наявності

мули (11).

Нині у більшості регіональних банківських установ (філій, відділень тощо) активні операції мають, як правило, виключно кредитний характер. Якщо ж банківська установа, наприклад, здійснює інвестиційну діяльність та операції на ринку банківських металів тощо, то витрати за такими видами діяльності слід враховувати на окремих субрахунках з метою обмеження їх впливу на результативні розрахунки. Управлінський облік прямих непроцентних витрат за підрозділами, що утворюють доходи при виконанні операцій некредитного характеру, але використовують залучені ресурси, має бу-

Схема 3. Система непроцентних витрат у повній собівартості кредитної діяльності банку

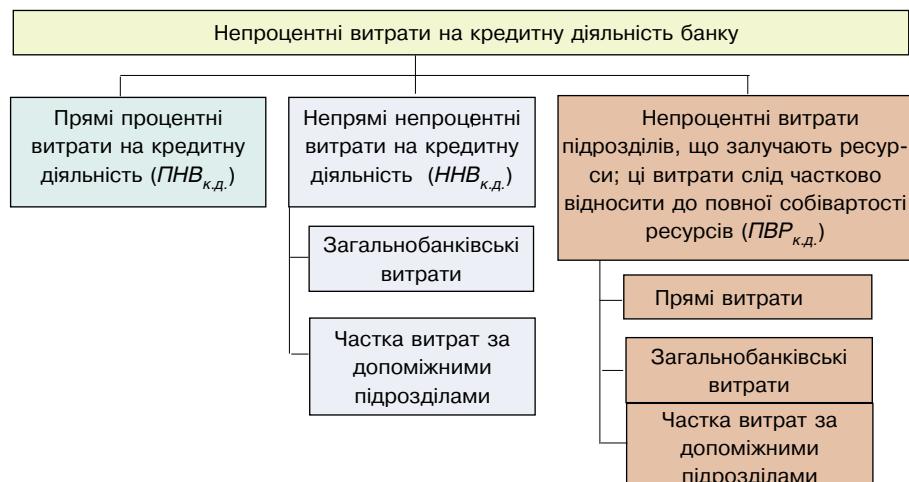

Схема 1. Етапи розподілу непроцентних витрат до кредитної діяльності банку та окремих кредитних проектів

дуватися на зазначених вище засадах — на зразок обліку кредитної діяльності. При цьому до них відноситимуться певні специфічні непроцентні витрати, наприклад:

Таблиця 1. Перелік прямих непроцентних витрат на кредитну діяльність банку
(ПНВк.д.)

Номер рахунку	Назва рахунку та коментар
7395*	Витрати на оперативний лізинг (оренду), за основними засобами, нематеріальними активами та устаткуванням, що безпосередньо знаходяться у використанні підрозділів, котрі забезпечують надання послуг кредитного характеру. На приклад, комп'ютерна техніка, меблі тощо
7396*	Витрати за отриманими консультаційними послугами фінансового характеру
7397*	Штрафи, пені, сплачені за операціями
7399*	Інші банківські операційні витрати
740*	Витрати на утримання персоналу підрозділів з наданням послуг кредитного характеру
742*	Витрати на утримання основних засобів та нематеріальних активів, (аналогічно 7395)
7431*	Господарські витрати (папір, канцелярські вироби тощо) кредитних підрозділів
7442*	Поштово-телефонні витрати (за телефонними номерами, що використовуються виключно кредитними підрозділами)
7451*	Витрати на підготовку кадрів підрозділів з наданням послуг кредитного характеру
7452*	Витрати на відрядження персоналу кредитних підрозділів
7454*	Представницькі витрати кредитної діяльності
7455*	Витрати на маркетинг та рекламу безпосередньо кредитних послуг
7490*	Негативний результат від вибуття нематеріальних активів та основних засобів (аналогічно 7395)
77*	Відрахування в резерви та списання сумнівних активів за операціями кредитного характеру

* Управлінський облік повинен здійснюватися за окремими субрахунками для витрат, спрямованих виключно на забезпечення кредитної діяльності банку.

Напівжирним шрифтом позначено назви рахунків відповідно до Плану рахунків

- за підрозділами, що забезпечують інвестиційну діяльність
- функціонування банку на одиницю середніх доходних активів за допомогою

7394	Негативний результат від продажу цінних паперів на інвестиції, вкладень в асоційовані та дочірні компанії
7704	Відрахування в резерв під знецінення цінних паперів на інвестиції

- за підрозділами із забезпечення виконання операцій на ринку банківських металів
- формули (7) із подальшим їх віднесенням до повної вартості ресурсів ($PVR_{k.d.}$). Тобто за такою методикою

7104	Комісійні витрати за операціями на ринку банківських металів
------	--

Подальше визначення непрямих непроцентних витрат можна здійснювати за спрощеною схемою: від загальної суми непроцентних витрат віднімається отримана загальна сума прямих непроцентних витрат за всіма зазначеними підрозділами, після чого віднімається загальна сума непроцентних доходів, зменшена на непроцентні доходи цих же підрозділів:

$$B3FB = (ND_3 - (PNB_{k.d.} + PNB_{i.d.} + PNB_{m.b.m.} + \dots)) - (ND_3 - (ND_{k.d.} + (10) + ND_{i.d.} + ND_{m.b.m.} + \dots)),$$

де $PNB_{k.d.}$ — прямі непроцентні витрати на кредитну діяльність банку;

$PNB_{i.d.}$ — прямі непроцентні витрати за інвестиційною діяльністю банку;

$PNB_{m.b.m.}$ — прямі непроцентні витрати за операціями з торгівлі банківськими металами.

Наступним кроком буде визначення норми витрат на забезпечення

непрямі непроцентні витрати на кредитну діяльність (у тому числі загальнобанківські витрати, частка витрат за допоміжними підрозділами) та непроцентні витрати підрозділів, які залучають ресурси (у т.ч. прямі витрати, загальнобанківські витрати, частка витрат за допоміжними підрозділами), відноситься комплексно до вартості залучених ресурсів. Отже, ми обмежуємо вплив прямих непроцентних витрат за всіма активними видами діяльності на розрахунки ефективності. Узагальнючий показник ефективності кредитної діяльності матиме такий вигляд:

$$E_{k.b.d.} = \frac{ND_{k.d.} + KLD_{k.d.} - PVR_{k.d.} - PNB_{k.d.}}{PVR_{k.d.} + PNB_{k.d.}},$$

де $PNB_{k.d.}$ — прямі непроцентні витрати на кредитну діяльність банку.

Можна піти шляхом диференціації непрямих непроцентних витрат на кредитну діяльність (у тому числі — за-

гальнобанківські витрати, частина витрат за допоміжними підрозділами) та непроцентних витрат підрозділів, які залучають ресурси (у т.ч. прямі витрати, загальнобанківські витрати, частина витрат за допоміжними підрозділами), що узгоджується з принципом розподілу непроцентних витрат до повної собівартості кредитної діяльності банку, відображеного на схемі 3. Відтак узагальнюючий показник ефективності кредитної діяльності банку, що враховуватиме найширший спектр її факторів, пропонується розраховувати за такою формулою:

$$E_{k.b.d.} = \frac{ND_{k.d.} + KLD_{k.d.} - PVR_{k.d.} - PNB_{k.d.} - HNB_{k.d.}}{PVR_{k.d.} + PNB_{k.d.} + HNB_{k.d.}}. \quad (12)$$

Статті балансу, які віднесено до загальнобанківських непроцентних витрат, наведено в таблиці 2.

За переліченими рахунками слід здійснювати управлінський облік витрат, зменшених на суми залишків за ідентичними рахунками витрат, які віднесено до прямих за окремими напрямами діяльності (продуктами, послугами тощо).

Допоміжні підрозділи, не створюючи ніяких банківських продуктів, надають основним підрозділам послуги, без яких функціонування останніх просто неможливе. Для оперативного визначення загальної суми прямих непроцентних витрат за такими підрозділами також необхідно впровадити управлінський облік, побудований за тим же принципом, що й управлінський облік прямих непроцентних витрат на кредитну діяльність банку.

Розподіл загальнобанківських витрат і витрат за допоміжними підрозділами, які є складовими непрямих непроцентних витрат на кредитну діяльність банку ($HNB_{k.d.}$), найзручніше і найоперативніше можна здійснювати саме за описанім вище методом розподілу непрямих витрат, тобто пропорційно до питомої ваги прямих витрат на продукт у загальній сумі прямих витрат банку або доходів у загальній сумі доходів.

Розміщенню кредитних вкладень передує залучення ресурсів, тому діяльність кредитних підрозділів банку стосовно розгляду та подальшого супроводження кредитних проектів, хоча й важлива, є все ж лише частиною процесу виконання банком функції фінансового посередника. Тому кредитні ресурси, акумульовані відділами з обслуговуванням клієнтів, повинні передаватися кредитним підрозділам за **внутрібанківськими шінами**, які міститимуть у собі не тільки процентні витрати, що підлягають сплаті клієнтам банку (власникам

Таблиця 2. Перелік загальнобанківських непроцентних витрат (ЗНВ_{к.д.})

Номер рахунку	Назва рахунку та коментар
7395	Витрати на оперативний лізинг (оренду) за об'єктами загальнобанківського використання (адміністративне приміщення тощо)
740	Витрати на утримання персоналу , керівного складу
741	Сплата податків та інших обов'язкових платежів, крім податку на прибуток
742	Витрати на утримання основних засобів та нематеріальних активів , за об'єктами загальнобанківського використання (аналогічно 7395)
743	Інші експлуатаційні та господарські витрати
7432	Витрати на охорону
7433	Інші експлуатаційні витрати
744	Витрати на телекомунікації За мінусом 7442. Поштово-телефонні витрати основних та допоміжних підрозділів
745	Супутні небанківські операційні витрати
7451	Витрати на підготовку кадрів , за мінусом витрат, облікованих як прямі за окремими напрямами діяльності банку
7452	Витрати на відрядження , за мінусом витрат, облікованих як прямі за окремими напрямами діяльності банку
7453	Витрати на спецодяг та інші засоби захисту працівників
7454	Представницькі витрати загального спрямування
7455	Витрати на маркетинг та рекламу марки банку за мінусом витрат на рекламу окремих банківських продуктів
7456	Спонсорство та добробчинність

ресурсів), а й адміністративно-господарські витрати цих підрозділів. Тобто певну частину непроцентних витрат таких підрозділів слід віднести до собівартості кінцевого кредитного продукту.

Відносити всю результативність за кредитною діяльністю до підрозділів з розміщення ресурсів в економічному сенсі некоректно. Це те саме, що на виробництві до повної собівартості кінцевого продукту відносити тільки витрати сировини та пакувальної дільниці (котра є завершальною у виробничому циклі), а витрати решти цехів (які забезпечували первинну та проміжну переробку) відносити до їх збитків. Водночас за умови орієнтування підрозділів із залученням ресурсів на те, що вся від'ємна різниця за їх непроцентною маржею буде віднесенна до собівартості кредитного продукту, вони втратять зацікавленість у зниженні витратності та підвищенні дохідності своєї діяльності. Щоб уникнути цього необхідно встановити нормативний рівень перекриття непроцентних витрат непроцентними доходами, скажімо, на рівні 70%. Допустимі 30% слід відносити до внутрібанківських цін на залучені ресурси, тобто в підсумку вони будуть включені до повної собівартості кредитного продукту. Якщо ж від'ємне значення непроцентної маржі перевищуватиме 30%, його належить віднести до збитків підрозділів із залучення ресурсів. Окрім випадків, коли таке перевищення спричинене свідомим зниженням тарифів банку за розрахунково-касове обслуговування клієнтів з

метою збільшення їх кількості, а отже, і залишків на поточних рахунках клієнтів, що в підсумку сприятиме здешевленню ресурсної бази банківської установи. Таке стратегічне зниження тарифів буде економічно виправданим, якщо темпи зниження рівня процентних витрат на одиницю залучених ресурсів випереджатимуть темпи зниження тарифів. Слід зауважити ще одну суперечність: цілком можливі ситуації, коли темпи зростання непроцентних витрат, навіть за дотримання визначененої пропорційності щодо непроцентних доходів, будуть випереджати темпи зростання продуктивних активів. Найкращим превентивним інструментом для запобігання таким прецедентам є встановлення граничного рівня від'ємного значення непроцентної маржі підрозділів із залучення ресурсів на одиницю залучених ресурсів.

Як уже мовилося (див. схему 3), непроцентні витрати підрозділів, що залучають ресурси, складаються із прямих витрат, загальнобанківських витрат і частки витрат за допоміжними підрозділами. Наведені вище методи управлінського обліку таких витрат для інших підрозділів є придатними і для побудови управлінського обліку витрат підрозділів із залучення ресурсів. Повна вартість ресурсів, спрямованих у кредитну діяльність ($PVR_{k,d}$), визначатиметься відповідно до їх обсягів та середньозваженої процентної ставки за залученими ресурсами, збільшеної на приведене за допомогою формули (7) до процентного виразу від'ємне значення

непроцентної маржі підрозділів із залучення ресурсів, за умови дотримання ними обмежень щодо норми перевищення непроцентних витрат над непроцентними доходами на одиницю залучених ресурсів.

Запропонована у дослідженні методика подана у вигляді системи узагальнюючих показників ефективності кредитної діяльності банку, можливості розрахунків яких передусім залежать від рівня управлінського обліку в банківській установі. Збільшення кількості факторів ефективності, охоплених показниками, відповідає прямо пропорційне зростання необхідності удосконалення системи обліку. Зростаюча потреба в оцінюванні ефективності за більшим числом факторів спонукатиме до її змін.

Література

1. Коваль Т.Т., Коваль М.М. *Ліквідність комерційних банків: Навчальний посібник*. — К.: Знання. — КОО, 1996. — 120 с.
2. Головач А.В., Захожай В.Б., Головач Н.А. *Банківська статистика*. — К.: Українсько-фінанский інститут менеджменту та бізнесу, 1998. — 192 с.
3. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посібник / За ред. проф. С.Ф. Покропивного. — К.: КНЕУ, 2001. — 457 с.
4. Банковське дело: Учебник / Под. ред. О.И. Лаврушина. — М.: Фінанси и статистика, 1998. — 576 с.
5. Економіка підприємства / Пер. с nem. / Под. ред. Ф.К. Беа, Э. Дитхла, М. Швайцера. - - М.: ИФРА-М, 1999. — XVI, 928 с.
6. Роуз Пітер С. *Банковский менеджмент* / Пер. с англ. — М.: Дело, 1997. — 768 с.
7. Аналіз діяльності комерційного банку: Навчальний посібник / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та проф. А.М. Герасимовича. — Житомир: ПП "Рута", 2001. — 384 с.
8. Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А.В. Шедди. — К.: Знання-Прес, 2001. — 335 с.
9. Телицька Т. *Організація управлінського обліку результатів діяльності комерційного банку* // Вісник НБУ. — 2000. — № 7. — С. 20–22.
10. Чумак Р. *Запровадження системи управлінського обліку* // Вісник НБУ. — 2002. — № 7. — С. 60–61.
11. Кіндрацька Л. *Управлінський облік та контролінг у системі управління банку* // Вісник НБУ. — 2001. — № 8. — С. 20–24.
12. Чумаченко Н.Г. *Розвиток управлінческого учета в Україні* // Світ бухгалтерського обліку. — 1998. — № 10. — С. 3.

Банківські операції /

Лізинг у діяльності банків

Комплексною програмою розвитку банківської системи України на 2003–2005 роки, розробленою і затвердженою Національним банком України, крім іншого, передбачено розширення спектра банківських операцій, зокрема – лізингових, спроможних розширити ресурсну базу банків. Авторка розмірковує над оптимальними шляхами досягнення цієї мети, обґрунтовує доцільність шифшого застосування фінансового та зворотного лізингу, розглядає можливості використання лізингових операцій для реструктуризації кредитних портфелів банків.

Олександра Васильчишин

Аспірантка кафедри банківської справи
Інституту банківського бізнесу

Тернопільської академії народного господарства

Не секрет, що нині українські банки як учасники інвестиційного процесу пропонують клієнтам застосовувати переважно традиційні кредитні схеми фінансування їх господарської діяльності. Вони мають свої переваги, однак іноді спричиняються до серйозних проблем. Найгостріші з них – обмеження інвестиційних можливостей суб'єктів підприємницької діяльності, недостатність обсягів бюджетних капіталовкладень в оновлення основних фондів, повільний розвиток інвестиційного кредитування вітчизняними банками (що у свою чергу пов'язано з високим рівнем кредитних ризиків), відсутність у більшості потенційних позичальників реальної гарантії повернення кредитів та ліквідної застави, уповільнене залучення нових клієнтів, які б могли принести установі додатковий прибуток.

Один зі шляхів подолання цих негативних явищ (і водночас – підвищення прибутковості й зменшення ризиковості банківської діяльності) полягає в посиленні активності вітчизняних грошово-кредитних установ на лізинговому ринку.

Передусім розглянемо використання зворотного лізингу в діяльності комерційних банків із метою реструктуризації кредитних портфелів, сформулюємо певні рекомендації щодо створення банківськими установами дочірніх лізингових компаній.

Лізингові операції науковцями досліджено всебічно. Проте акцентуємо увагу на юридичному визначенні лізингу саме в Україні. Згідно із Законом України "Про лізинг" це – "підприємницька діяльність, спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів", яка "полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізинго-

одержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням із лізингодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингодержувачем періодичних лізингових платежів".¹

Для банків надання лізингових послуг – доволі безпечна операція, адже вона базується на принципах цільового використання кредиту та його забезпеченості ліквідною заставою. Лізинг узагалі відкриває перед банкірами широкі можливості. Зокрема в Україні за його застосування можна подолати цілу низку негативних явищ у сфері кредитування.

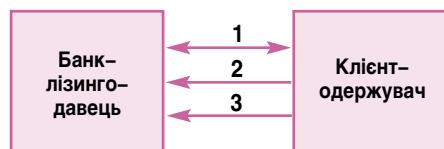
Деякі науковці (зокрема А.Загородній, Н.Селюченко, О.Шевченко, О.Мринська) вбачають у лізингових операціях альтернативу банківському кредиту загалом. На нашу думку, цю тезу варто було б викласти дещо коректніше: застосування лізингу в діяльності банків – це шлях до безпечної кредитування. Пролягає він через процес неухильного нарощування обсягів лізингових операцій, завдяки чому можна було б поступово витіснити або суттєво скоротити обсяги інвестиційних кредитів, які порівняно з лізингом менше забезпечені, а тому ризиковіші.

Для банкірів особливий інтерес становить фінансовий лізинг. За вже цитованим законом – це "договір лізингу, в результаті укладення якого лізингодержувач на своє замовлення отримує в платне користування від лізингодавця об'єкт лізингу на термін, не менший строку, за який амортизується 60 відсотків вартості об'єкта лізингу, визначені в день укладення договору".² Тобто це по суті кредитна операція,

яка здійснюється в майновій формі з використанням (замість застави) надійнішого і простішого (порівняно з процедурою стягнення заборгованості) забезпечення у вигляді відстроченого й цільового придбання майна у кредитора (лізингодавця) позичальником (лізингодержувачем).

У нашій країні нині склалися всі передумови для широкого застосування (передусім серед підприємців, які потерпають від дефіциту обігових коштів) такого підвиду лізингових операцій, як зворотний лізинг, або ліз-бек (sale and leaseback). Це "договір лізингу, який передбачає набуття лізингодавцем майна у власника і передачу цього майна йому у лізинг".³ Тобто це практично двостороння лізингова угода. Її прикметна особливість полягає в тому, що позичальник є водночас і лізингодержувачем, і "постачальником" устаткування, яке набувається в лізинг, тобто власник устаткування продає його банку, водночас укладаючи з ним договір лізингу на це ж устаткування як лізингодержувач (основні принципи зворотного лізингу відображені на схемі 1).

Схема 1. Основні принципи зворотного лізингу

- 1 – укладення лізингової угоди;
- 2 – купівля банком-лізингодавцем обладнання в лізингодержувача (власника обладнання);
- 3 – періодична сплата лізингодержувачем лізингових платежів згідно з умовами лізингового договору.

¹ Закон України "Про лізинг" № 723/97-ВР від 16.12.1997 р.

² Там же.

³ Там же.

Переваги такої угоди для первинного власника, а згодом — лізингодержувача обладнання полягають у тому, що він може вдатися до послуг банку після купівлі устаткування, тобто, коли вже стане очевидним, що відволікання значних коштів з обігу для закупівлі зазначеного обладнання привело до погіршення фінансового становища. У разі застосування зворотного лізингу лізингодержувач може й повернути витрачені на закупівлю устаткування кошти, зберігши при цьому право на користування ним. Крім того, на суму лізингових платежів зменшується прибуток підприємства до оподаткування.

Зворотний лізинг дає змогу рефінансувати капітальні вкладення з меншими (порівняно із залученням банківських позичок) витратами. Він є джерелом середньострокового та довгострокового рефінансування, тоді як комерційні банківські кредити, як правило, надаються на термін до року.

Операції зворотного лізингу є також ефективним способом реструктуризації кредитної заборгованості та поліпшення стану кредитного портфеля банку, адже завдяки їх застосуванню проблемну заборгованість можна трансформувати в лізингову угоду.

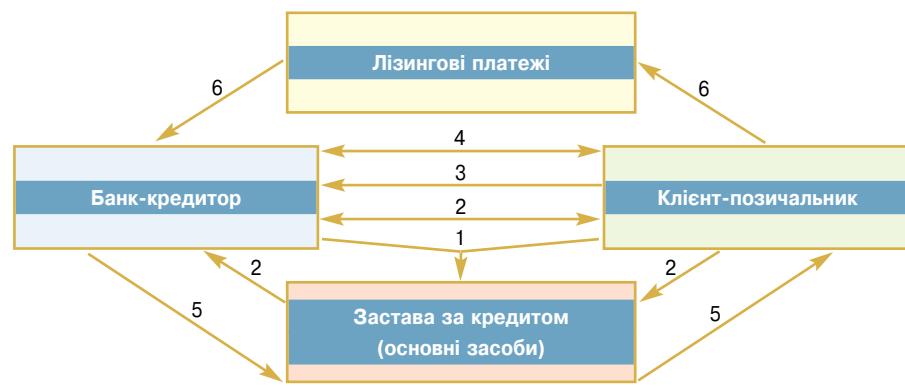
Наведемо приклад. Скажімо, у клієнта-позичальника виникли тимчасові фінансові труднощі з погашенням кредитної заборгованості. В такому разі банк змушений віднести її до категорії простроченої або пролонгувати, що, як правило, тягне за собою підвищення кредитної процентної ставки. Це ще більше погіршує фінансовий стан позичальника, що погано і для банку, адже він змушений збільшувати відрахування на формування резервів під кредитну заборгованість. Саме в такому випадку (за умови, якщо об'єктом або забезпеченням кредиту, який переоформляється, є ліквідні основні засоби) можна було б застосувати зворотний лізинг. Порядок трансформації кредитної заборгованості в лізингову угоду міг би бути приблизно таким: банк-кредитор купує обладнання у клієнта, зобов'язання якого потребують переоформлення; останній за рахунок отриманих коштів погашає попередню заборгованість; банк передає придбане обладнання колишньому його власнику в користування вже на умовах фінансового лізингу, про що оформляється відповідна угода (детальніше цей порядок відображене на схемі 2). Зрозуміло, що беручи в заставу основні фонди, банк оцінить їх з урахуванням коефіцієнта ліквідності, тож фак-

тична ринкова вартість застави може значно перевищити забезпечувану нею наявну кредитну заборгованість. За такої умови, а це цілком імовірно, клієтові-позичальнику може вистачити виручених від реалізації облад-

юридичних документів).

Як відомо, кредитори у випадку неповернення позичальником в обумовлений строк позики звертають стягнення на об'єкти застави, що переходять їм у власність. Подальша

Схема 2. Можливий порядок переоформлення проблемної кредитної заборгованості на лізингову угоду

- 1 — наявність кредитного зобов'язання, забезпеченого заставою основних фондів;
- 2 — укладення договору купівлі-продажу основних засобів між клієнтом-продавцем і банком-купувцем (результатом договору є передача основних засобів в власність банку);
- 3 — погашення кредитної заборгованості клієнтом за рахунок отриманих від банку коштів;
- 4 — укладення лізингового договору;
- 5 — передача основних засобів унаслідок укладення лізингової угоди;
- 6 — сплата клієнтом-позичальником банкові лізингові платежі.

нання коштів не лише для погашення проблемної кредитної заборгованості, а й для подолання своїх тимчасових фінансових труднощів. Отже, в разі застосування описаного вище порядку переоформлення заборгованості може виграти і банк (отримавши стандартний кредит), і клієнт (поліпшивши власний фінансовий стан). Зауважимо: пропонований порядок трансформації кредитної заборгованості (передусім процедура придбання банком за власні кошти основних фондів позичальника) потребує відповідного нормативно-правового заходження. Проте, на думку автора, він міг би принести користь як банкам, так і їх клієнтам.

Зворотний лізинг за пропонованою схемою можна було б застосовувати і в інших випадках, зокрема щодо:

- ◆ пролонгації кредиту;
- ◆ внесення кредитного зобов'язання на прострочення;
- ◆ у разі надання банком поручительства чи гарантії за третіх осіб і пред'явлення їх банкові до сплати з метою запобігання переведенню позабалансового зобов'язання у прострочене балансове;
- ◆ звернення стягнення на заставу, яке тягне за собою додаткові витрати (як правило, пов'язані з оформленням

реалізація банком цього майна з метою відшкодування заборгованості за кредитом та поліпшення стану кредитного портфеля може здійснюватися шляхом його продажу на вторинному ринку або передачі за лізинговими схемами. Останній спосіб для потенційного покупця привабливіший, оскільки дає змогу відшкодовувати вартість майна поступово. Банкам знайти таких лізингодержувачів не складно, адже вони, як правило, достатньо поінформовані про потреби в основних засобах своїх постійних клієнтів і можуть запропонувати їм відповідну послугу.

Нині вітчизняні банківські установи мають можливість працювати на ринку лізингових операцій також за посередництва лізингових компаній. Причому є два варіанти такого посередництва: банк може створити лізингову компанію як власне дочірнє підприємство, у статутному фонді якого йому належить контрольна частка, або стати одним із засновників лізингової компанії, котра є акціонерним товариством.

Обидва варіанти мають свої переваги й недоліки.

Основні переваги створення дочірньої лізингової компанії такі:

- ◆ законодавством не обмежено обсяги здійснюваних нею орендних

(лізингових) операцій та напрямів і форм такої діяльності;

◆ проведення операцій за посередництва лізингової компанії дає змогу банківським розширювати свої можливості

у сфері лізингу (адже він стає не лише засновником лізингової компанії, а й її кредитором, гарантом, посередником та лізингодержувачем);

◆ прибутки банківської установи збільшуються, а відповідні ризики зменшуються;

◆ з'являється можливість за допомогою лізингу вирішити низку господарських проблем за рахунок залучених (а не власних) коштів (наприклад, банківська установа може надати власній лізинговій компанії кредит для придбання комп'ютерів та іншої оргтехніки, а потім узяти цю техніку в лізинг);

◆ зростають можливості банку щодо опанування лізингового ринку за допомогою створення кількох лізингових компаній у різних регіонах країни;

◆ згідно із чинним законодавством лізингова компанія не обмежується в торговельній діяльності, зокрема у сфері операцій із нерухомістю, тоді як щодо комерційних банків зазначені обмеження дуже жорсткі, що унеможлилює надання такої популярної нині серед лізингодавців послуги, як продаж у розстрочку;

◆ відсутність обмежень щодо спрямування залучених лізинговою компанією (отриманих як кредит від банку) коштів на придбання обладнання для подальшої його реалізації на умовах лізингу, оренди з викупом або продажу в розстрочку;

◆ можливість застосування компанією процедури фінансування придбання обладнання (щодо банків вона жорстко контролюється і регламентується).

Створення власної дочірньої лізингової компанії потребує від банку мінімальних капіталовкладень, оскільки в Україні відсутні обмеження щодо мінімального розміру статутного фонду або організаційно-правових форм лізингових компаній, тож порядок їх заснування такий же, як і процедура створення будь-якого іншого господарського товариства. Щоправда, відносно лізингових компаній застосовуються обмеження щодо максимального розміру їх можливого статутного фонду. За нормативом, встановленим Національним банком, він не повинен перевищувати 25% від власного капіталу банку-зас-

новника. Це стримує участь у лізинговій діяльності невеликих за обсягом капіталу банківських установ, зате відкриває широку дорогу великим банкам.

Ресурсну базу, необхідну на початковому етапі функціонування лізингової компанії, можна сформувати двома способами:

а) шляхом утворення значного за розміром статутного фонду та мінімального кредитування в майбутньому;

б) завдяки створенню невеликого за обсягом статутного фонду та відкриттю кредитних і гарантійних ліній лізингової компанії.

Під час становлення новоствореної дочірньої лізингової компанії банку, як правило, доводиться дбати про поступове розширення обсягу лізингових послуг, а тому всі доходи, отримані від їх надання, він змушений спрямовувати на розвиток зазначених послуг. Тобто на початковому етапі діяльності дочірньої лізингової компанії банків доводиться дещо обмежувати свої інтереси як акціонера, що зацікавлений в отриманні дивідендів.

За бажання банк може засновувати не власну лізингову компанію, а спільну з іншими суб'єктами підприємницької діяльності. Є кілька форм такого партнерства.

Одна з них — *заснування лізингової компанії спільно з іншим банком (банками)*. Створена таким чином компанія має, з одного боку, потужний фінансовий потенціал, а з другого, може опинитися у складній ситуації, якщо між засновниками не буде згоди щодо її підконтрольності і підпорядкованості, щодо пріоритетності надання послуг клієнтам того чи іншого банку. Зазначені компанії мають усі можливості захопити на ринку домінуючі позиції щодо лізингу об'єктів великої вартості (нерухомості, літаків, суден тощо). А ще створення компаній у формі, про яку йдеться, може бути викликане необхідністю лізингодавців у залученні для фінансування лізингових угод консорціумних кредитів.

Ще одна поширенна форма партнерства — *створення лізингової компанії банком спільно з виробником обладнання*. Заснована таким чином компанія має і доволі потужний фінансовий потенціал, і можливість використання товарних (а не лише банківських) кредитів засновника-виробника. Однак вітчизняним компаніям, про які йдеться, притаманні й певні недоліки, спричинені низкою харак-

терних для країни із перехідною економікою проблем. Серед найгостріших із них такі:

◆ в Україні дуже важко знайти підприємство, яке може випускати конкурентоспроможне обладнання і при цьому надавати певну відстрочку щодо відшкодування його вартості;

◆ іноземні виробники, як правило, вимагають повного контролю над дочірньою лізинговою компанією, тож роль банку може звестися лише до виконання функцій її фінансового обслуговування, що, зрозуміло, мало якому банкіру сподобається;

◆ меркантильні інтереси партнера-виробника можуть підштовхнути компанію до надмірної спеціалізації саме на його продукції, до ігнорування об'єктів лізингу фірм-конкурентів, що може привести до збитків у разі непередбаченої зміни кон'юнктури ринку.

Лізингова компанія, створена банком спільно з лізингодержувачем, теж має певний потенціал, адже нині майже для кожного українського підприємства загострилася потреба оновлення основних фондів. А недоліком її є те, що задоволення вона лише потреби в основних засобах співзасновника — лізингодержувача. Нині в Україні небагато потужних платоспроможних підприємств, які постійно відчувають потребу в оновленні парку обладнання та устаткування, тож створення лізингових компаній у формі, про яку йдеться, навряд чи віправдане.

Заснування банком лізингової компанії за участі іноземного інвестора (міжнародного фінансового інституту). Це одна із найпривабливіших форм партнерства, особливо поширені в країнах, що розвиваються. Вона дає змогу створити компанію, авторитетну не лише у власній країні, а й за рубежем.

Використовуючи у своїй діяльності лізинг, комерційні банки мають змогу розширити спектр послуг для клієнтів, що сприятиме збільшенню їх клієнтури, а відтак — отриманню додаткового прибутку. Та головне — механізм лізингу дає змогу банківським установам усунути низку негативних явищ, які виникли у сфері кредитування, передусім — вирішити питання, пов'язані з несвоєчасним поверненням кредитів і накопиченням у кредитних портфелях банків значної кількості проблемних і майже безнадійних боргів.

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2003 року

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України банків у 2003 р. і червні 2003 р.

Відсотки

Показники	2003 р.	У тому числі за червень
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування банків, усього	100	100
У тому числі через:		
— кредити "овернайт"	76.7	90.3
— кредити, продані на тендерах	15.0	4.9
— операції РЕПО	6.5	4.8
— довгострокове кредитування інвестиційних програм	1.8	—
— інші механізми	—	—

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими банкам України у 2003 р. та червні 2003 р.

Відсотки

Показники	2003 р.	У тому числі за червень
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	7.98	7.97
У тому числі за:		
— кредитами "овернайт"	8.00	8.00
— кредитами, проданими на тендерах	7.95	8.00
— операціями РЕПО	8.01	8.01
— довгостроковим кредитуванням інвестиційних програм	7.0	7.0
— іншими механізмами	—	—

Процентні ставки банків за кредитами та депозитами у національній валюті у червні 2003 р.*

Відсотків річних

Показники	Червень 2003 р.
На міжбанківському ринку:	
за кредитами, наданими іншим банкам	8.70
за кредитами, отриманими від інших банків	8.63
за депозитами, розміщеними в інших банках	7.86
за депозитами, залученими від інших банків	7.36
Операції з клієнтами:	
за кредитами**	17.21
за депозитами	6.68

* За щоденною звітністю банків.

** Без урахування ставок за кредитами "овердрафт".

Темпи зростання грошової маси у січні – червні 2003 р.

Агрегати грошової маси	01.01.2003 р.	01.02.2003 р.	01.03.2003 р.	01.04.2003 р.	01.05.2003 р.	01.06.2003 р.	01.07.2003 р.
Готівка. Гроші поза банками							
M0, % до початку року	100.0	93.5	96.5	98.4	104.6	105.5	111.1
M0 + кошти до запитання на поточних рахунках та в розрахунках у національній валюті							
M1, % до початку року	100.0	94.1	96.8	103.4	106.2	108.0	116.4
M1 + строкові кошти в національній валюті та валютні кошти							
M2, % до початку року	100.0	97.3	100.7	108.1	112.3	114.7	122.7
M2 + цінні папери власного боргу, емітовані банками, та поточні рахунки управителя з довірчого управління							
M3, % до початку року	100.0	97.4	100.6	108.1	112.4	114.6	122.4

Примітка. Облікова ставка Національного банку України в 2003 р. не змінювалася і починаючи з 5 грудня 2002 р. становить 7% річних. Ломбардна ставка Національного банку України відповідає розміру процентної ставки за кредитами "овернайт" і починаючи з 9 квітня 2001 р. визначається та доводиться до суб'єктів банківської системи щоденно.

Норму формування банками обов'язкових резервів диференційовано з 10 грудня 2001 р. залежно від видів залучених коштів (див. "Вісник НБУ", № 2 за 2002 р.). Інформацію про внесення змін у нормативи формування банками обов'язкових резервів залежно від виду та строку депозиту опубліковано у "Віснику НБУ", №№ 3, 5 і 6 за 2002 р.

**На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками
департаменту монетарної політики Національного банку України.**

Валютна політика НБУ не змінюватиметься

Наприкінці червня у Національному банку України відбулося засідання за круглим столом на тему "Вдосконалення валютної структури розрахунків у зовнішньому секторі економіки".

Тенденція до посилення євро відносно долара США, яка особливо яскраво проявилася у травні — червні, без підreibільшення, збентежила весь фінансовий світ. Певна розгубленість виникла і в бізнесових колах та серед населення нашої країни. У цій ситуації дуже доречно виявилася грунтовна розмова компетентних спеціалістів за круглим столом, організована Національним банком України.

Провів засідання перший заступник Голови Національного банку України А.П.Яценюк. Він окреслив коло найактуальніших у сфері сучасної валютної політики питань, щодо яких поділилися міркуваннями учасники розмови за круглим столом. Серед них — представники центрального банку країни, керівники найбільших в Україні комерційних і державних банків, на які припадає левова частина експортно-імпортних операцій, директори великих вітчизняних підприємств, відомі фінансові аналітики.

Доповідь на тему засідання зробив член Правління Національного банку України, директор департаменту валютного регулювання НБУ С.О.Яременко.

Аналізуючи основні тенденції на міжнародних фінансових ринках, доповідач закрима зауважив: курс валюти США щодо євро за майже річний період (із квітня 2002 р. по травень 2003 р.) знизився із 0.87 до 1.19 долара. За прогнозами аналітиків Мерріл Лінч до

кінця року він знизиться до рівня 1.25, а на думку дослідників агенції Голдман Сакс, — до 1.35 долара.

— Обміркуймо ці сенсаційні показники, — закликав співрозмовників Сергій Яременко. — Невже могутня американська економіка лише за рік може так ослабнути порівняно із західноєвропейською?

Риторичне запитання директора департаменту співбесідники зrozуміли як прозорий натяк на спекулятивну природу різких курсових коливань на міжнародних фінансових ринках.

Та ключовим для всіх було інше питання: як це може позначитися на фінансовому становищі України? Чи треба нині кардинально змінювати валютну прив'язку, переорієнтовуючись із долара США на євро?

На думку більшості учасників розмови за круглим столом, об'єктивної необхідності в цьому нині немає.

Мало того, запровадження тіснішої прив'язки гривні щодо євро могло б спровокувати погіршення реального ефективного курсу української національної валюти, негативно відобразилося б на становищі експортерів, а відтак і на фінансовій стабільноті, оскільки долар США на сьогодні все-таки є основною валютою в розрахунках суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

— Коливання валютного курсу саме собою мало що важить, — зробив висновок

ведучий засідання за круглим столом. — Принципове значення має структура банківських активів і пасивів. Якщо у портфелі банку певні активи і зобов'язання урівноважуються, курсові стрибки не похитнуть його фінансового становища.

На тлі ситуації, що нині склалася на міжнародних фінансових ринках, особливо значення набула і структура валютних резервів центробанків. Фахівці Національного банку України завчасно спрогнозували можливий розвиток подій і ще у другій половині 2002 року дуже вдало скоригували структуру валютних резервів НБУ. Нині частка доларів США у ній становить лише 50%, євро — 31, фунтів-стерлінгів — 10, швейцарських франків — 7, частка інших валют дорівнює 2%.

До речі, Центробанк Росії зорієнтувався в ситуації лише в лютому цього року, але навіть на початку року йому довелося купувати євро уже за зовсім іншою ціною.

— Отже, — наголосив перший заступник Голови НБУ А.П.Яценюк, — нині центральний банк України не має жодних підстав кардинально змінювати валютну політику. Причайні до кінця 2003 року ніяких суттєвих змін у ній не передбачається.

Андрій Папуша,
"Вісник НБУ".

ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ (за червень 2003 року)*

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс	№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 левів (Болгарія)	322.8795	18	484 MXN	100 мексиканських нових песо	52.0394
2	986 BRL	100 бразильських реалів	182.0447	19	496 MNT	10000 монгольських тугріків	47.3623
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	91.2107	20	554 NZD	100 новозеландських доларів	305.1136
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.4184	21	586 PKR	100 пакистанських рупій	9.2555
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.4478	22	604 PEN	100 перуанських нових сол	152.7293
6	981 GEL	100 грузинських лари	248.0465	23	408 KPW	100 північнокорейських вон	242.4091
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	68.3806	24	642 ROL	10000 румунських лейів	1.6575
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	89.2552	25	682 SAR	100 саудівських ріялів	142.2057
9	376 ILS	100 ізраїльських нових шекелів	119.3065	26	760 SYP	100 сирійських фунтів	11.5935
10	356 INR	1000 індійських рупій	113.7828	27	705 SIT	100 словенських толарів	2.7005
11	364 IRR	1000 іранських ріалів	0.6547	28	901 TWD	100 нових тайванських доларів	15.3777
12	368 IQD	100 іракських динарів	1714.7910	29	972 TJS	100 таджицьких сомоні	172.5890
13	417 KGS	100 киргизьких сомів	12.5595	30	952 XOF	1000 франків КФА ВСЕАО	9.5821
14	414 KWD	100 кувейтських динарів	1786.0013	31	152 CLP	1000 чилійських песо	7.5769
15	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5236	32	191 HRK	100 хорватських кун	83.6667
16	434 LYD	100 лівійських динарів	442.1323	33	156 CNY	100 юанів Женньіньбі (Китай)	64.4331
17	470 MTL	100 малтійських лір	1456.6624	34	255	100 доларів США за розр. із Індією	426.6400

* Курс встановлено з 01.06.2003 року. На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні який встановлюється Національним банком

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.06.2003 р.	02.06.2003 р.	03.06.2003 р.	04.06.2003 р.	05.06.2003 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	343.4200	347.6330	347.6308	351.1106	354.6133
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	875.8696	876.1357	867.5509	871.5845	869.3266
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	10.8483	10.8483	10.8483	10.8438	10.8438
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0261	0.0261	0.0260	0.0260	0.0260
5	208 DKK	100 данських крон	84.4476	84.9183	83.8408	84.2049	83.9728
6	840 USD	100 доларів США	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000
7	233 EEK	100 естонських крон	40.0692	40.2942	39.7829	39.9568	39.8477
8	352 ISK	100 ісландських крон	7.3733	7.4374	7.3708	7.3439	7.2913
9	124 CAD	100 канадських доларів	384.7720	388.8413	387.6372	389.9137	393.1154
10	398 KZT	100 казахстанських теніге	3.5365	3.5365	3.5435	3.5435	3.5435
11	428 LVL	100 латвійських латів	943.8938	948.9324	948.9324	942.2261	942.2261
12	440 LTL	100 литовських літів	181.5613	183.6243	180.9944	181.7407	181.1543
13	498 MDL	100 молдовських леїв	37.6481	37.6717	37.6749	37.6717	37.6752
14	578 NOK	100 норвезьких крон	79.5689	80.0238	79.0988	78.4919	77.1826
15	985 PLN	100 польських злотих	142.3845	143.0539	141.6341	142.2627	140.5883
16	810 RUR	10 російських рублів	1.7389	1.7366	1.7405	1.7347	1.7338
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	307.3121	308.3573	308.7178	309.0093	309.0977
18	703 SKK	100 словацьких крон	15.1767	15.3082	15.1375	15.1833	15.0621
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0366	0.0373	0.0375	0.0371	0.0374
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	25.0859	25.2460	24.6893	24.6379	23.6615
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.5492	0.5492	0.5487	0.5487	0.5487
23	203 CZK	100 чеських крон	19.9805	20.1215	19.8478	19.9677	19.7962
24	752 SEK	100 шведських крон	68.4254	68.9035	68.3070	68.5137	68.4730
25	756 CHF	100 швейцарських франків	410.0912	412.6905	407.4542	406.9172	405.7536
26	392 JPY	1000 японських єн	44.9328	44.9339	44.8949	44.8324	44.9842
27	978 EUR	100 євро	626.9475	630.4673	622.4678	625.1876	623.4810
28	960 XDR	100 СПЗ	757.2606	757.2606	753.5668	753.9685	753.7681
			16.06.2003 р.	17.06.2003 р.	18.06.2003 р.	19.06.2003 р.	20.06.2003 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	353.6247	354.4575	356.6519	357.3559	356.7065
2	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	891.2258	888.5309	896.2023	895.7755	892.4065
3	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	10.8394	10.8372	10.8416	10.8416	10.8416
4	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0259	0.0259	0.0259	0.0259	0.0259
5	208 DKK	100 данських крон	84.2930	84.4094	84.7444	84.0382	83.7131
6	840 USD	100 доларів США	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000
7	233 EEK	100 естонських крон	39.9943	40.0522	40.2090	39.8750	39.7250
8	352 ISK	100 ісландських крон	7.2621	7.2348	7.2800	7.2615	7.2621
9	124 CAD	100 канадських доларів	393.9899	395.9818	396.4797	396.7112	394.3415
10	398 KZT	100 казахстанських теніге	3.5845	3.5845	3.5864	3.5927	3.5925
11	428 LVL	100 латвійських латів	947.2469	947.2469	950.6239	948.9324	942.2261
12	440 LTL	100 литовських літів	181.7531	181.7098	183.1765	181.6850	179.3148
13	498 MDL	100 молдовських леїв	37.6406	37.6356	37.6234	37.6117	37.6112
14	578 NOK	100 норвезьких крон	76.3605	76.8792	76.6115	76.2910	76.4575
15	985 PLN	100 польських злотих	140.4498	141.4342	143.0305	141.9585	139.3010
16	810 RUR	10 російських рублів	1.7478	1.7478	1.7554	1.7554	1.7554
17	702 SGD	100 сінгапурських доларів	306.9627	307.7396	308.5503	307.8441	307.7797
18	703 SKK	100 словацьких крон	15.0953	15.1570	15.1836	15.0394	14.9055
19	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0376	0.0377	0.0376	0.0376	0.0373
20	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558
21	348 HUF	1000 угорських форинтів	24.2126	24.1300	23.9488	23.4666	23.3599
22	860 UZS	100 узбецьких сумів	0.5482	0.5482	0.5478	0.5478	0.5478
23	203 CZK	100 чеських крон	20.0024	20.0570	20.0138	19.8602	19.7635
24	752 SEK	100 шведських крон	68.8314	69.1090	69.3490	68.8032	68.4742
25	756 CHF	100 швейцарських франків	406.7695	404.6496	408.2635	403.4842	400.5420
26	392 JPY	1000 японських єн	45.3000	45.2673	45.1510	44.9858	44.8716
27	978 EUR	100 євро	625.7742	626.6808	629.1340	623.9077	621.5612
28	960 XDR	100 СПЗ	757.6802	757.8481	759.0897	756.7716	753.8342

ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ, УКРАЇНИ щоденно (за червень 2003 року)

Офіційний курс

06.06.2003 р.	07.06.2003 р.	08.06.2003 р.	09.06.2003 р.	10.06.2003 р.	11.06.2003 р.	12.06.2003 р.	13.06.2003 р.	14.06.2003 р.	15.06.2003 р.
355.2216	355.2216	355.2216	353.4885	351.8130	351.1412	352.3739	353.6247	353.6247	353.6247
881.8435	881.8435	881.8435	888.1817	882.8852	883.0965	889.0604	891.2258	891.2258	891.2258
10.8416	10.8416	10.8416	10.8372	10.8372	10.8394	10.8394	10.8394	10.8394	10.8394
0.0260	0.0260	0.0260	0.0260	0.0259	0.0259	0.0259	0.0259	0.0259	0.0259
84.5818	84.5818	84.5818	84.8513	84.2276	84.0325	84.3901	84.2930	84.2930	84.2930
533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000
40.1340	40.1340	40.1340	40.2635	39.9670	39.8750	40.0420	39.9943	39.9943	39.9943
7.3446	7.3446	7.3446	7.3451	7.3021	7.2844	7.2750	7.2621	7.2621	7.2621
394.1506	394.1506	394.1506	394.2595	390.5005	392.3948	393.1234	393.9899	393.9899	393.9899
3.5435	3.5435	3.5435	3.5435	3.5746	3.5684	3.5742	3.5845	3.5845	3.5845
940.5644	940.5644	940.5644	948.9324	943.8938	943.8938	945.5674	947.2469	947.2469	947.2469
180.0230	180.0230	180.0230	182.9189	180.3883	181.2836	180.8716	181.7531	181.7531	181.7531
37.6627	37.6627	37.6627	37.6733	37.6643	37.6486	37.6454	37.6406	37.6406	37.6406
77.1735	77.1735	77.1735	77.3133	76.6686	75.9243	76.6386	76.3605	76.3605	76.3605
141.1148	141.1148	141.1148	143.6360	141.5710	139.7956	141.1719	140.4498	140.4498	140.4498
1.7401	1.7401	1.7401	1.7448	1.7507	1.7452	1.7478	1.7478	1.7478	1.7478
309.5538	309.5538	309.5538	309.5761	308.7526	307.7530	307.2838	306.9627	306.9627	306.9627
15.1243	15.1243	15.1243	15.2061	15.1211	15.0375	15.0842	15.0953	15.0953	15.0953
0.0368	0.0368	0.0368	0.0373	0.0377	0.0374	0.0373	0.0376	0.0376	0.0376
10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558
23.8288	23.8288	23.8288	24.1838	23.9093	24.0520	24.3073	24.2126	24.2126	24.2126
0.5487	0.5487	0.5487	0.5487	0.5482	0.5482	0.5482	0.5482	0.5482	0.5482
19.9988	19.9988	19.9988	20.1049	19.9486	19.9300	20.0166	20.0024	20.0024	20.0024
68.8101	68.8101	68.8101	69.0367	68.6049	68.4432	68.8031	68.8314	68.8314	68.8314
406.7894	406.7894	406.7894	407.9172	404.6510	404.5569	407.4137	406.7695	406.7695	406.7695
45.0862	45.0862	45.0862	45.2317	45.1124	45.1387	45.2688	45.3000	45.3000	45.3000
627.9608	627.9608	627.9608	629.9873	625.3476	623.9077	626.5208	625.7742	625.7742	625.7742
753.6286	753.6286	753.6286	758.7420	754.8318	755.5258	756.9865	757.6802	757.6802	757.6802
21.06.2003 р.	22.06.2003 р.	23.06.2003 р.	24.06.2003 р.	25.06.2003 р.	26.06.2003 р.	27.06.2003 р.	28.06.2003 р.	29.06.2003 р.	30.06.2003 р.
356.7065	356.7065	357.8360	354.3153	354.8481	356.6758	354.9818	354.9818	354.9818	354.9818
892.4065	892.4065	892.2784	885.8138	888.7053	890.8385	887.4028	887.4028	887.4028	887.4028
10.8416	10.8416	10.8394	10.8416	10.8394	10.8416	10.8412	10.8412	10.8412	10.8412
0.0259	0.0259	0.0259	0.0258	0.0258	0.0258	0.0258	0.0258	0.0258	0.0258
83.7131	83.7131	83.7119	82.8765	83.0610	82.9627	82.0994	82.0994	82.0994	82.0994
533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.3000	533.2800	533.2800	533.2800	533.2800
39.7250	39.7250	39.7250	39.3296	39.4182	39.3705	38.9635	38.9635	38.9635	38.9635
7.2621	7.2621	7.2098	7.1018	7.0624	7.0065	6.9857	6.9857	6.9857	6.9857
394.3415	394.3415	396.8847	390.5902	393.4431	394.1738	393.9807	393.9807	393.9807	393.9807
3.5925	3.5925	3.5883	3.5934	3.5874	3.5925	3.5957	3.5957	3.5957	3.5957
942.2261	942.2261	942.2261	942.2261	945.5674	940.5644	940.5291	940.5291	940.5291	940.5291
179.3148	179.3148	180.7429	178.7738	178.2777	177.7252	177.9023	177.9023	177.9023	177.9023
37.6112	37.6112	37.6295	37.6420	37.6510	37.6675	37.6802	37.6802	37.6802	37.6802
76.4575	76.4575	76.1904	75.2522	75.5002	74.7591	73.7579	73.7579	73.7579	73.7579
139.3010	139.3010	140.5611	138.9735	138.2253	137.9962	136.4929	136.4929	136.4929	136.4929
1.7554	1.7554	1.7554	1.7569	1.7571	1.7590	1.7577	1.7577	1.7577	1.7577
307.7797	307.7797	307.6426	306.7060	306.5110	306.7192	304.2144	304.2144	304.2144	304.2144
14.9055	14.9055	14.9159	14.7117	14.7642	14.7828	14.6338	14.6338	14.6338	14.6338
0.0373	0.0373	0.0377	0.0373	0.0370	0.0370	0.0369	0.0369	0.0369	0.0369
10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2558	10.2554	10.2554	10.2554	10.2554
23.3599	23.3599	23.7174	23.6410	23.6724	23.6265	23.1831	23.1831	23.1831	23.1831
0.5478	0.5478	0.5478	0.5478	0.5478	0.5475	0.5475	0.5475	0.5475	0.5475
19.7635	19.7635	19.7446	19.5388	19.5611	19.5685	19.3723	19.3723	19.3723	19.3723
68.4742	68.4742	68.5482	67.6496	67.4425	67.2983	66.3704	66.3704	66.3704	66.3704
400.5420	400.5420	402.8525	401.0786	402.6647	402.0197	396.0281	396.0281	396.0281	396.0281
44.8716	44.8716	45.0603	45.1850	45.2403	45.4020	44.8995	44.8995	44.8995	44.8995
621.5612	621.5612	621.5612	615.3749	616.7615	616.0148	609.6457	609.6457	609.6457	609.6457
753.8342	753.8342	755.7014	751.6921	753.0337	752.8583	749.8355	749.8355	749.8355	747.0498

На замовлення "Вісника НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Віталій Шапран

Старший викладач кафедри фінансів та банківської справи Криворізького економічного інституту Київського національного економічного університету. Здобувач кафедри банківських інвестицій КНЕУ

Участь банків у формуванні моделі ринку корпоративних цінних паперів

У статті розглядаються основні підходи до регулювання діяльності банків на ринку корпоративних цінних паперів. Проаналізовано зокрема американську та європейську моделі цього ринку. На думку автора, нині вони набули багато спільнот рис. Одна із ключових пов'язана з посиленням ролі банків, що діють за обома моделями, як портфельних інвесторів. Аналогічна концепція, вважає автор, мала б реалізовуватися й у вітчизняній банківській системі.

У світовій практиці склалося кілька підходів до регулювання участі банків у розвитку ринку корпоративних цінних паперів. Незважаючи на їх певні відмінності, переваги й недоліки, усі вони враховують визначальний фактор, притаманний кожній фінансовій системі, — банківський сектор, який був і залишається найбільшим джерелом фінансових ресурсів. Цей сектор може як підвищити ліквідність ринку корпоративних цінних паперів, так і створити проблеми для його учасників.

Проблема взаємодії комерційних банків із компаніями нефінансового сектору на ринку корпоративних прав виникає тоді, коли банки починають виконувати функції інвестора, кредитора та інституції інфраструктури водночас. Такого роду універсалізм, а також потреба подальшої інтеграції банківського й промислового секторів створюють концептуальну проблему вибору не лише моделі регулювання, а й майбутнього розвитку національної економіки.

У світовій практиці виділяють кілька моделей, за якими банки працюють на ринку корпоративних цінних паперів. Вони, по суті, є сукупністю законодавчо вимованих умов та вимог щодо діяльності банківських установ у зазначеній сфері.

Наприклад, колектив авторів під керівництвом А. Мороза виділяє три моделі організації участі комерційних банків на ринку цінних паперів (ЦП): *банківську, небанківську і змішану* [1, с. 211]. Фредерік С. Мішкін також викримлює три основні моделі. Одна з них — *модель універсальної банківської справи*. Вона поширена в Німеччині, Нідерландах, Швейцарії і передбачає повну свободу дій банків на ринку ЦП. *Британська універсальна модель* характерна для Великої Британії, Австралії, Канади і відрізняється від першої певними обмеженнями участі банків в операціях на фондовому ринку та незначною їх роллю як стратегічних інвесторів у капіталі нефінансових компаній. *Модель правово-го відокремлення* характерна для США, де банківський та інвестиційний бізнес розмежовано [2, с. 366].

АМЕРИКАНСЬКА МОДЕЛЬ

Че — небанківська модель, яка обмежує діяльність комерційних банків на ринку корпоративних цінних паперів шляхом розмежування їх кредитних та інвестиційних функцій. Цим пояснюється розподіл банків США на інвестиційні та комерційні.

Інвестиційні банки займаються андеррайтингом¹ цінних паперів і працюють здебільшого як посередники між первинним та вторинним ринком. Їх бізнес в основному полягає у викупі емісій ЦП на первинному ринку з подальшим їх розповсюдженням серед інвесторів.

Комерційним банкам Сполучених Штатів Америки дозволено проводити операції з корпоративними цінними паперами. Вони можуть виконувати навіть функції інституцій інфраструктури, як, наприклад, Банк Нью-Йорка (The Bank of New York), який сьогодні є одним із найбільших банків-депозитаріїв. Однак комерційним банківським установам США заборонено працювати за дилерськими схемами на ринку корпоративних цінних паперів. У нефінансовий сектор вони теж як стратегічні інвестори не допускаються.

Нагадаємо, функції між інвестиційними та комерційними банками в США бу-

ло розмежовано ще в 1933 р., коли в дію вступив закон Гласса — Стігала, за яким банкам заборонялося водночас виконувати роль кредитних інституцій і займатися андеррайтингом. Зазначений закон став реакцією громадськості ѹ фінансових кіл на численні банкрутства банків США протягом 1930—1933 рр., коли їх кількість зменшилася з 25 тисяч до 14 тисяч [3]. Банківські корпорації, що вижили, були змушені позбутися підрозділів, які займалися андеррайтингом. Ця трансформація американської моделі 30-х років ХХ століття є класичним прикладом рішучого обмеження діяльності банків на ринку цінних паперів.

Юридично американська (небанківська) модель припинила своє існування 28 жовтня 1999 року після прийняття конгресом США закону Гремма — Ліча — Блілея, яким закон Гласса — Стігала було скасовано [5]. Це спричинило суттєві зміни у діяльності комерційних банківських установ. Зокрема вони одержали дозвіл (на підставі розділу закону “Сприяння афелюванню банків, фірм, які торгують цінними паперами, та страхових компаній”) скуповувати контрольні пакети акцій інвестиційних банків і страхових компаній. Крім того, було знято обмеження щодо проведення комерційними банками андеррайтингу та гарантування розміщення цінних паперів. Таке послаблення банківського регулювання привело до розширення сфери впливу багатьох банківських холдингових компаній у США. Але приблизно через два роки після прийняття зазначеного вище закону та після кризи на ринку корпоративних цінних паперів США, пов’язаної з трагічними подіями 11 вересня 2001 р., інвестори ініціювали кілька сотень справ проти найбільших інвестиційних банків країни, звинувативши їх у наявності

¹ Андеррайтинг — посередницькі операції банку з розміщенням емісії тих чи інших цінних паперів.

конфлікту інтересів між брокерськими підрозділами та підрозділами, які займаються андерайтингом. Зокрема ініційовано розгляд питання про можливість поділу найбільшого інвестиційного банку США Меріл Лінч (Merrill Lynch) на дві окремі структури, які б займалися брокерським бізнесом та андерайтингом. Тобто майже через 70 років історія повторилася, тільки тепер імовірним об'єктом поділу можуть стати інвестиційні банки, створені в результаті прийняття закону Гласса — Стігала.

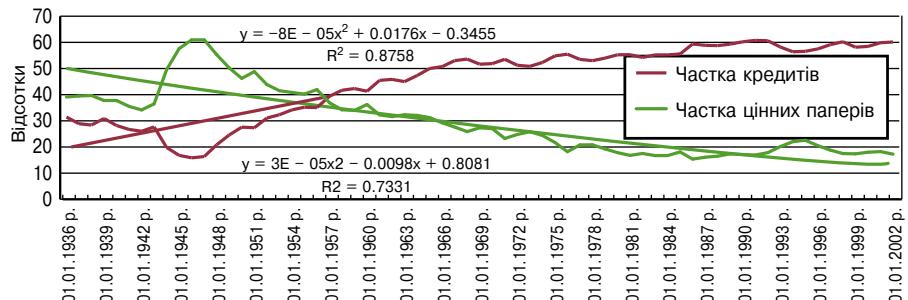
Численні корпоративні скандали навколо виробничих компаній, що сталися впродовж 2002 року, спричинилися до прийняття в США нового закону — Сарбейнса — Окслі, який набув чинності з початку 2003 року. Він прямо не стосується банків, проте суттєво зачіпає їх інтереси. Це пов'язано з висуненням нових вимог до аудиторських комітетів та зі значним посиленням контролю за інформацією, яку комерційні та інвестиційні банки повинні розкривати як емітенти. Передбачено, що емітенти (в тому числі банки), цінні папери яких зареєстровані в США, починаючи з липня 2003 р. мають розкривати відповідну інформацію в режимі реального часу.

Примітно, що закон Сарбейнса — Окслі підвищує вимоги щодо розкриття інформації не лише вітчизняними банками, а й зареєстрованими за межами США, цінні папери яких котируються на організованому фондовому ринку США. Тому нині банки різних країн світу (передусім — Європи та Японії) теж вимушенні змінювати свої системи аудиту і звітності, оскільки цінними паперами багатьох їхніх фінансових холдингів торгують на фондowych майданчиках Сполучених Штатів Америки. Це може вплинути на стандарти національних систем розкриття інформації загалом.

Отже, останнім часом у США у сфері банківського регулювання, визначальною рисою якої була політика жорсткого обмеження ролі комерційних банків у розвитку ринку корпоративних цінних паперів, акценти змістилися в напрямі підвищення загальних стандартів розкриття інформації та якості банківської звітності.

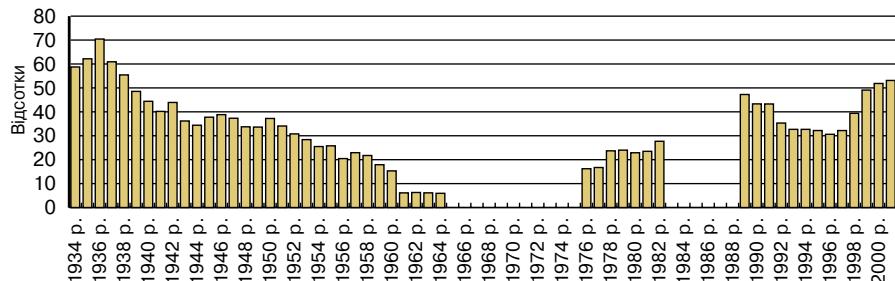
Слід зауважити, що майже за сім десятиліть на ринку корпоративних цінних паперів США утворилася стійка кон'юнктура, тому зміни, зумовлені законом Гремма — Ліча — Біллея, вплинули лише на ті сегменти цього ринку, які зазнають значного конкурентного тиску. В цілому ж система зв'язків між нефінансовими компаніями та фінансовим сектором, яка десятиліттями складалася в країні, не змінилася. Зокрема, комерційним банкам США, як і раніше, все ще обмежують доступ до ринку корпоративних цінних паперів промислових компаній.

Графік 1. Динаміка частки вкладень у цінні папери та кредити в сукупних активах комерційних банків — членів Федеральної корпорації страхування депозитів США за період із 01.01.1936 р. по 01.01.2002 р. [13]

Багатолітні статистичні дані свідчать, що для комерційних банків США цінні папери поступово втрачають значення інструментів, призначених для розміщення ресурсів. Так, за період із 1947 по 2001 рр. частка ЦП у сукупних активах банків — членів Федеральної корпорації страхування депозитів (ФКСД) зменшилась із 60 до 18% (див. графік 1).

Графік 2. Динаміка співвідношення між корпоративними цінними паперами та власним капіталом банків — членів Федеральної корпорації страхування депозитів США за період із 1934 по 2001 рр. [13]

Водночас зросла роль кредитних вкладень, питома вага яких із 1935 по 2001 рр. збільшилася з 30 до 80% від загальної суми активів.

Трендовий аналіз динаміки частки цінних паперів та частки кредитів у структурі балансу банків — членів ФКСД свідчить про від'ємну залежність між кредитними вкладеннями та вкладеннями у ЦП. Аналогічні результати дає аналіз динаміки частки капіталово-вкладень банків у цінні папери.

На нашу думку, послаблення ролі цінних паперів як інструменту розміщення

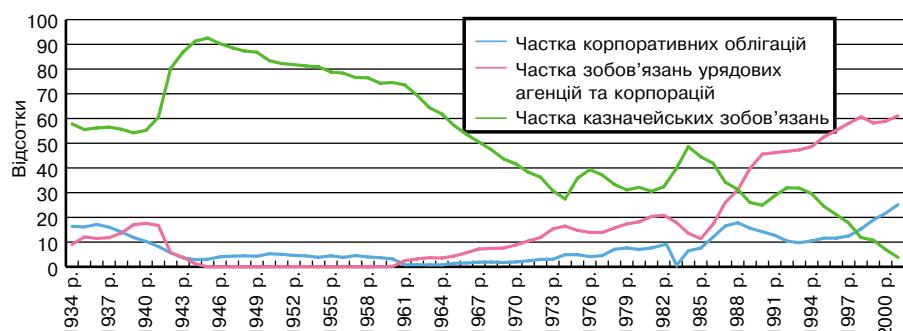
шення комерційними банками США ресурсів сталося внаслідок зменшення питомої ваги їх вкладень у державні ЦП. Таке припущення підтверджує аналіз динаміки частки вкладень у корпоративні ЦП у власному капіталі банків за період із 1934 по 2001 р. (див. графік 2), а також сплеск вкладень комерційних банків США у цінні папери протягом 1940—

1947 рр., тобто під час Другої світової війни, коли питома вага вкладень у державні цінні папери була значно вищою (це відображенено на графіку 1).

Очевидно, що мінімальне співвідношення між вкладеннями у корпоративні цінні папери та власним капіталом банків США спостерігалося в 1960—1970 рр., але у 2001 р. воно перевишило 50% і сягнуло рівня 1939 р.

Про зростання ролі цінних паперів корпоративного сектору як дохідних активів свідчить аналіз динаміки структури портфеля боргових цінних паперів

Графік 3. Динаміка структури портфеля цінних паперів комерційних банків — членів Федеральної корпорації страхування депозитів США за період із 1934 по 2001 рр. (за винятком вкладень у акції) [13]

банків США за 1935—2001 рр. Так, у 2001 р. частка корпоративних зобов'язань у портфелі боргових ЦП зросла до 28% від загальної його вартості, що навіть перевишило рівень 1935 року. Однак слід зазначити, що головним інструментом розміщення ресурсів на ринку боргових цінних паперів для комерційних банків США у цей період були державні цінні папери (див. графік 3).

Протягом 1990-х років структура портфеля ЦП відчутно змінилася: на тлі значного зменшення обсягів вкладень комерційних банків США у казначейські зобов'язання (майже до 60%) збільшилися обсяги вкладень у цінні папери урядових агенцій і зросла (майже до 30%) частка вкладень банків у корпоративні облігації.

Незважаючи на те, що згідно із законом Гремма — Ліча — Блілея комерційним банкам Сполучених Штатів Америки було дозволено скуповувати контрольні пакети акцій лише з 1999 р., тенденція до зростання обсягів вкладень у зазначені папери намітилася ще на початку 1990-х. Так, за останні 10 років частка акцій у портфелях цінних паперів комерційних банків — членів ФКСД збільшилася із 1.5 до 3.5%. Однак у подальшому суттєвішого зростання вкладень в акції з боку комерційних банків США можна очікувати лише за умови їх прямого допуску і на ринок акцій компаній нефінансового сектору (нагадаємо, що нині законом Гремма — Ліча — Блілея банкам дозволено вкладати кошти в акції компаній тільки фінансового сектору). Отже, **закон Гремма — Ліча — Блілея не змінив сутності обмежень на ринку корпоративних цінних паперів: канал, за яким інвестиції могли б прямувати від комерційних банків до корпорацій нефінансового сектору, в США залишається перекрітим**. Причин тому щонайменше дві:

- ♦ високий ризик операцій із корпоративними цінними паперами. Аналіз динаміки співвідношення між балансовою та ринковою вартістю ЦП, що перебувають на балансі банків — членів ФКСД, свідчить про його нормалізацію (якої, зазвичай, досягнуто за рахунок зміни стандартів обліку). Однак в останні роки значно зросли коливання між прибутками та збитками від операцій із ЦП. Це є наслідком певних змін у грошово-кредитній політиці, яку проводить Федеральна резервна система США, та збільшення обсягів вкладень банків у корпоративні цінні папери. Операції з ними залишаються ризиковими. Органи ж регулювання фінансового ринку США прагнуть не допустити залежності комерційних банків — ядра місцевої фінансової системи — від подій на ринку корпоративних цінних паперів;

Графік 4. Динаміка співвідношення між капіталом та активами і часткою вкладень у цінні папери в активах німецьких банків за період із 30.06.1950 р. по 30.06.2002 р. [14]

♦ органи регулювання не наважуються надати комерційним банкам доступ до ринку акцій промислових компаній як до ринку корпоративного контролю над нефінансовим сектором економіки з огляду на ймовірність системних конфліктів інтересів між фінансовим та нефінансовим секторами, які були викриті у 1930-х роках та нівелювані законом Гласса — Стігала.

Викладений вище ретроспективний аналіз розвитку американської моделі свідчить про наявність невирішених проблем, які постають перед органами регулювання в разі необмеженого допуску банків до ринку корпоративних цінних паперів. Уже той факт, що ринок корпоративних цінних паперів США за обсягом капіталізації та співвідношенням між нею і ВВП залишається найбільшим ринком у світі, спонукає до альтернативних висновків:

- 1) або ступінь допуску банків на ринок корпоративних цінних паперів ніяк не впливає на розвиток самого ринку, а корпоративний його сегмент розвивається незалежно від тонкощів банківського регулювання;

- 2) або ж, навпаки, на нинішньому стані ринку корпоративних цінних паперів США позитивно позначилося обмеження участі комерційних банків у його розвитку.

Зазначені альтернативи спонукають до аналізу інших моделей участі банків у розвитку ринку корпоративних цінних паперів.

ЄВРОПЕЙСЬКА МОДЕЛЬ

Європейська континентальна (банківська) модель найвиразніше проявилася в Німеччині. Протягом тривалого часу ця модель теж неодноразово зазнавала змін. Вони були пов'язані насамперед зі зростанням ролі цінних паперів як інструменту розміщення ресурсів. Так, за період із липня 1950 р. по липень 2002 р. частка вкладень німецьких банків у ЦП збільшилася з 1.8 до 19.3%. Рівень же достатності капіталу протягом останніх

п'ятдесяти років майже не змінювався і становив 4.5 — 4.9%, жодного разу не сягнувши 5% (див. графік 4).

Виявлені тенденції свідчать про зростання ролі комерційних банків Німеччини (насамперед як інвесторів) на ринку цінних паперів.

Головною відмінністю європейської моделі (в даному разі — німецької) від американської є допуск банків як інвесторів на ринок акцій компаній нефінансового сектору.

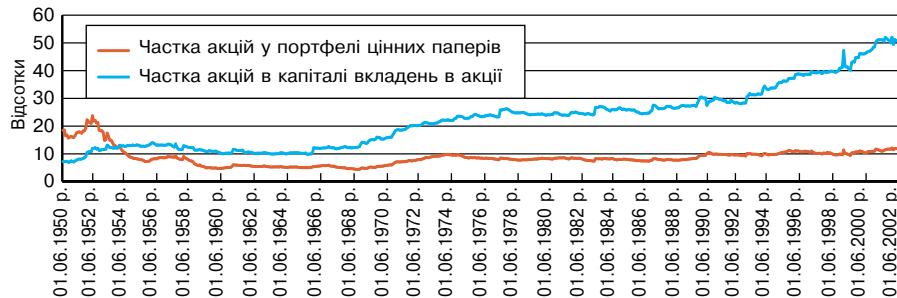
За останні п'ять десятиліть частка вкладень німецьких банків у дільових інструментах сукупних активів збільшилася з 0.358 до 2.431%. Одночасно зі зростанням частки вкладень банків у зазначені інструменти зросло співвідношення між вкладеннями в акції та капіталом. За станом на липень 2002 року вкладення німецьких банків в акції становили приблизно половину від їх сукупного капіталу.

Динаміку частки вкладень в акції у сукупному капіталі та в загальному обсязі портфеля цінних паперів німецьких банків за період із 30.06.1950 р. по 30.06.2002 р. відображенено на графіку 5.

Водночас зі зростанням обсягів вкладень банків Німеччини в акції зростав і їх вплив як власників корпоративних прав. Щоправда, роль банків як інвесторів небанківського сектору найбільшою була все ж у минулому — в 50-х роках ХХ століття, коли вкладення німецьких банків у цінні папери небанківського сектору в 2.5 раза перевищували вкладення в ЦП, емітовані банками. За період із 1960 по 2001 р. максимальний рівень співвідношення вкладень у небанківські й банківські цінні папери спостерігався в 1994 році, коли частки банківських і небанківських цінних паперів у банківському портфелі ЦП були практично рівними.

Із 1994 року інтерес німецьких банків до небанківських цінних паперів поступово спадав. Цю тенденцію пов'язують із приходом на європейський ринок великих американських та японських інвестиційних банків, зокрема Намура сектюрітіз (Namura Securities), Мерілл Лінч (Merrill Lynch), Лехман Бразерс

Графік 5. Динаміка частки вкладень в акції у сукупному капіталі та в загальному обсязі портфеля цінних паперів німецьких банків за період із 30.06.1950 р. по 30.06.2002 р. [14]

За даними Дойче Бундесбанку.

(Lehman Brothers).

Зауважимо, що європейська система регулювання банківської діяльності максимально наблизена до стандартів, запропонованих Базельським комітетом. Як відомо, принципи регулювання, запропоновані Базельським комітетом з питань банківського нагляду, ґрунтуються на рекомендаціях щодо розрахунку адекватності та розміру банківського капіталу. В робочих доповідях комітету, опублікованих у січні та серпні 2001 р., зроблено суттєві корективи щодо зазначених рекомендацій:

- ◆ консолідація банківського капіталу з асоційованими компаніями промислового сектору та нестраховими компаніями фінансового сектору вважається некоректною. Це означає, що вкладення у дочірні та асоційовані компанії у процесі обчислення банківського капіталу слід вилучати;

- ◆ встановлено нові нормативи інвестування в компанії нефінансового сектору. Так, сума коштів, інвестованих в акції одного емітента нефінансового сектору, не може перевищувати 15% від банківського капіталу, а сума сукупних вкладень у корпоративні права компаній нефінансового сектору не повинна перевищувати 60% від усього обсягу банківського капіталу [7, с. 3].

Після внесення Базельським комітетом цих коректив **європейська та американська моделі суттєво наблизилися одна до одної**. На нашу думку, це сприятиме подальшій стандартизації систем регулювання участі банків як портфельних інвесторів у розвитку ринку корпоративних цінних паперів по обидва береги Атлантики.

МОДЕЛІ, ЗАСНОВАНІ НА ТРАДИЦІЯХ

Класичним зразком моделі, заснованої на традиціях, можна вважати японську модель регулювання діяльності банків на ринку корпоративних цінних паперів.

Як і в США, у Японії банківський сектор розділено за інвестиційною та кре-

відмінністю від американських. Так, протягом 1990—2000 рр. частка корпоративних цінних паперів у портфелі ЦП банків країни коливалася на рівні 40—50%. У США аналогічний показник, сягнувши в 2001 р. максимуму, не перевищив 30%. Зауважимо, що протягом 2000—2002 років частка урядових облігацій у портфелі банків Японії перевищувала питому вагу корпоративних цінних паперів, але це було викликано не зміною напряму регулювання, а кон'юнктурою ринку корпоративних ЦП: збільшуючи вкладення в цінні папери уряду, банки прагнули захистити себе від падіння вітчизняного ринку корпоративних цінних паперів, спричиненого економічним спадом та низьким рівнем облікової ставки, резерв зниження якої на той час уже було вичерпано.

Аналізуючи японську модель, не можна не звернути увагу на високий рівень обсягів вкладень місцевих банків у акції. Так, протягом 1990—2002 рр. він коливався в межах 20—35%. Це означає, що японські банки практично допущені до корпоративного контролю над компаніями неbankівської та нефінансової сфер, що по суті наближає японську модель до банківської. Аналіз співвідношення між вкладеннями у корпоративні цінні папери та власним капіталом японських банків свідчить, що протягом останніх 12 років вони інвестували на ринку корпоративних цінних паперів, яка триває вже майже 5 років на тлі нульових відсоткових ставок, ставить під сумнів ефективність такої моделі регулювання.

Аналіз статистичних даних за останні 12 років, опублікованих Центральним банком Японії, свідчить: цінні папери як інструменти розміщення ресурсів відіграють для місцевих банків ту ж роль, що й для банків США. Як і в американських, основною частиною доходів активів японських комерційних банків є кредити. Частка вкладень у ЦП коливається на рівні 15—20% від загального обсягу банківських активів (див. графік 6).

Аналіз же структури портфеля цінних паперів банків Японії засвідчує їх певну стабільність. Графік 6. Динаміка часток вкладень у кредити і цінні папери в сукупних активах банків Японії за період із 31.03.1990 р. по 31.03.2002 р. [15]

За даними Центрального банку Японії.

Графік 7. Динаміка співвідношення між вкладеннями в цінні папери та власним капіталом банків Японії за період із 31.03.1990 р. по 31.03.2002 р. [15]

За даними Центрального банку Японії.

но наблизена до банківської моделі, яка діяла у Європі кілька років тому. Але динаміка співвідношення між вкладеннями у корпоративні ЦП та власним капіталом японських банків навіть у середньому по системі свідчить, що органи регулювання фінансового ринку Японії не орієнтуються на рекомендації Базельського комітету і побудували модель, спрямовану на інтеграцію банківського та промислового секторів.

ІСЛАМСЬКА МОДЕЛЬ

Протягом 90-х рр. ХХ століття якісно нові підходи до операцій банків із цінними паперами продемонстрували країни, в яких сповідують іслам. Діяльність їх банків узгоджується із принципами Шаріату, а релігія справляє значний вплив на кредитну та інвестиційну політику. Зауважимо, що проблема, яка стала основною причиною розмежування кредитної та інвестиційної функцій банків США у 1933 р., в ісламському світі була вирішена рішуче і просто – шляхом заборони комерційного боргового фінансування – ще у VII столітті.

У мусульманських країнах і нині банкам заборонено використовувати активи та пасиви із фіксованими ставками. Тому банківські установи Ірану, Саудівської Аравії, Пакистану, Малайзії, Катару, Кувейту, Оману та деяких інших держав не мають можливості кредитувати підприємства за фіксованими ставками. Релігійні принципи підштовхують банки в ісламських країнах до кредитування підприємств за схемами, максимально наближеними до пайового фінансування. Як правило, ісламські банки мають входити до складу засновників позичальника і відповідно до своєї частки у компанії отримувати частину прибутку. В разі несплати основної суми боргу фірма переходить у власність банку [11]. Завдяки цим принципам банківські установи ісламських країн є чи не найпривілейованішими учасниками ринку цінних паперів, а швидке зростання їхніх сиро-

винних ринків та введення в обіг золотого динара, який має стати прообразом єдиної ісламської валюти, робить ці ринки дедалі помітнішими та впливовішими. Очевидно, ісламську (і певною мірою японську) моделі слід вважати окремим видом моделі операцій банків на ринку корпоративних цінних паперів [12]. Зростання її впливу на світовий банківський бізнес забезпечується стабільністю національних валют країн так званої нафтової шістки Близького Сходу відносно долара США, курс яких не змінювався із 1982 року. Така стабільна ситуація сприяла тому, що найбільші європейські банки та банківські групи (ABN Amro, ING, HSBC), американська Сітігруп (Citigroup) і низка невеликих банків США відкрили в цих країнах однайменні дочірні банки, яким довелося взяти до уваги особливості ісламської моделі, тим більше, що ісламські принципи ведення бізнесу закріплено національним законодавством ісламської юрисдикції.

Найбільшими банками ісламського світу наприкінці 90-х років ХХ століття вважалися Арабська банківська корпорація (Arab Banking Corporation; Бахрейн), активи якої становили понад 21 млрд. доларів США, Національний комерційний банк (National Commercial Bank; Саудівська Аравія), Ріяд банк (Riyad Bank; Саудівська Аравія) з активами відповідно 20 та понад 14 млрд. доларів США. Як бачимо, обсяги активів трьох найбільших банків ісламського світу ще не сягнули рівня великих європейських чи американських банків, активи яких вимірюються сумами від 0.9 до 1.5 трлн. доларів США, проте воно значні, до того ж економіки ісламських держав динамічно розвиваються.

ВИСНОВКИ

У процесі розбудови української національної моделі участі комерційних банків на ринку корпоративних цінних паперів необхідно враховувати наявність двох протилежних поглядів на об'єднан-

ня банківського та промислового капіталу за допомогою корпоративних механізмів. Національна модель операцій банківських установ на ринку корпоративних цінних паперів не повинна обмежуватися комплексом нормативних вимог з боку НБУ, ДКЦПФР та Антимонопольного комітету. Вона має враховувати також традиції, фінансові технології, наявні корпоративні зв'язки між банками та компаніями нефінансового сектору.

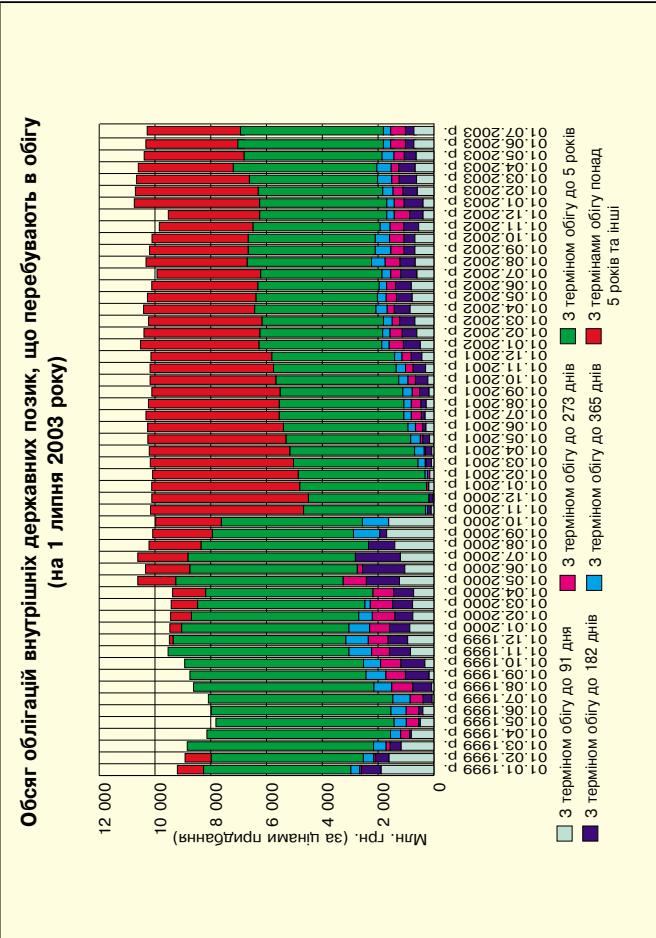
Як свідчить аналіз найпоширеніших у світі моделей роботи банків на ринку цінних паперів, головною функцією національної моделі банківських операцій на цьому ринку є забезпечення тривалого економічного зростання на макро- та мікрорівнях і високого рівня безпеки банківського сектору.

Література

1. Банківські операції / Під ред. А.М. Мороза. — К.: КНЕУ, 2000.
2. Фредерік С. Мишкін. Економіка грошої банківської справи і фінансових ринків. — К.: Основи, 1998.
3. BrainBank Understanding How Glass-Steagall Act Impacts Investment Banking and the Role of Commercial Banks. — <http://www.cftech.com>.
4. Пітер С. Роуз. Банковский менеджмент. — М.: Дело лтд., 1995.
5. Gramm-Leach-Bliley Act 1999/10/28. — www.senate.gov.
6. Financial Services Agency government of Japan. 3-1-1 Kasumigaseki Chiyoda-ku Tokyo. 100-8967 Japan. — www.fsa.go.jp.
7. Working Paper on Risk Sensitive Approaches for Equity Exposures in the Banking Book for IRB Banks. Bank for International Settlements. August 2001.
8. Шапран В. Банки и промышленный сектор // Фінансовий директор. — 2003. — № 2 (12). — С. 70—77.
9. Пляшков А. Банки и рынок ценных бумаг // Банковское дело в Москве. — 2001. — № 3 — С. 30—32.
10. Pilling David. Bank of Japan to buy shares in market // Financial Times. — 2002. — 18 Septem. — <http://www.ft.com>.
11. Шапран В. Ісламська модель функціонування банківської системи, перспективи розвитку та взаємодії з промисловим сектором // Фондовий ринок. — 2000. — № 36 — С. 21—22.
12. Шапран В., Шапран Н. Золотой динар — новый инструмент глобализации? // Валютный спекулянт. — 2002. — № 10. — С. 18—23.
13. Statistics on Banking. Historical Commercial Banks 1934-2001. FDIC Division of Research and Statistic. Washington, June 2002.
14. Офіційний сайт Центрального банку Німеччини. — <http://www.bundesbank.de>.
15. Офіційний сайт Центрального банку Японії. — <http://www.boj.or.jp>.

Ринок державних цінних паперів України у червні 2003 року

Номер аукціону	Дата проведення розрахунків за прийдани облігації	Пропозиція				Результати аукціону		
		Встановлені обмеження на загальний обсяг розміщення облігацій, шт.	Номінал облігацій, грн.	Розмір купона на одну облігацію, грн.	Термін погашення облігацій	Обсяг розміщених облігацій, шт.	Залучено кошти до державного бюджету від розміщення облігації, тис. грн.	Встановлені рівні рівень доходності облігацій, %
69	11.06.2003 р.	—	1 000	—	19.05.2004 р.	42 000	38 413.20	9.80
70	11.06.2003 р.	—	1 000	29.00	08.12.2004 р.	28 490	28 439.57	11.60
71	11.06.2003 р.	—	1 000	25.00	06.06.2007 р.	100	99.63	10.00
72	18.06.2003 р.	—	1 000	—	02.06.2004 р.	—	—	—
73	18.06.2003 р.	—	1 000	29.00	15.12.2004 р.	20 000	19 964.60	11.60
74	25.06.2003 р.	—	1 000	—	16.06.2004 р.	—	—	—
75	25.06.2003 р.	—	1 000	28.70	22.12.2004 р.	6 009	5 998.17	11.50
Разом		x	x	x		96 599	92 915.18	x

За партами – інкасатори та водії банківського спецтранспорту

Із 18 по 27 червня нинішнього року Київська філія Львівського банківського інституту Національного банку України на базі Навчального центру НБУ провела навчання інкасаторів та водіїв операцівного автотранспорту з курсу “Організація роботи з перевезенням цінностей та інкасації”.

Основна мета курсу — оновити і вдосконалити теоретичні знання та практичні навички слухачів з питань організації інкасації і перевезення цінностей. Курс розрахований на 72 академічні години і складається із семи розділів (спецкурсів), кожний з яких є невід’ємною складовою фахової підготовки та підвищення кваліфікації працівників служби інкасації.

Цього разу слухачами курсів були інкасатори та водії Національного банку України й українських комерційних банків.

Під час навчання слухачі вивчали законодавчі акти, інструктивні та методичні документи, які регламентують діяльність служб інкасації, права й обов’язки працівників, порядок здійснення інкасації та перевезення цінностей суб’єктів господарювання та

фінансових установ; основи правових знань із різних галузей юриспруденції, кримінологічні особливості окремих видів злочинів, пов’язаних з інкасацією і перевезенням грошей та інших цінностей, заходи щодо їх запобігання; основи психологічних знань та особливості поведінки в екстремальних ситуаціях, основи тактики і психології використання прийомів самозахисту, порядок і правила користування зброєю, правила дорожнього руху, безпечного управління автомобілем і безпеку руху; основні принципи надання першої медичної допомоги.

Навчальну програму курсів розроблено і погоджено з департаментом перевезення цінностей та організації інкасації і департаментом персоналу Національного банку України. Методикою курсів було передбачено різноманітні

форми навчання — лекції, практичні заняття, а також самостійну роботу слухачів. Заняття проводили висококваліфіковані фахівці відповідних служб НБУ, Головного управління НБУ по місту Києву та Київській області, науковці Львівського банківського інституту. Перед слухачами виступали, зокрема, директор департаменту перевезення цінностей та організації інкасації НБУ В.О.Міщенко, начальник управління перевезення цінностей та організації інкасації Головного управління НБУ по місту Києву та Київській області В.К.Стрижа, заступник директора юридичного департаменту НБУ В.П.Рябець, директор Центру наукових досліджень НБУ О.І.Кіреєв, начальник перевезення цінностей та організації інкасації НБУ М.П.Карповець, заступник начальника Головного управління НБУ по місту Києву та Київській області В.А.Повалій та інші.

Практичні заняття для слухачів проводилися на базі Головного управління Національного банку України по м. Києву та Київській області. Випускникам курсів після закінчення навчання було вручено свідоцтва державного зразка.

Слід зауважити, що семінар з подібної тематики проводиться в НБУ не вперше. У подальшому знову плануються заняття з інкасаторами, зокрема у жовтні нинішнього року.

Петро Пастер,

доцент Київської філії Львівського
банківського інституту Національного
банку України.

Семінар із питань продажу активів

З метою підвищення кваліфікації працівників Національного банку України 16 липня в Навчально-методичному центрі НБУ проведено семінар із питань продажу активів, що не використовуються, та роботи компаній з управління активами. У семінарі взяли участь фахівці банківського нагляду центрального апарату, Головного управління Національного банку України по місту Києву і Київській області й ліквідаційної комісії банку “Україна”.

Семінар провів радник із міжнародних банківських питань, представник Міністерства фінансів США пан Пол Леонович. Він прочитав лекцію на тему “Глобальні стратегії врегулю-

вання для непрацюючих активів та іншого нерухомого майна”, зосередивши увагу на огляді проблем непрацюючих активів (компоненти портфеля цих активів), вибіркового дослідження придбання / реалізації непрацюючих активів у роки найвищих рівнів, застосування урядових підходів, продажу активів у світовому масштабі, на факторах, що стимулюють іноземний інтерес, глобальних економічних тенденціях, витратах на свопи та хеджування, оцінюванні активів, механізмі відкриття публічних аукціонів тощо.

Семінар задовільнив професійний інтерес банкірів і викликав жваву дискусію його учасників. Тому навчання

вирішено продовжити. Наступне заняття буде присвячене характеристиці основних світових покупців невикористаних активів — національних банків і компаній з управління активами, міжнародних інвестиційних банків і компаній, фондів “потенційних можливостей”, — а також прагненням покупців до мінімальних правових підстав, прозорості та справедливості (найкращих міжнародних прикладів організації роботи), вмотивованого та рівноправного податкового середовища, простих і чесних правил щодо прямих іноземних інвестицій, доступної репатріації капіталу, надійних прав кредиторів, відсутності обтяжливих соціальних зобов’язань, здатності амортизувати збитки, дозволу стовідсоткової власності на нерухоме майно.

Микола В'юнковський,

“Вісник НБУ”.

Big моделей до практичних рішень

У посібнику стисло викладено зasadничі принципи складання платіжного балансу та охарактеризовано найпоширеніші моделі відкритої економіки: балансу заощаджень-інвестицій, Бікердайка — Робінсон — Метцлера, Манделла — Флемінга, Дорнбуша, Бренсона, Солоу, "залежної" економіки тощо. Теоретичні конструкції проілюстровано фактичним матеріалом. Висвітлено способи економетричного оцінювання теоретичних передбачень окремих моделей відкритої економіки.

Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика. — Львів: Каменяр, 2003. — 719 с.

Посібник “Міжнародна економіка: теорія і практика” є новаторським навчально-методичним продуктом, який заповнює важливу “нішу” в українській економічній літературі. Попри значну кількість опублікованої останнім часом навчальної літератури, на вітчизняному ринку бракує практично орієнтованих видань із глибоким викладом теорії економіки та ілюстративних прикладів її використання. Стандартні варіанти відкритої моделі (Бікердайка — Робінсон — Метцлера, Манделла — Флемінга, Дорнбуша, Бренсона, Салтера — Свона, Тірвалла) сьогодні мало відомі не лише українським студентам, а й фахівцям сфери макроекономіки.

Посібник вдало структуровано. У першому розділі подано загальну характеристику моделей відкритої економіки, що істотно полегшує подальшу роботу з навчальним матеріалом. У розділі другому на прикладі української економіки грунтovно висвітлено методологію аналізу платіжного балансу. В наступних розділах розглядаються власне моделі відкритої економіки. Послідовне засвоєння матеріалу всіх 14 розділів забезпечує цілісне сприйняття предмету дослідження, глибоке розуміння практично всієї палітри концепцій відкритої економіки. Зазначимо, що посібник водночас можна використовувати для вивчення лише окремих теоретико-практичних блоків (залежно від складності та часових параметрів навчального процесу).

У третьому розділі глибоко проаналізовано баланс заощаджень-інвестицій. Відповідну концепцію використано для розгляду проблеми зовнішніх запозичень в українську економіку, що посилює практичне спрямування навчального матеріалу. Розглянуто чинники заощаджень у трансформаційних економіках Східної Європи та Латинської Америки. Авторський виклад відомого парадоксу Фельдштейна—Хорюкі містить посилання на сучасні емпіричні дослідження. Економетричне тестування проблеми “подвійного дефіциту” за даними економік Східної Європи та України вдало доповнює теоретичні викладки.

У розділах четвертому і п’ятому розглянуто особливості номінального та реального обмінних курсів, а також подано міркування щодо вирівнювання платіжного балансу для обох систем обмінного курсу — фіксованого і плаваючого. Теоретику проілюстровано досвідом Аргентини та Чилі. Наведено приклади тестування гіпотези паритет-

ту купівельної спроможності для української економіки та використання теоретичної моделі для емпіричного тестування статистичної моделі реального обмінного курсу. Матеріал обох розділів не переобтяжено формальними математичними конструкціями, що уможливлює його використання для початкового ознайомлення із зазначеною проблематикою.

У шостому й сьомому розділах всебічно проаналізовано моделі платіжного балансу: Салтера — Свона, абсорбційної та цінової, які віддзеркалюють відмінні концепції вирівнювання платіжних дисбалансів. Теоретичний матеріал доповнено детальним аналізом сучасної економічної літератури з даних питань — зокрема у посібнику містяться численні посилання на праці вітчизняних та зарубіжних вчених, що сприяє поглибленню самостійному вивченю навчального матеріалу. Зауважимо лише: на наш погляд, варто було б докладніше прокоментувати мікроекономічну модель виробничої програми підприємства-експортера, а крім того доповнити теоретичну характеристику моделі необхідними емпіричними ілюстраціями.

Розділи восьмий і дев’ятий присвячені висвітленню відомої моделі Манделла — Флемінга та її розширенню для випадків гнучкого курсоутворення і залежності сукупної пропозиції від реального обмінного курсу. Математичне розв’язання моделі максимально полегшує вивчення навчального матеріалу і дає змогу уникнути спрощених інтерпретацій таких економічних явищ, як девальвація грошової одиниці чи зміни у пропозиції грошової маси. Зауважимо також авторську версію перебігу мексиканської кризи 1994—1995 років, яка дала змогу вдало проілюструвати використання моделі Манделла — Флемінга для пояснення тонкощів економічної політики та впливу різноманітних зовнішніх чинників у відкритій економіці.

У десятому й одинадцятому розділах проаналізовано monetарну та портфельну моделі платіжного балансу як певних аналітических альтернатив канонічній моделі Манделла — Флемінга, проілюстровані прикладами з досвіду Німеччини, Китаю, Японії тощо. Автор не оминає дискусійних проблем, пов’язаних із відновленням економічного зростання в Україні. Використовуючи логіку монетарної моделі, він доводить, що збільшення попиту на гроші становить вагомий чинник стимулювання виробництва. Можливо, навчальний матеріал дещо ускладнено

й переобтяжено, але врешті це компенсується детальними математичними підрахунками.

Аналіз динамічних моделей відкритої економіки (розділ 12) можна рекомендувати студентам, які навчаються за магістерською програмою. Зокрема докладно розглянуто відому модель Дорнбуша. Викладу теоретичних конструкцій передують необхідні пояснення паритетів процентної ставки, що використовуються у багатьох динамічних моделях відкритої економіки. Порівняння моделі Дорнбуша з портфельною моделлю Бренсона є корисним для розуміння істотних відмінностей між динамічними моделями відкритої економіки. Концепція кривої Філіпса добре відома українським економістам, проте до появи дослідження В.О.Шевчука бракувало практичних ілюстрацій її використання.

У посібнику ретельно висвітлено логіку “залежної” економіки (розділ 13), що дає змогу з’ясувати макроекономічні процеси в Україні. Виклад теоретичних залежностей супроводжується розгорнутим економетричним дослідженням структурних особливостей української економіки. Вочевидь виклад навчального матеріалу місцями набуває виразного монографічногозвучання, а проте ускладнені аналітичні фрагменти лиш підвищують цінність посібника — для талановитих студентів та аспірантів, зацікавлених у поглибленню вивчені матеріалу.

Посібник завершується характеристикою практично всіх основних моделей економічного зростання (розділ 14). Серед них — добре відомі українським фахівцям моделі Гаррода — Домара і Солоу, а крім того — малознані в Ук-

раїні структуралистські моделі Тірлвалла та “двох дефіцитів”. Як і в попередніх розділах, теоретичний матеріал проілюстровано змістовними й актуальними прикладами. Зокрема, грунтовно висвітлено питання конвергенції трансформаційних економік у промислово розвинutий світ.

Для студентів, аспірантів, а також економістів-практиків будуть корисними зразки емпіричного тестування теоретичних моделей. Зокрема, привертає увагу аналіз наслідків припливу капіталу в українську економіку в 1997—1998 роках, що позначилося збільшенням грошової маси і зниженням інфляції водночас (розділ 8), та оберненої залежності промислового виробництва від світової ціни на метал (розділ 13). На прикладі економік Бразилії, Мексики та Чехії розкрито різний характер впливу девальвації грошової одиниці на дохід і торговельний баланс.

Високо оцінюючи загалом глибоку й ґрунтовну працю В.Шевчука, зауважимо насамкінець певні її недоліки. На нашу думку, варто було б докладніше пояснити застосування економіко-статистичні методи, додати короткий виклад концептуальних особливостей кореляційно-регресійного аналізу, включно з моделлю коригування помилки тощо. Втім, ці зауваги жодною мірою не знижують цінності нового посібника.

Іван Грабинський,

заслужений кафедри міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені І.Франка,
доктор економічних наук, професор.

НУМІЗМАТИКА І БОНІСТИКА

Монети України /

Про введення в обіг ювілейної монети “Борис Гміря”

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні діячі України”, 20 липня 2003 р. ввів у обіг ювілейну монету номіналом 2 гривні “Борис Гміря”, присвячену 100-річчю від дня народження Бориса Романовича Гмірі — співака (бас), який досяг вершин світового виконавського мистецтва. Соліст Харківського (1936) і Київського (1939—1957) театрів опери та балету, народний артист СРСР (1951), лауреат Державної премії СРСР (1952), він за роки творчого життя виконав понад 600 камерних творів, 39 оперних партій, 85 фрагментів із вокально-сценічних та симфонічних творів.

Монету виготовлено з нейзильберу. Якість виготовлення — звичайна, маса монети — 12.8 г, діаметр — 31.0 мм, тираж — 30 000 штук. Гурт

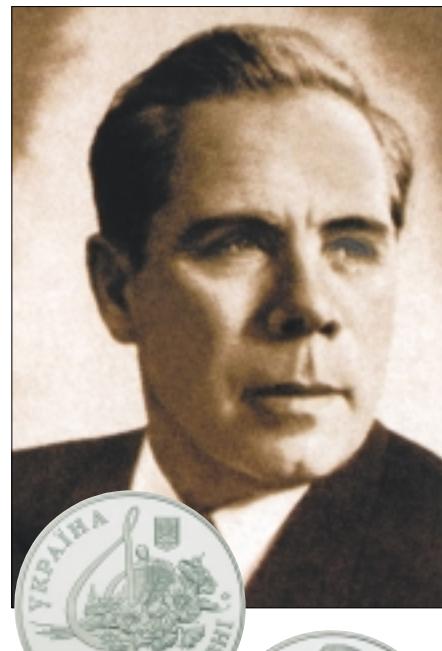
монети — рифлений.

На аверсі зображено скрипковий ключ, обрамлений букетом польових квітів; над ним праворуч розміщено малий Державний герб України, внизу — рік карбування монети 2003 і кругові написи: УКРАЇНА (ліворуч), 2 ГРИВНІ (праворуч) та логотип Монетного двору НБУ.

На реверсі розміщено портрет Бориса Гмірі, праворуч від якого у два рядки — роки його життя — 1903—1969, унизу — факсиліме видатного співака.

Художник — Лариса Корень. Скульптор — Роман Чайковський.

Ювілейна монета номіналом 2 гривні “Борис Гміря” є дійсним платіжним засобом України й обов’язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів

платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг ювілейної монети “2500 років Євпаторії”

Національний банк України, продовжуючи серію “Стародавні міста України”, 24 липня 2003 р. ввів у обіг ювілейну монету номіналом 5 гривень “2500 років Євпаторії”, присвячену цьому стародавньому місту. На-прикінці VI — на початку V століття до н. е. під час грецької колонізації виникло античне місто Керкинітида. Уперше в письмових джерелах про нього згадує Гекатей Мілетський, пізніше — Геродот, Птолемей, Аріан. Нині Євпаторія — всеукраїнська дитяча оздоровниця, кліматичний і бальнеогрязевий курорт.

Монету виготовлено з нейзильберу. Якість виготовлення — звичайна, маса монети — 16.54 г, діаметр — 35.0 мм, тираж — 30 000 штук. Гурт монети — рифлений.

На аверсі — стилізоване зображення сонця і моря, угорі розміщено рік

карбування монети — 2003, під яким — малий Державний герб України, написи: УКРАЇНА / 5 / ГРИВЕНЬ та логотип Монетного двору НБУ.

На реверсі на тлі моря у верхній частині монетного поля розміщено колаж із зображенням пам'яток архітектури та сучасних споруд, у центрі — напис у два рядки: ЕВПАТОРІЯ / 2500 років, на передньому плані — амфора, а на ній — чайка.

Художник і скульптор — Володимир Атаманчук.

Ювілейна монета номіналом 5 гривень “2500 років Євпаторії” є дійсним платіжним засобом України й обов'язкова до приймання без будь-яких обмежень за її номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Про введення в обіг пам'ятних монет “Морський коник”

Національний банк України, продовжуючи серію “Флора і фауна України”, 25 липня 2003 р. ввів у обіг пам'ятні монети номіналами 10 та 2 гривні “Морський коник”, присвячені представників ряду голкоподібних, єдиному ендемічному піввиду морського коника чорноморського у фауні України, ареал поширення якого — Азовське і Чорне моря.

Монету номіналом 10 гривень виготовлено зі срібла. Якість виготовлення — “пруф”, маса дорогоцінного металу в чистоті — 31.1 г, діаметр — 38.61 мм, тираж — 2 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено з нейзильберу. Якість виготовлення — звичайна, маса монети — 12.8 г, діаметр — 31.0 мм, тираж — 50 000 штук. Гурт монети — рифлений.

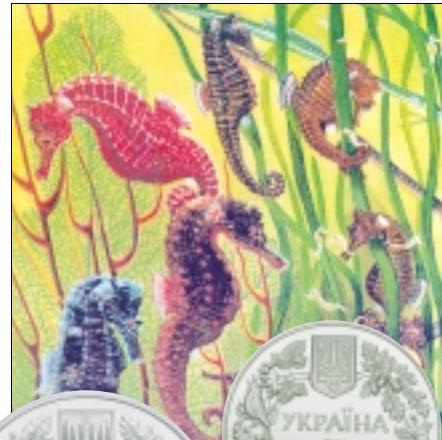
На аверсі обох монет в обрамленні вінка, утвореного із зображень окремих видів флори і фауни, розміщено малий Державний герб України та на-

писи в чотири рядки: на монеті зі срібла — УКРАЇНА / 10 / ГРИВЕНЬ / 2003, а також позначення металу та його проби — Ag 925, маса дорогоцінного металу в чистоті — 31.1; на монеті з нейзильберу — УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ / 2003. На обох монетах — логотип Монетного двору НБУ.

На реверсі монет зображені морського коника, навколо — кругові написи: МОРСЬКИЙ КОНИК ЧОРНОМОРСЬКИЙ та HIPPOCAMPUS GUTTULATUS MICROSTERNAUS.

Художник і скульптор — Володимир Дем'яненко.

Пам'ятні монети номіналами 10 та 2 гривні “Морський коник” є дійсними платіжними засобами України й обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

АННОТАЦИИ

Время обновления.

Редакционная статья, посвященная XII годовщине со дня одобрения парламентом Украины Акта провозглашения независимости Украины, а также основные тезисы выступления Председателя Национального банка Украины С.Л.Тигипко на пресс-конференции, посвященной итогам деятельности банковской системы страны в первом полугодии 2003 года.

Светлана Компаниец. АУБ: Консолидация ради развития. Отчет об XI съезде Ассоциации украинских банков.

Михаил Савлук. Доверие населения как фактор эффективной банковской деятельности.

Подробное исследование экономических и политических условий деятельности банков, содержащее рекомендации и предложения ученого по повышению уровня доверия населения к банкам.

Татьяна Зарембо. Одесский "Хрещатик".

Сообщение об открытии Одесского филиала коммерческого банка "Хрещатик".

Олег Васюренко, Галина Азаренкова. Математические методы и модели в сфере анализа и управления банковской деятельностью.

Обосновывается целесообразность использования методов теории нечеткого множества в процессе разработки математических моделей, применяемых в сфере анализа и управления банковской деятельностью. Предлагается графоаналитический подход к построению общей модели банка.

Татьяна Богдановская. Налогообложение депозитов: источник наполнения госбюджета или тормоз на пути внутреннего инвестирования?

Участники обсуждения за круглым столом — представители банковской системы Донецкой области — обмениваются мнениями относительно возможных отрицательных последствий введения в Украине налога на доходы физических лиц от их депозитных вкладов.

Константин Раевский, Николай Зубок. Ликвидация банков. Возвращение дебиторской задолженности.

В третьей статье авторов на тему ликвидации банков на примере банка "Украина" рассматриваются проблемы, связанные с процедурой возврата дебиторской задолженности.

Динамика финансового состояния банков Украины на 1 июля 2003 года.

Аналитические материалы в форме графиков, характеризующие финансовое состояние банковской системы Украины по основным показателям активов и пассивов банков.

Официальный список банков Украины, включенных в Государственный реестр банков, и перечень операций, на осуществление которых банки получили банковскую лицензию и письменное разрешение Национального банка Украины на осуществление операций.

Список содержит основные данные о банках — официальное название, вид собственности, уставной капитал, юридический адрес, даты регистрации и получения лицензии НБУ, перечень операций, на осуществление которых банки получили письменное разрешение НБУ, указаны также предпринятые по состоянию на 01.07.2003 г. меры воздействия по отношению к отдельным видам операций и соглашений.

Нумерация операций, на которые Национальный банк Украины предоставляет банкам банковскую лицензию и письменное разрешение на осуществление операций.

Банки, исключенные из Государственного реестра банков Украины (24.06.1992 г. — 01.07.2003 г.).

Рабочая поездка С.Л. Тигипко на Николаевщину.

Краткий отчет о деловой поездке Председателя Национального банка Украины С.Л.Тигипко в Николаевскую область.

Анатолий Савченко, Евгения Бургина. Выполнение Базисных принципов для системно важных платежных систем в Системе электронных межбанковских платежей НБУ.

Статья посвящена проверке выполнения в Системе электронных платежей Национального банка Украины Базисных принципов для системно важных платежных систем, разработанных Комитетом по платежным и расчетным системам Банка международных расчетов (Базель).

Дмитрий Гладких, Ирина Корнийчук. Казначейство как инструмент оперативного управления активами и пассивами банка. Обобщен отечественный опыт создания и функционирования

казначейства коммерческих банков, проанализирована их общая структура и основные принципы деятельности.

Иван Свиноус. Проблемы кредитного кооперирования личных крестьянских хозяйств.

Анализируются проблемы создания и функционирования кредитных союзов в Украине, в частности в сельской местности, рассматривается роль государства в процессе становления и развития системы сельскохозяйственных кредитных союзов.

Виктор Волохов. Методика оценки эффективности кредитной деятельности банков по расходному принципу.

Автор предлагает рассчитывать результативность кредитной деятельности не путем выделения ее из общей суммы доходов, а с учетом расходного принципа.

Александра Васильчишин. Лизинг в деятельности банков.

Рассматриваются некоторые аспекты возможного применения в деятельности украинских банковских учреждений финансового и обратного лизинга, использования лизинговых операций для реструктуризации кредитных портфелей банков.

Основные монетарные параметры денежно-кредитного рынка Украины в июне 2003 года.

Механизмы и объемы рефинансирования Национальным банком Украины банков, средние процентные ставки НБУ и банков, динамика роста денежной массы по состоянию на 01.07.2003 г.

Andrey Papusha. Валютная политика НБУ меняться не будет.

Информационное сообщение о состоявшемся в Национальном банке Украины заседании за круглым столом на тему "Совершенствование валютной структуры расчетов во внешнем секторе экономики".

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины один раз в месяц (за июнь 2003 года).

Официальный курс гривни к иностранным валютам, устанавливаемый Национальным банком Украины ежедневно (за июнь 2003 года).

Виталий Шапран. Участие банков в формировании модели рынка корпоративных ценных бумаг.

Рассматриваются основные модели операционной деятельности банков на рынке корпоративных ценных бумаг — американская, европейская и другие.

Рынок государственных ценных бумаг Украины в июне 2003 года.

Аналитические материалы в форме таблиц и графика о результатах аукционов по размещению облигаций внутреннего государственного займа в июне 2003 года.

Петр Пастер. За партами — инкассаторы и водители банковского спецтранспорта.

Сообщение об очередных профессиональных занятиях специалистов в Учебном центре Национального банка Украины.

Николай Вьюнковский. Семинар по вопросам продажи активов.

Информация о тематическом семинаре, организованном Учебным центром НБУ.

Иван Грабинский. От моделей к практическим решениям.

Рецензия на учебное пособие В.Шевчука "Міжнародна економіка: теорія і практика", в котором рассмотрены основные модели открытой экономики.

О выпуске в обращение юбилейной монеты "Борис Гміра".

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятной монеты номиналом 2 гривни из серии "Видатні діячі України" (выдающиеся деятели Украины) "Борис Гміра", посвященной 100-летию со дня рождения Бориса Романовича Гміри — украинского певца, который достиг вершин мирового исполнительского искусства. Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение юбилейной монеты "2500 років Євпаторії".

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание юбилейной монеты номиналом 5 гривен из серии "Стародавні міста України" (древние города Украины), посвященной украинскому городу Евпатории, которому исполняется 2500 лет. Фотоизображение аверса и реверса монеты.

О выпуске в обращение памятных монет "Морський коник".

Официальное сообщение о выпуске в обращение и нумизматическое описание памятных монет номиналами 10 и 2 гривни из серии "Флора і фауна України" (флора и фауна Украины), посвященных представителю ряда иглообразных морского коньку, ареал распространения которого — Азовское и Черное моря. Фотоизображение аверса и реверса монет.